

Kohti laadukkaampaa ja tehokkaampaa palvelua

Selvitys oikeusapu- ja edunvalvontaviraston perustamisesta

Lausuntotiivistelmä

Oikeusministeriön julkaisuja, Mietintöjä ja lausuntoja 2019:9

Kohti laadukkaampaa ja tehokkaampaa palvelua

Selvitys oikeusapu- ja edunvalvontaviraston perustamisesta

Lausuntotiivistelmä

Oikeusministeriö Helsinki 2019

Oikeusministeriö

ISBN PDF: 978-952-259-746-5

Helsinki 2019

Kuvailulehti

Julkaisija	Oikeusministeriö	14.3.2019
Tekijät	Hallitusneuvos Kirta Heine	
Julkaisun nimi	Kohti laadukkaampaa ja tehokkaampaa palvelua Selvitys oikeusapu- ja edunvalvontaviraston perustamisesta Lausuntotiivistelmä	
Julkaisusarjan nimi ja numero	Oikeusministeriön julkaisuja, Mietintöjä ja lausuntoja 2019:9	
Diaari/hankenumero	VN/6624/2018	Teema Mietintöjä ja lausuntoja
ISBN PDF	978-952-259-746-5	ISSN PDF 2490-1172
URN-osoite	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-746-5	
Sivumäärä	84	Kieli suomi
Asiasanat	oikeusapu, oikeudenkäyntiavustajat, oikeusaputoimistot, organisaatio, virastot, uudistukset	
Tiivistelmä	<p>Lausuntopyynnön kohteena olleessa selvityksessä tarkastellaan oikeusapu- ja edunvalvontaviraston perustamista mahdollisena uutena oikeusapu- ja edunvalvontatoiminnan organisaatiomallina. Oikeusministeriö pyysi selvityksestä lausunnon 75 viranomaiselta, organisaatiolta ja järjestöltä. Pyydettyjä lausuntoja saapui 34. Lisäksi saatiin 4 lausuntoa.</p> <p>Selvä enemmistö lausunnonantajista kannatti oikeusapu- ja edunvalvontaviraston perustamista. Myös tehtävien valtakunnallista keskittämistä ja keskittämiseen sopivien tehtävien tarkempaa selvittämistä kannatettiin laajasti.</p>	
Kustantaja	Oikeusministeriö	
Julkaisun myynti/jakaja	Sähköinen versio: julkaisut.valtioneuvosto.fi Julkaisumyynti: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi	

Presentationsblad

Utgivare	Justitieministeriet	14.3.2019
Författare	Regeringsråd Kirta Heine	
Publikationens titel	Mot en kvalitativt bättre och effektivare service Utredning om möjligheterna att inrätta en rättshjälps- och intressebevakningsmyndighet Sammandrag av utlåtandena	
Publikationsseriens namn och nummer	Justitieministeriets publikationer, Betänkanden och utlåtanden 2019:9	
Diarie- /projektnummer	VN/6624/2018	Tema Betänkanden och utlåtanden
ISBN PDF	978-952-259-746-5	ISSN PDF 2490-1172
URN-adress	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-746-5	
Sidantal	84	Språk finska
Nyckelord	rättshjälp, rättegångsbiträden, rättshjälpsbyråer, organisation, ämbetsverk, reformer	
Referat	<p>I utredningen som skickades på remiss har man behandlat möjligheterna att inrätta en rättshjälps- och intressebevakningsmyndighet som en ny modell för att organisera rättshjälps- och intressebevakningsverksamheten. Justitieministeriet bad 75 myndigheter och organisationer yttra sig om utredningen. Av dessa instanser inkom 34 utlåtanden. Därtill lämnades 4 andra utlåtanden.</p> <p>En tydlig majoritet av remissinstanserna understödde förslaget om att inrätta en rättshjälps- och intressebevakningsmyndighet. Också förslaget om att centralisera vissa uppgifter på riksnivå och närmare utredning av vilka uppgifter som kan centraliseras fick brett understöd.</p>	
Förläggare	Justitieministeriet	
Beställningar/ distribution	Elektronisk version: julkaisut.valtioneuvosto.fi Beställningar: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi	

Sisältö

1	Johdanto	8
1.1	Selvitys.....	8
1.2	Lausuntopyyntö.....	9
1.3	Lausunnot	11
2	Yleiset kommentit	12
3	Lausunnot kohdittain	18
3.1	Oikeusapu- ja edunvalvontaviraston perustaminen	18
3.1.1	Virasto tulisi perustaa	18
3.1.2	Virastoa ei tulisi perustaa	23
3.1.3	Ei kantaa.....	24
3.2	Oikeusapu- ja edunvalvonta-alueiden lukumäärä	24
3.2.1	Neljä oikeusapu- ja edunvalvonta- aluetta.....	24
3.2.2	Viisi oikeusapu- ja edunvalvonta- aluetta	25
3.2.3	Kuusi oikeusapu- ja edunvalvonta- aluetta	26
3.2.4	Oma ehdotus toimialueiksi	27
3.2.5	Ei kantaa.....	28
3.3	Ahvenanmaan sijoittuminen	29
3.3.1	Ehdotusta kannattivat	29
3.3.2	Oma ehdotus	30
3.3.3	Ei kantaa.....	30
3.4	Oikeusaputoimistojen ja edunvalvontatoimistojen määrä	31
3.4.1	Ehdotusta kannattivat	31
3.4.2	Oma ehdotus	32
3.4.3	Ei kantaa.....	35
3.5	Oikeusapu- ja edunvalvontaviraston kanslian henkilötyövuosimäärä	36

3.5.1	Resurssiehdotus on riittävä	36
3.5.2	Resurssiehdotus on riittämätön	37
3.5.3	Ei kantaa.....	37
3.6	Oikeusministeriöön jäävien tehtävien edellyttämä henkilötövuosimäärä.....	39
3.6.1	Resurssiehdotus on riittävä	39
3.6.2	Resurssiehdotus on riittämätön	39
3.6.3	Ei kantaa.....	40
3.7	Viraston ja alueiden johto	40
3.7.1	Ehdotusta kannattivat	40
3.7.2	Ehdotusta vastustivat	41
3.7.3	Oma ehdotus	42
3.7.4	Ei kantaa.....	44
3.8	Apulaisjohtajan virat	46
3.8.1	Ehdotusta kannattivat	46
3.8.2	Ehdotusta vastustivat	47
3.8.3	Oma ehdotus	48
3.8.4	Ei kantaa.....	49
3.9	Johtoryhmä	50
3.9.1	Ehdotusta kannattivat	50
3.9.2	Oma ehdotus	51
3.10	Tehtävänjako.....	53
3.10.1	Ehdotusta kannattivat	53
3.10.2	Ei kantaa.....	54
3.11	Eräiden tehtävien valtakunnallinen keskittäminen.....	54
3.12	Esteellisyytilanteiden vaikutus toimeksiantojen määriin	60
3.12.1	Ei aiheuttaisi huomattavia vähennyksiä.....	60
3.12.2	Aiheuttaisi vähennyksiä	60
3.12.3	Ei kantaa.....	61
3.13	Asiankäsitelyjärjestelmä Romeo	62
3.13.1	Toimistokohtainen	62
3.13.2	Toimipaikkakohtainen.....	64
3.13.3	Ei kantaa.....	64
3.14	Asiankäsitelyjärjestelmä Edvard.....	65
3.14.1	Toimistokohtainen	65
3.14.2	Toimipaikkakohtainen.....	65
3.14.3	Ei kantaa.....	66

3.15	Muuta lausuttavaa selvityksen johdosta.....	66
4	Liitteet	72
4.1	Lausuntopyyntö.....	72
4.2	Begäran om utlåtande.....	78

1 Johdanto

1.1 Selvitys

Oikeusministeriö asetti 16 päivänä helmikuuta 2017 oikeusapu- ja edunvalvontapiirin johtaja Esa Kyllästisen ja varatuomari Christer Lundströmin selvittämään oikeusapu- ja edunvalvontaviraston perustamista. Toimeksiannon johdosta selvitysmiehet laativat mietinnön ”Kohti laadukkaampaa ja tehokkaampaa palvelua – Selvitys oikeusapu- ja edunvalvontaviraston perustamisesta” (Mietintöjä ja lausuntoja 61/2017, Oikeusministeriö, Helsinki 2017).

Selvityksessä esitetään yhden viraston, Oikeusapu- ja edunvalvontaviraston, perustamista. Kuuden oikeusapu- ja edunvalvontapiirin toiminta itsenäisinä virastoina lakaisi, jolloin myös piiritason hallinto poistuisi. Hallinto olisi jatkossa keskitetty Oikeusapu- ja edunvalvontaviraston kanslian hallintoyksikköön. Oikeusapu- ja edunvalvontavirasto jakautuisi hallinnollisesti keskushallintoyksikkönä toimivaan Oikeusapu- ja edunvalvontaviraston kansliaan ja operatiivisia tehtäviä hoitaviin neljään oikeusapu- ja edunvalvonta-alueeseen. Oikeusapu- ja edunvalvonta-alueella olisi yksi päällikkö, oikeusapu- ja edunvalvonta-alueen johtaja.

Hallinnollisesti oikeusapu- ja edunvalvonta-alueet olisivat yhtenä virastona toimivan oikeusapu- ja edunvalvontaviraston yksiköitä. Alueita voisi olla 4–6. Alueiden toimialueet voisivat, jos niiden lukumäärä olisi neljä, olla Syyttäjälaitoksen tulevien alueiden toimialueet. Selvitysmiehet ovat lähteneet siitä, että Ahvenanmaa kuuluisi Länsi-Suomen oikeusapu- ja edunvalvonta-alueeseen. Oikeusapu- ja edunvalvonta-alueet hoitaisivat ainoastaan ydintoimintaan liittyviä tehtäviä hallinnon ollessa keskitettyä.

Alueen sisällä oikeusapu ja edunvalvonta toimisivat edelleen itsenäisesti, kuten nykyinkin. Niillä olisi vain yksi yhteinen päällikkö, oikeusapu- ja edunvalvonta-alueen johtaja. Selvitysmiesten käsityksen mukaan maahan tarvittaisiin 15 oikeusaputoimistoa ja 14 edunvalvontatoimistoa. Lisäksi Ahvenanmaalla toimisi yhteinen oikeusapu- ja

edunvalvontatoimisto. Alueella olisi tarvittava määrä apulaispäälliköitä päivittäisjohtamista varten. Oikeusapu- ja edunvalvontatoimistojen toimipaikat säilyisivät.

Oikeusministeriö vastaisi jatkossakin oikeusapu- ja edunvalvontaan liittyvästä lainvalmistelusta, kehys- ja talousarviovalmistelusta sekä tulosohjauksesta.

1.2 Lausuntopyyntö

Oikeusministeriö pyysi selvityksestä lausunnon seuraavilta viranomaisilta, organisaatioilta ja järjestöiltä (lausunnon toimittaneet tahot on merkitty tähdellä*).

Ahvenanmaan hallinto-oikeus
 Akava ry
 Auktorisoidut lakimiehet ry
 Eduskunnan oikeusasiamies*
 Espoon kärjäoikeus
 Etelä-Karjalan kärjäoikeus*
 Etelä-Pohjanmaan kärjäoikeus
 Etelä-Savon kärjäoikeus*
 Etelä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri*
 Helsingin hallinto-oikeus
 Helsingin hovioikeus
 Helsingin kärjäoikeus
 Hyvinkään kärjäoikeus
 Hämeenlinnan hallinto-oikeus*
 Itä-Suomen aluehallintovirasto*
 Itä-Suomen hovioikeus*
 Itä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri
 Itä-Suomi hallinto-oikeus*
 Itä-Uudenmaan kärjäoikeus
 Julkisanalan koulutettujen neuvottelujärjestö JUKO ry*
 Julkiset Oikeusavustajat ry*
 Julkisten ja hyvinvointialojen liitto JHL ry*
 Kaakkois-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri*
 Kainuun kärjäoikeus
 Kanta-Hämeen kärjäoikeus
 Kemi-Tornion kärjäoikeus
 Keski-Pohjanmaan kärjäoikeus
 Keski-Suomen kärjäoikeus
 Konkurssiasiamiehen toimisto

Korkein hallinto-oikeus*
 Korkein oikeus
 Kuluttajariitalautakunta
 Kuntaliitto*
 Kymenlaakson kärjäoikeus*
 Lapin kärjäoikeus
 Lounais-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri*
 Länsi- ja Sisä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri*
 Länsi-Uudenmaan kärjäoikeus
 Oikeushallinnon Henkilökunta OHK ry*
 Oikeusrekisterikeskus*
 Oulun kärjäoikeus
 Palkansaajajärjestö Pardia ry
 Pirkanmaan kärjäoikeus*
 Pohjanmaan kärjäoikeus
 Pohjois-Karjalan kärjäoikeus
 Pohjois-Savon kärjäoikeus*
 Pohjois-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri*
 Pohjois-Suomi hallinto-oikeus
 Poliisihallitus*
 Päijät-Hämeen kärjäoikeus
 Rikosseuraamuslaitos
 Rovaniemen hovioikeus*
 Satakunnan kärjäoikeus
 Sisäministeriö*
 Suomen ammattiliittojen keskusjärjestö SAK*
 Suomen Asianajajaliitto*
 Suomen lakimiesliitto ry*
 Suomen tuomariliitto ry*
 Tietosuojavaltuutetun toimisto
 Toimihenkilökeskusjärjestö STTK*
 Turun hallinto-oikeus
 Turun hovioikeus*
 Tuusulan kärjäoikeus
 Työtuomioistuim
 Vaasan hallinto-oikeus
 Vaasan hovioikeus*
 Valtakunnansyyttäjänvirasto*
 Valtakunnanvoudinvirasto
 Valtion talous- ja henkilöstöhallinnon palvelukeskus Palkeet
 Valtioneuvoston oikeuskansleri
 Valtiovarainministeriö*

Vantaan kärjäoikeus
Varsinais-Suomen kärjäoikeus
Ylivieska-Raahen kärjäoikeus
Ålands tingsrätt/Ahvenanmaan kärjäoikeus

1.3 Lausunnot

Oikeusministeriö pyysi selvityksestä edellisessä kohdassa mainitusti lausunnon 75 viranomaiselta, organisaatiolta ja järjestöltä. Pyydettyjä lausuntoja saapui 34. Lisäksi lausunnon antoivat Ahvenanmaan oikeusapu- ja edunvalvontatoimisto, Länsi-Uudenmaan oikeusaputoimiston talous- ja velkaneuvonta, Ammattiliitto Pro sekä yksi yksityishenkilö. Yhteensä lausuntoja saapui 38.

Tämä lausuntotiivistelmä sisältää koosteen lausuntojen sisällöstä. Kysymyksessä on tiivistelmä eikä lausuntojen koko sisältöä ole toistettu yksityiskohtaisesti. Lausuntoja on tiivistelmää varten lyhennetty, ryhmitelty uudestaan ja niiden kieliasua on yhtenäistetty.

2 Yleiset kommentit

Eduskunnan oikeusasiamies ilmoitti, ettei se anna lausuntoa asiassa.

Korkein hallinto-oikeus ilmoitti kohteliaimmin, ettei se anna lausuntoa asiassa.

Pohjois-Savon käräjäoikeus ilmoitti, että sillä ei ole lausuttavaa asiassa.

Valtiovarainministeriö totesi, että selvitysmiesten ehdotukset edustavat vain yhtä tulo-
lokulmaa uuden viraston organisoitumisen perusteisiin. Uudistuksella olisi mahdollista
tavoitella vielä vahvemmin vaikuttavampaa ja parempaa asiakaspalvelua ja myös toi-
minnan tehostumista. Tältä osin ministeriö esitti, että jatkovalmistelussa tehtäisiin
vielä syvempää arviointia viranomaisen toiminnan ja tehtävien organisoinnin mahdolli-
suuksista tulevaisuuteen suuntautuvan ja kestäväen organisaatorakenteen luomiseksi.
Samalla tulisi tehdä kattava ja perusteltu arviointi muutosten sekä niiden toteuttamis-
vaihtoehtojen kuten toimipaikkarakenteen taloudellisista vaikutuksista.

Valtiovarainministeriön saaman käsityksen mukaan selvitykseen sisältyvässä ehdo-
tuksessa on säilytetty alueellisen toimivallan perusteet substanssitehtävien hoitami-
sessa, eikä esityksestä käy ilmi, mitä lisäarvoa käytännössä nykyisten piirien muutta-
minen alueiksi toisi toiminnan organisoinnille. Epäselväksi jää, mitä valtakunnallisuu-
della on keskusyksikköön koottavia tehtäviä lukuunottamatta tarkoitettu. Edelleen jää
osittain epäselväksi, mitä sanalla ”virasto” tarkoitetaan; välillä selvityksessä viitataan
”virastolla” koko organisaatioon ja välillä vain keskusyksikköön koottavaan kokonai-
suuteen.

Valtiovarainministeriön näkemyksen mukaan jatkovalmistelussa tulisi vielä tarkemmin
arvioida mahdollisuuksia organisoida toiminta kokonaan valtakunnallisesti niin, että
palveluja tarjottaisiin alueilla toimien, ilman alueelliseen toimivaltaan sidottua sisäistä
organisoitumista. Organisaation valtakunnallinen malli mahdollistaa resurssien tehok-
kaan allokoinnin, erityisosaamisen paremman hyväksikäytön, valtakunnalliset työn-
jaot, tehtävien ajantasaisesti muodostuvan keskittämisen ja esimerkiksi kielilain edel-
lyttämän kielellisen palvelun asiakaslähtöisen järjestämisen. Työnjaollisesti tehtävien
sisäinen organisointi voidaan tässä mallissa edelleen perustaa myös alueisiin, mikäli
se katsotaan tarpeelliseksi.

Myös selvityksessä kuvattu suora ohjaus ministeriöstä virastoon olisi tosiasiallisesti
järjestettävissä yhden valtakunnallisen viraston mallilla, jossa virasto toimii alueelli-
sesti ilman toimivaltarajoja.

Valtiovarainministeriö piti keskeisenä, että uudistusten toteuttamisessa vaihtoehtoisten virastomallien kustannusvaikutukset arvioidaan kattavasti asian mahdollisessa jatkovalmistelussa.

Toiminnan erityisluonteesta ja sille asetettavista vaatimuksista johtuen ehdotuksissa on suhteellisen pitkälle pohdittu uuden viraston sisäistä organisoitumista. Osaltaan ehdotukset johtuvat alueellisista asiakaspalvelutarpeista, osaltaan oikeusavustajille asetetuista esteettömyysvaatimuksista. Valtiovarainministeriön näkemyksen mukaan näillä tekijöillä onkin tärkeä merkitys viraston organisoimisessa ja johtamisessa. Toisaalta ministeriö katsoi, että toiminnan, siinä tarvittavan asiantuntemuksen ja siihen kohdistuvien asiakaspalvelutarpeiden muuttuessa viraston johdolla on oltava laaja keinovalikoima käytössään voidakseen tosiasiallisesti vastata toiminnan tuloksellisuudesta ja tulostavoitteiden saavuttamisesta. Tässä tarkoituksessa päätösvalta toiminnallisista tavoitteista ja toimintamalleja tukevasta organisoinnista olisi tarkoituksenmukaista jättää viraston johdolle.

Valtiovarainministeriö totesi, että vain poikkeuksellisesti on syytä lailla tai asetuksella antaa säännöksiä viraston sisäisestä organisoitumisesta. Tällöinkin säännösten olisi tarkoituksenmukaista koskea vain organisoitumisen perusteita, eli tarkempaa organisaatiota vahvistettaessa noudatettavia periaatteita, tavoitteita tai käytössä olevia määräytymisperusteita. Suorasta organisaatorakenteen säätämisestä tulisi pidättäytyä.

Valtiovarainministeriön näkemyksen mukaan poikkeustarpeet voivat perustua tiettyjen tehtävien riippumattomuusvaatimuksiin, muuhun tehtävien perustavanlaatuisen erityisluonteeseen, asiakkaiden erityisiin tarpeisiin tai vastaaviin seikkoihin kuten kielellisten oikeuksien toteuttamiseen ja julkiseen luotettavuuteen. Samalla olisi tarvittaessa säädettävä tehtäviin liittyvistä ohjauksen ja johtamisen vastuista, mikäli erityinen poikkeusperuste koskee myös näitä osa-alueita. Riittävän joustavuuden varmistamiseksi asetustaso on näissä tapauksissa pääsääntöisesti riittävä säädöstaso. Lisäksi virastopäällikölle tulisi varmistaa mahdollisuus määrätä organisaatioyksiköiden muista tehtävistä siltä osin kuin niistä ei ole välttämätöntä säätää.

Valtiovarainministeriön näkemyksen mukaan vastaavasti viraston toiminnan sijoittumisesta, eli viraston toimipaikoista tai muusta fyysisestä sijainnista ei lähtökohtaisesti ole tarpeellista säätää lailla tai asetuksella. Viraston toiminta on aina pyrittävä järjestämään siten, että hallinnossa asioiva saa asianmukaisesti hallinnon palveluita ja viranomaisen voi suorittaa tehtävänsä tuloksellisesti. Tämä edellyttää, että viraston johdolla on joustavat keinot vastata muuttuviin tarpeisiin. Työskentely valtionhallinnossa on yhä enenevässä määrin paikkariippumatonta, asiakkaiden palvelutarpeet monikanavaisia ja niiden alueellinen saatavuus voidaan varmistaa julkishallinnon yhteisvoimin. Myös toimipisteet voivat olla valtion virastojen tai koko julkisen hallinnon yhteisiä. Työskentely alueilla on mahdollista ilman säädännäistä toimipaikkaverkostoa.

Valtiovarainministeriön näkemyksen mukaan toimipaikkasääntely voi olla tarkoituksenmukaista, mikäli on kyse merkittävässä määrin alueellista toimintaa ja asiakkaiden alueellista palvelutarvetta sisältävistä tehtävistä, joissa palveluiden saatavuuden ja kielellisten oikeuksien toteutumiseksi on varmistettava laaja alueellinen kattavuus. Tällöinkin toimipaikoista tulisi säätää de minimis -periaatteella ja asetustasoisesti. Päätoimipaikasta ei ole tarpeen säätää (vrt. Valtion lupa- ja valvontavirasto (HE 14/2018)).

Ammattiliitto Pro ry kannatti valtakunnallisen viraston perustamista. Selvityksessä nousee korostetusti esille hallinnollisten tehtävien keskittämisen mahdollisuudet ja keskittämisestä saavutettavat hyödyt. Hallinnollisten tehtävien tarkasteluun kytkeytyy myös työnjako oikeusministeriön ja perustettavaksi ehdotetun Oikeusapu- ja edunvalvontaviraston välillä. Selvityksen henkilöstövaikutuksia käsittelevässä luvussa 8.3 sivulla 52 arvioidaan uuteen virastoon siirtyvän oikeusapu- ja edunvalvontapiireistä hallintotehtäviä 26 henkilötyövuotta ja oikeusministeriöstä 9 henkilötyövuotta vastaava määrä. Lisäksi ennakoitaan tarve perustaa 1–4 uutta hallinnon virkaa. Hallinnon osuus kokonaisuudesta on marginaalinen, koska viraston henkilötyövuosien määräksi on vuoden 2017 tietojen perusteella muodostumassa yli 600 (liitetaulukot). Keskeiset perustelut ja hyödyt täytyy löytyä varsinaisten substanssitehtävien hoitamisen näkökulmasta. Perustehtävien osalta ehdotetun organisaatiomallin perustelut jäävät erityisesti alue- ja toimistorakenteen osalta varsin yleiselle tasolle ja vastaavilla argumenteilla on vakuutettu viime vuosina lähes kaikkien valtionhallinnon uudistusten tarpeellisuutta.

Selvityshenkilöt kallistuvat neljän toimialueen kannalle. Hallinnollisesti oikeusapu- ja edunvalvonta-alueet olisivat viraston yksiköitä. Toimipaikkaverkostolla on sekä henkilöstöpoliittisesti että palvelujen riittävän saatavuuden kannalta olennainen merkitys, vaikka etäpalvelun mahdollisuudet onkin tunnistettu.

Ilmeisesti organisaatiomallia koskevan ehdotuksen taustalla on sekä vahva piirihallinnon perinne että erityisesti julkisen oikeusavustajan esteellisyyteen liittyvä lainsäädäntö, joka on sisällöltään vastaava kuin asianajajia koskeva sääntely. On selvää, että julkisten oikeusavustajien toiminnan itsenäisyydestä, luottamuksellisuudesta ja riippumattomuudesta on huolehdittava. Ehdotus herättää kuitenkin lukuisia kysymyksiä. Onko esteellisyyttä ja organisaatiomallia pohdittaessa otettu riittävästi huomioon teknologian mahdollisuudet palvelutuotannon järjestämisessä? Onko löydettävissä esteellisyysvaatimukset täyttävä organisaatiomalli, jossa viraston valtakunnallisuuden mahdollisuudet kyettäisiin hyödyntämään ehdotettua paremmin?

Ehdotetulla mallilla valtakunnallisesta toimintavasta on etua ainoastaan jo muutoinkin varsin kevyen hallinnon osalta ja jossain määrin johtamisjärjestelmän keventymisenä,

jos toimistojen määrää vähennetään. Ahvenanmaalla on yksi oikeusapu- ja edunvalvontatoimisto. Jollakin tavalla esteellisyyteen liittyvät näkökohdat on ilmeisesti kyetty ratkaisemaan yhden toimiston mallissa Ahvenanmaalla.

Myös muilla hallinnonaloilla on monialaisiin ja/tai valtakunnallisiin virastoihin siirryttäessä jouduttu arvioimaan tietyissä tehtävissä (esim. työsuojeluhallinto ja ympäristöhallinto) itsenäisyyden ja riippumattomuuden vaatimusten täytyminen organisaatiomallia valmisteltaessa. Perusteellista selvitystyötä on tehty mm. aikoinaan aluehallintovirastojen perustamisen yhteydessä ja sittemmin Valtion lupa- ja valvontaviraston Luovan perustamista valmisteltaessa. Voisiko löydettyjä ratkaisumalleja joiltakin osin hyödyntää myös Oikeusapu- ja edunvalvontaviraston perustamisen jatkovalmistelussa?

Yhden viraston malli keventää tulohajausprosessia. Johtoryhmän osallistuminen tulosneuvotteluihin ja muutoinkin tiiviisti tulossopimuksen laadintaan on kannatettavaa. Näin kentän ja asiakkaiden tarpeet välittyvät tulohajausprosessiin.

Työnjako oikeusministeriön ja Oikeusapu- ja edunvalvontaviraston kanslian välillä piirityy selvityksessä suhteellisen selkeänä. Samoin viraston (kanslian) tehtävät keskitetyn hallinnon järjestämisessä sekä toiminnan ja palvelujen kehittämisessä (esim. viittaukset chat-palveluun, etäpalveluun, ajanvaraukseen). Sen sijaan alueiden ja toimistojen roolit ja työnjako jäävät epäselviksi. Syntyy vaikutelma, että alueet tarvitaan lähinnä toimistojen lukumäärän vuoksi (väite 14–15 toimiston ohjauksen mahdottomuudesta suoraan virastosta) ja esteellisyysongelmien ratkaisemiseksi.

Selvitysmiehet esittävät näkemyksen, että oikeusaputoimistojen henkilöstömäärän olisi oltava vähintään 20 ja edunvalvontatoimistojen 30. Tätä pienemmät toimistot voisivat säilyä ainoastaan, jos ei löydy luontevaa yhdistämismahdollisuutta. Vaikka raportissa todetaan toimistojen määrän vähentyessäkin kaikkien nykyisten toimipaikkojen säilyvän, herää ajatuksia toimipaikkaverkon tulevaisuudesta. Organisaatiomalli on rakennettava sellaiseksi, että palvelut kyetään turvaamaan asiakkaiden saavutettavissa kohtuullisella etäisyydellä ja toisaalta tehokkaasti tekniikan mahdollisuuksia hyödyntäen.

Kuluttajariitalautakunnan ja oikeudenkäyntiavustajalautakunnan tulohajaus sopii hyvin viraston tehtäväksi.

Selvityshenkilöt arvioivat suurimpien muutosten kohdistuvan viraston kanslian/hallinnon henkilöstöön sekä nykyisiin yhteensä 45 johtavaan julkiseen oikeusavustajaan ja edunvalvojaan, joiden tilalle tulisi esim. neljä oikeusapu- ja edunvalvonta-alueen johtajaa. Selvityshenkilöiden ajatus siitä, että muutos koskee vain 5 % henkilöstöstä on erikoinen. Organisaatiomuutoksella on aina enemmän tai vähemmän vaikutusta koko

organisaatioon ja työyhteisöön. Toteutuessaan näin käy myös tässä uudistuksessa, koska se aiheuttaa muutoksia mm. ohjaus- ja johtamisjärjestelmään ja toimistorakenteeseen.

Henkilöstöpoliittisesti tärkeää on raportin toteamus hallinnon henkilöstön mahdollisuudesta jatkaa työskentelyä nykyisillä toimipaikoilla. Luonnollisesti toimipaikkaverkon säilyminen nykyisellään on henkilöstöpoliittisesti merkittävä turvallisuuden tunteen tuoja.

Vastikään julkistetussa Alueellistamispolitiikka ja -periaatteet 2020-luvulla -selvityshenkilöhankkeen loppuraportissa ”Valtio alueiden, alueet valtion voimavarana – Alueellistamisesta paikkariippumattomaan työhön” esitetään lukuisia kehittämissuhteita, joilla valtion toiminta ja läsnäolo alueilla pystytään turvaamaan. Keskeiset ehdotukset liittyvät mm. paikkariippumattoman ja monipaikkaisen työskentelyn mahdollistamiseen. On tärkeää, että Oikeusapu- ja edunvalvontaviraston perustamisen jatkovalmistelussa kehittämissuhteet otetaan vakavasti.

Taloudellisten vaikutusten arviointia käsittelevässä alaluvussa 8.1 on todettu valtion keskustason sopimukseen sisältyvä muutostilanteiden palkkaturva. Joidenkin palkan ennakoita alenevan tehtävien muuttuessa uudistuksen yhteydessä vähemmän vaativiksi. Henkilöstön motivaation kannalta on erittäin tärkeää, että jatkovalmistelu tapahtuu niin, että tavoitteena on tehtävien vaativuustason säilyminen (vaikka tehtävien sisältö muuttuisi) ja myönteisen tehtävä- ja urakehityksen turvaaminen, jotka ovat valtion palkkausjärjestelmän peruslähtökohdat.

Jotta uusi virasto pystyy kantamaan vastuun koko henkilöstöstä, on keskeistä, että henkilöstö on viraston yhteistä (mm. sivu 48).

Raportin sivulla 42 tuodaan esille virkaehtosopimuksia koskevien tehtävien ja työnantajatehtävien siirtyminen oikeusministeriöstä valtakunnalliselle virastolle, mutta sisältöä ei täsmällisemmin avata. Oikeusministeriö on tällä hetkellä hallinnon neuvotteluviranomainen ja sopimus- ja neuvottelujärjestelmä on siksi voimakkaasti keskitetty. Jos ja kun hallinnonalalla siirrytään valtakunnallisiin ja henkilöstömäärältään suuriin työnantajavirastoihin, syntyy tarve tarkastella neuvotteluviranomaisten määrää ja sopimusosapuolten kesken virkaehtosopimustoimintaa laajemminkin.

Uudistusta perustellaan myös oikeusavun 10 % henkilöstövähennyksellä ja edunvalvonnan kysynnän kasvulla. Pelkästään hallintoa keskittämällä tai toimistojen määrää vähentämällä ei paineeseen pystytä vastaamaan. Palvelujen tuottamistapojen kehittäminen nousee avainasemaan. Näiltä osin tarvitaan perusteellisempaa ja enemmän yksityiskohtiin puretuvaa selvitystä.

Selvitys on jossain määrin laadittu hallituksen esitystä silmällä pitäen, koska mm. vaikutuksia on tarkasteltu. Hallituksen esityksen muotoon raporttia ei kuitenkaan ole kirjoitettu ja jatkovalmistelua vaaditaan sekä organisaatiomallia koskevan ehdotuksen että vaikutusten arvioinnin osalta. Taloudellisten vaikutusten arvioinnissa on todettu uudistuksen olevan kutakuinkin kustannusneutraali: lähinnä nostetaan esille kanslian perustamiseen liittyvät toimitilakustannukset. Arviota ei esitetä esim. tietojärjestelmien vaatimista muutoksista (viittaus Romeo ja Edvard-järjestelmien kehittämiseen sivulla 53).

Kuntaliitto piti tärkeänä, että uudistuksella ja sen perusteella luotavalla uudella organisaatorakenteella ei heikennettäisi oikeusapu- ja edunvalvontatoimistojen paikallisten toimipaikkojen tai henkilöstön määrää taaten näin edelleen kattavat palvelut kaikissa Suomen kuntakentän osissa. Lisäksi Kuntaliitto piti tärkeänä, että uudistus säilyttää nykyisen kaltaisen järjestelmän, joka mahdollistaa hyvän yhteistyökentän eri viranomaisten ja sidosryhmien välillä paikallisella tasolla. Kuntaliitolla ei ollut muuta lausuttavaa selvitykseen liittyen.

3 Lausunnot kohdittain

3.1 Oikeusapu- ja edunvalvontaviraston perustaminen

Selvityksessä ehdotetaan oikeusapu- ja edunvalvontaviraston perustamista.

Kysymykseen annettiin 34 vastausta. Lausunnonantajista 28 kannatti ehdotusta, kolme vastusti ja kolmella ei ollut asiaan kantaa.

3.1.1 Virasto tulisi perustaa

Seuraavat lausunnonantajat kannattivat viraston perustamista:

Poliisihallitus, sisäministeriö, valtiovarainministeriö, Etelä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri, Kaakkois-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri, Lounais-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri, Länsi- ja Sisä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri, Pohjois-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri, Ahvenanmaan oikeusapu- ja edunvalvontatoimisto, Itä-Suomen aluehallintoviraston maistraattien ohjaus- ja kehittämisyksikkö, Länsi-Uudenmaan oikeusaputoimiston talous- ja velkaneuvonta, Oikeusrekisterikeskus, Itä-Suomen hovioikeus, Rovaniemen hovioikeus, Turun hovioikeus, Vaasan hovioikeus, Hämeenlinnan hallinto-oikeus, Etelä-Karjalan käräjäoikeus, Etelä-Savon käräjäoikeus, Kymenlaakson käräjäoikeus, Pirkanmaan käräjäoikeus, Ammattiliitto Pro ry, Julkisan koulutettujen neuvottelujärjestö JUKO ry (jäljempänä JUKO ry), Julkiset oikeusavustajat ry, Oikeushallinnon Henkilökunta OHK ry (jäljempänä OHK ry), Suomen Asianajajaliitto, Suomen tuomariliitto - Finlands domareförbund ry (jäljempänä Suomen Tuomariliitto) ja Toimihenkilökeskusjärjestö STTK ry (jäljempänä STTK ry).

Poliisihallitus katsoi keskusviraston perustamisen auttavan esimerkiksi keskitetyissä yhteyden- ja kannanotoissa. Mahdolliset toimintatavat ja palvelut myös todennäköisesti yhdenmukaistuisivat ja kehittyisivät. Myös toiminnan kehittäminen ja valvonta olisi helpompaa ja jäsentyneempää. Tämä helpottaa mahdollista yhteis- ja kehittämissi-työtä muiden keskusvirastojen ja sidosryhmien kanssa, kuten Poliisihallituksen.

Sisäministeriön näkemyksen mukaan kokonaisuutena arvioiden yhden viraston perustaminen on kannatettavaa. Oikeusapu- ja edunvalvontaviraston ehdotettu perustaminen on yhdenmukainen oikeusministeriön hallinnonalan muiden meneillään olevien

rakenneuudistusten (Syyttäjävirsto, Tuomioistuinvirasto ja Ulosottolaitos) kanssa. Selvityksessä sivuilla 48–49 mainitut uudistuksen tavoitteet tähtäävät tiivistetysti tehostamiseen, kehittämiseen ja yhtenäistämiseen. Tavoitteita voidaan pitää kannatettavina. Selvityksessä on lisäksi mainittu yhden viraston mallin mahdollistaman yhteisen henkilöstöpolitiikan luominen, jonka kautta myös henkilöstönäkökulma tulisi huomioiduksi.

Selvityksen sivulla 36 mainitaan perustettavaksi ehdotetun viraston tehtäväksi huolehtia laadukkaiden oikeusavun, edunvalvonnan sekä talous- ja velkaneuvonnan palvelujen riittävästä saatavuudesta ja yhdenvertaisuudesta koko maassa. Edellä mainitut ovat sisäministeriön näkemyksen mukaan perustettavaksi ehdotetun viraston ydintehtäviä. Näin ollen palvelujen saatavuuden ja yhdenmukaisuuden olisi tarkoituksenmukaista olla perusta, johon kaikkien ennakoitujen muutosten vaikutusta verrataan.

Selvityksen sivulla 49 yhden viraston perustamisen mahdollisena haasteena mainittua hallinnon ja päätöksenteon liiallista keskittymistä olisi voinut täsmentää sillä, ettei hallinnon keskittäminen takaa automaattisesti toimintojen tehostumista tai kevennä hallinnollisten asioiden hoitamista. Sisäministeriön näkemyksen mukaan selvityksessä ehdotetun muutoksen laajuus puoltaisi velvoittavaa mainintaa muutoksen vaikutusten jälkikäteisestä seurannasta ja arvioinnista huomioiden erityisesti palvelujen saatavuuden ja yhdenmukaisuuden toteutumisen.

Valtiovarainministeriö lausui, että selvitysmiesten ehdotukset vastaavat yleisiltä periaatteiltaan valtionhallinnon rakenteellisen kehittämisen linjauksia. Erityisesti ehdotukset perustettavan viraston tehtävistä suhteessa ministeriöön ja toiminnallisesti koottavissa olevien hallinto- ja tukipalveluiden sekä substanssitoimintojen organisoinnista ovat oikeansuuntaisia. Ehdotettu ohjausmalli (keskusvirasto, joka olisi samalla oma kirjanpitoyksikkö) selkeyttäisi hallinnonalan rakennetta. Ehdotetun mallin tavoitteet toiminnan tuloksellisuuden ja asiakaslähtöisyyden sekä ammattimaisen johtamisen edellytysten luomisesta ovat kannatettavia.

Selvityksessä esitetyin perustein ehdotusta kannattivat **Etelä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri, Itä-Suomen hovioikeus, Turun hovioikeus, Vaasan hovioikeus, Etelä-Karjalan kärjäoikeus, Kymenlaakson kärjäoikeus ja Pirkanmaan kärjäoikeus.**

Kaakkois-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri lausui yhden viraston mallin vastaavan valtionhallinnon yleistä kehityssuuntaa ja että suuremmalla organisaatiolla on paremmat mahdollisuudet vastata digitalisaation ja viranomaisia sitovan sääntelyn asettamiin haasteisiin.

Lounais-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiirin näkemyksen mukaan yhden viraston mallilla olisi saavutettavissa tehokkuutta ja entistä yhtenäisempiä toimintatapoja.

Länsi- ja Sisä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiirin näkemyksen mukaan hallinto olisi tehokkaampi ja vähemmän haavoittuva, kun asiantuntemus voitaisiin keskittää sekä suoritus-, asiantuntija- että johtajatasolla. Valtakunnalliset linjaukset on helpompi tehdä ja viedä nopeammin käytäntöön. Keskusvirasto voisi paremmin ajaa hallinnonalan "asioita" suhteessa muihin valtionhallinnon toimijoihin.

Pohjois-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri katsoi oikeusapu- ja edunvalvontaviraston selkeyttävän edelleen jakoa ydintoimintojen ja hallintotoimintojen välillä. Ydintoimintoihin kuuluvat julkinen oikeusapu, talous- ja velkaneuvonta sekä yleinen edunvalvonta. Näiden toimialojen sisältö ja toimintatapojen yhtenevyys vahvistuvat selvityksen mukaisella rakenteella. Hallintotoimintojen keskittäminen puolestaan luo edellytykset tehokkaalle ja yhdenmukaiselle käytännön hallinnolle.

Itä-Suomen aluehallintoviraston maistraattien ohjaus- ja kehittämissyksikkö totesi selvityksessä esitetyn hyvät perustelut erillisen viraston perustamiselle. Maistraattien näkökulmasta erillisen viraston perustamisella mahdollistettaisiin erityisesti edunvalvontatoimen valtakunnallinen kehittäminen sekä toimintatapojen ja käytäntöjen yhtenäistyminen. Hallinnon tehtävien keskittäminen tuo tehokkuutta ja mahdollisesti kustannussäästöjä.

Maistraateista, Väestörekisterikeskuksesta ja maistraattien ohjaus- ja kehittämissyksiköstä suunnitellaan muodostettavan valtakunnallinen Digi- ja väestötietovirasto vuoden 2020 alusta. Virastoa koskeva lakiehdotus on parhaillaan eduskunnan käsiteltävänä. Sujuva yhteistyö jatkossakin erityisesti edunvalvontatoimen kanssa on maistraateille ja tulevalle valtakunnalliselle virastolle tärkeää.

Länsi-Uudenmaan oikeusaputoimiston talous- ja velkaneuvonta yhtyi sinänsä selvityksessä esitettyihin virastomallin positiivisiin puoliin. Johtaminen yhdestä virastosta voisi onnistuessaan tuoda mukanaan innovatiivista, innostavaa ja jopa ketterää toimintakulttuuria väliportaiden puuttuessa. Talous- ja velkaneuvonnan kannalta em. tavoitteen toteutuminen edellyttää kuitenkin ehdottomasti sitä, että talous- ja velkaneuvonnan näkökulma ja asiantuntemus on huomioitu niin viraston johto- kuin alueta-sollakin. Talous- ja velkaneuvonnan kehittäminen on nyt vasta alkamassa ja siksi virastossa ja alueilla tulisi olla riittävästi asiantuntemusta. Nykyistä kahden henkilön resurssia (ministeriössä) ei voida missään tapauksessa pitää riittävänä. Talous- ja velkaneuvonnan määrä henkilöstöstä lienee nyt noin 14 % ja talous- ja velkaneuvontaan kohdistettu henkilöstömitoitus myös viraston johdossa tulisi vastata henkilöstömäärää.

Oikeusrekisterikeskus katsoi, että yhden viraston perustamisella olisi työn tuottavuuden sekä laadukkaiden oikeusapu- ja edunvalvontapalvelujen tuottamiskustannusten optimoinnin lisäksi runsaasti muitakin myönteisiä vaikutuksia.

Hämeenlinnan hallinto-oikeus katsoi, että koska tuomioistuinten hallinto on siirtymässä oikeusministeriöstä tuomioistuinvirastolle ja syyttäjälaitoksen ja ulosoton hallinto on jo aikaisemmin järjestetty keskusvirastojohtoisesti, myös oikeusavun ja edunvalvonnan hallinto on perusteltua tässä yhteydessä järjestää samalla tavoin kuin muidenkin oikeuslaitokseen kuuluvien toimijoiden.

Etelä-Savon kärjäoikeus katsoi oikeus- ja edunvalvontaviraston perustamisen olevan linjassa sen kanssa, että myös muille oikeudenhoidon hallinnonaloille on perustettu tai ollaan perustamassa kattovirasto eli syyttäjille, tuomioistuinlaitokselle sekä ulosottotoimelle.

Ammattiliitto Pro ry lausui ehdotuksen valtakunnalliseen organisaatioon siirtymisestä ja pyrkimyksen operatiivisten tehtävien siirtämiseen pois ministeriöstä olevan linjassa valtionhallinnon organisaatorakenteen yleisen kehittämisen kanssa. Oikeusministeriön hallinnonalalla on ollut muita hallinnonaloja enemmän henkilöstömäärältään pieniä virastoja. Ammattiliitto Pro ry on tukenut suurempiin kokonaisuuksiin siirtymistä, koska vahvemman työnantajaviraston mahdollisuudet huolehtia henkilöstöstään erilaisissa muutostilanteissa ja tarjota tehtävä- ja urakehitystä ovat ainakin teoriassa paremmat.

JUKO ry totesi lausunnossaan, että valtionvarainministeriön virastoselvityshankkeen raportissa (VM julkaisu 5/2015) on ehdotettu muun muassa tuomioistuinviraston, valtakunnallisen ulosottoviraston ja oikeusapuviraston perustamista. Oikeusaputoimi (sisältää jäljempänä myös edunvalvonnan ja talous- ja velkaneuvonnan) kaipaa vastaavaa profiilin nostoa ja valtakunnallisuutta kuin muutkin. Varsinaisesti ei ole mitään syytä jättää oikeusaputoimen hallintoa ainoana oikeusministeriöön. Toimistojen tasolla ehdotus aiheuttaa huolta siitä, että päätöksenteko ja johto on entistä kauempana varsinaisesta oikeusapuhenkilöstöstä. Keskittäminen ja resurssien tasaisempi jakaantuminen nykytilanteeseen nähden koitunee kuitenkin oikeusapuhenkilöstön eduksi. Käytännöt hallinnossa saataisiin yhdenmukaisemmiksi. Tällä hetkellä piireillä on varsin epäyhtenäiset käytännöt. Esimerkiksi käyttövaltuuksien tilaamisessa ja henkilöstöhallinnon toimivuudessa on suuria eroja.

Julkiset oikeusavustajat ry kannatti ehdotusta. Valtionvarainministeriön virastoselvityshankkeen raportissa (VM julkaisu 5/2015) on ehdotettu muun muassa tuomioistuinviraston, valtakunnallisen ulosottoviraston ja oikeusapuviraston perustamista. Oikeusaputoimi (sisältää jäljempänä myös edunvalvonnan ja talous- ja velkaneuvonnan) kaipaa vastaavaa profiilin nostoa ja valtakunnallisuutta kuin muutkin. Varsinaisesti ei

ole mitään syytä jättää oikeusaputoimen hallintoa ainoana oikeusministeriöön. Tuomioistuinviraston perustamisen keskeinen peruste on ollut tuomiovallan riippumattomuuden korostaminen lainsäädäntö- ja toimeenpanovallasta, mutta se seikka ei ole keskeinen muiden ehdotettujen virastojen osalta.

Toimistojen tasolla ehdotus aiheuttaa toisaalta huolta siitä, että päätöksenteko ja johto on entistä kauempana varsinaisesta oikeusapuhenkilöstöstä. Keskittäminen ja resursien tasaisempi jakaantuminen nykytilanteeseen nähden koitunee kuitenkin oikeusapuhenkilöstön eduksi. Käytännöt hallinnossa saataisiin yhdenmukaisemmiksi. Tällä hetkellä piireillä on varsin epäyhtenäiset käytännöt. Esimerkiksi käyttövaltuuksien tilaamisessa ja henkilöstöhallinnon toimivuudessa on suuria eroja.

OHK ry lausui, että viraston perustamisen on katsottu tehostavan nykyisten toimintojen kehittämistä. Se mahdollistaisi operatiivisten tehtävien siirtämisen pois ministeriöstä sekä nostaisi toimialan profiilia. Edellä mainitut perusteet ovat hyväksyttäviä ja toivottavasti toimialan yhtenäisiä käytäntöjä ja toimintatapoja lisääviä. Viraston perustamisesta ei saisi kuitenkaan aiheutua ylimääräistä byrokratiaa tai väliportaana hallintoa, vaan toiminto edellä -periaatteen mukaista etenemistä kohti yhdenmukaista oikeusapu- ja edunvalvontatointia. Uudelleen organisoinnin johdosta ja toimintojen mahdollisesti yhdenmukaistuttua voi tuloksena olla jopa talouteen kohdistuvia säästöjä. Säästötavoite ei kuitenkaan saa olla muutoksen päätarkoitus tai -tavoite.

Suomen Asianajajaliitto totesi, että viraston perustaminen mahdollistaa oikeusapu- ja edunvalvontatoimen nykyistä tehokkaamman kehittämisen. Oikeusavun hakijoiden kannalta esitetty organisaatio tuottaisi nykyistä yhdenvertaisempaa ja laadullisesti parempaa palvelua. Toimintojen ja toimintamallien yhtenäistäminen on tärkeää, jotta samanlaisissa asioissa annettaisiin samanlaisia ratkaisuja.

Esitys tuottaisi selkeämmän ja tehokkaamman tavan ohjata resursseja mahdollisimman tarkoituksenmukaisesti ottaen huomioon alueelliset erot sekä palveluiden kysynnässä että tarjonnassa. Asianajajaliitto piti tarkoituksenmukaisena, että hallinnollisia tehtäviä siirretään virastolle mahdollisimman paljon. On syytä harkita, voitaisiinko tehtäviä siirtää esitettyä enemmän ja vertailla tehtävien siirtoa mm. Tuomioistuinvirastolle siirtyviin tehtäviin.

STTK ry piti koko maan kattavan oikeusapu- ja edunvalvontaviraston perustamista perusteltuna. Hallinnon keskittämisen myötä on kuitenkin taattava yhdenvertaisuuden toteutuminen palvelujen saatavuudessa ja laadussa. Lisäksi on huolehdittava, että keskittäminen tapahtuu asiakkaiden kannalta kitkattomasti, ja organisaatiouudistukseen on varattava riittävästi resursseja.

Suomen tuomariliitto katsoi, että oikeusapu- ja edunvalvontatoimen hallinnon siirtäminen pois oikeusministeriöstä vastaisi syyttäjälaitoksen, ulosottotoimen ja viimeksi tuomioistuinlaitoksen osalta toteutunutta kehitystä. Selvityksessä listatut oikeusapu- ja edunvalvontaviraston perustamisen hyvät puolet vaikuttavat painavammilta kuin viraston perustamiseen liittyvät haasteet, joita tosin saattaa olla muitakin kuin selvityksessä mainitut.

3.1.2 Virastoa ei tulisi perustaa

SAK ry, Suomen Lakimiesliitto - Finlands Juristförbund ry (jäljempänä Suomen Lakimiesliitto) ja yksi yksityishenkilö vastustivat viraston perustamista.

SAK ry totesi nykyisen mallin olevan suhteellisen toimiva ja sitä kehittämällä erityisesti resursoimalla riittävään määrään henkilöstöä ja sen koulutukseen voitaisiin saada suhteellisesti parempi tulos oikeusapupalvelujen kehittämisen osalta. Toisaalta SAK ry näki, että keskittäminen toisi esimerkiksi tukitoimintojen osalta tehokkuusliisäystä, mikä tosin saatettaisiin kuitata myöhemmissä kustannussäästötalkoissa.

SAK ry totesi vielä, että oikeusapupalvelujen kannalta tärkein mittari on palvelujen saatavuus helposti, kansalaisten läheltä sekä hyvä asiantuntijapalvelu. Muistiossa on todettu, että tämän yhtenäisen viraston perustaminen vaatisi huomattavaa lisärahoitusta, mikä rahamäärä ohjattuna suoraan nykyisen järjestelmän kehittämiseen saatataisi tuoda nopeammin ja tehokkaammin oikeusapupalvelujen parantumista kansalaisten tasolla. Johtoa, suunnittelua ja toimintojen koordinoitua voidaan niin halutessa kehittää myös nykyisellä formaatilla. Yhdistämisen pitkän aikavälin tavoitteena lienee kuitenkin kustannussäästöjen saaminen tältäkin sektorilta, mikä tavoite ei välttämättä ole kansalaisten käsitys oikeusvaltion ja sen palvelujen asianmukaisen saatavuuden kehittämisestä. Yhteiskunta monimutkaistuu ja juridisoituu koko aika enemmän. Kansalaisten eriarvoisuus lisääntyy, mikäli oikeusaputoimistojen palveluja ei olekaan yhdenvertaisesti saatavilla ympäri Suomen ilman pitkiä jonotusaikoja. Työelämän korostuva ongelma on, että yhä useampi saa toimeentulonsa pätkä- ja silpputoista, jolloin mahdollisissa riitatilanteissa ainoa todellinen apu löytyy oikeusaputoimiston kautta. Tätä tarvetta lisää edelleen työntekijöiden järjestäytymättömyys ja esim. ulkomaisen työvoiman lisääntyminen. Paineet palvelujen merkittävälle parantamiselle kansalaisten tasolla ovat siis lisääntymässä.

Suomen Lakimiesliitto katsoi lausunnossaan, että ehdotus synnyttää pelon jääviyskysymyksistä, kun oikeusavun asiakkaaksi tuleva henkilö on yhden oikeusaputoimiston sijasta yhden valtakunnallisen viraston asiakas. Lakimiesliitto ilmoitti näkemyksensä, että ehdotetun yhden viraston mallin sijaan oikeusapu- ja edunvalvontaviraston

perustaminen Tuomioistuinviraston kaltaiseksi keskusvirastoksi olisi kuitenkin resurssisyydestä perusteltua. Tällöin sille voitaisiin keskittää ne oikeusavun ja edunvalvonnan tehtävät, jotka on tarkoituksenmukaista hoitaa keskitetysti valtakunnallisella tasolla. Tällaisia ovat esimerkiksi erilaiset yleiset neuvontapalvelut sekä erilaiset henkilöstöhallinnon tehtävät.

3.1.3 Ei kantaa

Itä-Suomen hallinto-oikeus, Julkisten ja hyvinvointialojen liitto JHL ry (jäljempänä JHL ry) ja Valtakunnansyyttäjänvirasto eivät ottaneet kantaa ehdotukseen viraston perustamisesta.

3.2 Oikeusapu- ja edunvalvonta-alueiden lukumäärä

Selvityksessä ehdotetaan oikeusapu- ja edunvalvontaviraston yksiköiden eli oikeusapu- ja edunvalvonta-alueiden lukumääräksi vaihtoehtoisesti joko neljää aluetta, jolloin toimialueet voisivat olla Syyttäjälaitoksen tulevat toimialueet, viittä aluetta, jolloin toimialueet vastaisivat nykyisten hovioikeuksien tuomiopiirejä tai kuutta aluetta, jolloin toimialueet vastaisivat nykyisten oikeusapu- ja edunvalvontapiirien alueita. Vaihtoehtona edellä mainituille aluerakenteille lausuntopyynnössä tiedusteltiin kannatusta organisaatiolle, jossa oikeusapu- ja edunvalvontavirasto johtaisi nykyisiä oikeusaputoimistoja ja edunvalvontatoimistoja suoraan ilman alueorganisaatiota viraston ja toimistojen välillä.

Kaikki ehdotetut vaihtoehdot saivat kannatusta. Eniten kannatusta sai neljä oikeusapu- ja edunvalvonta-aluetta (30 annetusta lausunnosta yhdeksässä kannatettiin tätä vaihtoehtoa) ja toiseksi eniten kannatusta sai kuusi oikeusapu- ja edunvalvonta-aluetta (tätä vaihtoehtoa kannatettiin kuudessa lausunnossa).

3.2.1 Neljä oikeusapu- ja edunvalvonta-aluetta

Neljä aluetta, jolloin toimialueet voisivat olla Syyttäjälaitoksen tulevat toimialueet, kannattivat seuraavat lausunnonantajat: Poliisihallitus, sisäministeriö, Lounais-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri, Kaakkois-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri, Pohjois-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri, Oikeusrekisterikeskus, Itä-Suomen hovioikeus, Rovaniemen hovioikeus ja Pirkanmaan käräjäoikeus.

Poliisihallitus katsoi, että selvityksessä ehdotetuista vaihtoehdoista mikään ei suoraan tue poliisitoimintaa. Vaihtoehdoista helpoiten hahmotettavin ja loogisin olisi Syyttäjälaitoksen tulevat toimialueet, jotka ovat tai tulevat tutuiksi myös poliisille. Poliisin tulee alueellisella ja paikallisella tasolla mukauttaa toimintansa ja määritellä oikeat yhteistyötahonsa jo Syyttäjälaitoksen tulevien toimialueiden mukaisesti, jolloin poliisin näkökulmasta voi olla helpompaa määritellä ja hahmottaa oikeat yhteistyötahot myös oikeusapu- ja edunvalvonta-alueidenkin kanssa, jos ne ovat Syyttäjälaitoksen alueiden kanssa yhdenmukaiset. Yhdenmukaisuus ja loogisuus eri viranomaisten alueiden määrittelyssä on tarpeellista toimivan yhteistyön tueksi.

Sisäministeriön näkemyksen mukaan neljä aluetta vaikuttaisi soveltuvan parhaiten selvityksen tavoitteisiin nähden huomioiden myös muissa oikeusministeriön rakennuudistuksissa esitetyt aluejaot. Sisäministeriö totesi, että oikeusavun, edunvalvonnan sekä talous- ja velkaneuvonnan palvelujen saatavuuden ja yhdenmukaisuuden tulisi joka tapauksessa olla ratkaisevassa asemassa päätettäessä alueiden lukumäärä. Sisäministeriö totesi vielä, että riippumatta lopullisesta alueiden lukumäärästä niiden maantieteelliset rajat poikkeavat nykyisten poliisilaitosten aluerajoista. Tämän vuoksi sisäministeriö näki tärkeänä, että oikeusapu- ja edunvalvonta-alueiden aloittaessa toimintansa Oikeusapu- ja edunvalvontavirasto varmistaa yhteistoiminnan ja tiedonkulun poliisilaitosten ja Poliisihallituksen kanssa.

Pohjois-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri katsoi, että alueorganisaatio on tarpeen ydintoimintojen sisällön johtamisen kannalta. Oikeusapu- ja edunvalvontavirasto ei voi käytännössä johtaa suoraan oikeusaputoimistoja ja edunvalvontatoimistoja, koska toimistojen luku on siihen liian suuri. Selvityksen mukaiset neljä aluetta vastaavat hyvin toimintojen jakautumista. Lisäksi on selkeää, että hallinnonalan toimijoilla olisi mahdollisimman pitkälle sama aluejako.

Oikeusrekisterikeskus katsoi, että neljän alueen mallilla saavutettaisiin parhaat tulokset hallinnon keventämisen suhteen.

Itä-Suomen hovioikeus katsoi neljän toimialueen rakenteen olevan tehokkain vaihtoehto.

3.2.2 Viisi oikeusapu- ja edunvalvonta-alueetta

Vaasan hovioikeus, Etelä-Savon kärjäoikeus ja JHL ry kannattivat viiden alueen rakennetta, jolloin toimialueet vastaisivat nykyisten hovioikeuksien tuomiopiirejä.

Etelä-Savon kärjäoikeus totesi viiden alueen mallin vastaavan hovioikeuspiirejä, joka tuntuu luontevalta. Sen sijaan syyttäjälaitoksen organisaatiolla ja oikeusavulla ei

ole yhtymäkohtia eikä mallia tule näin ollen ottaa suoraan syyttäjäviraston organisatiosta. Neljän alueen mallissa alueet muodostuisivat joka tapauksessa liian suuriksi ja vaikeasti hallittaviksi.

JHL ry katsoi, että hovioikeuksien tuomiopiirejä vastaavilla viidellä alueella saataisiin tasaisin henkilömäärä per alue.

3.2.3 Kuusi oikeusapu- ja edunvalvonta-alueita

Kuutta aluetta, jolloin toimialueet vastaisivat nykyisten oikeusapu- ja edunvalvontapiirien alueita, kannattivat seuraavat lausunnonantajat: Länsi- ja Sisä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri, Itä-Suomen aluehallintoviraston maistraattien ohjaus- ja kehittämisyksikkö, Turun hovioikeus, Julkiset oikeusavustajat ry, SAK ry ja Suomen Lakimiesliitto.

Länsi- ja Sisä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri katsoi selvityksessä jäävän epäselväksi, miten alueorganisaatio toimisi, mitkä olisivat sen tehtävät ja resurssit. Lausunnossa ehdotettiin ”hiippojen” ottamista takaisin käyttöön siten, että yksi alueen/piirin johtavista toimisi määräaikaisena ”hiippana”. Hän toimisi linkkinä toimistojen ja viraston johdon välillä ja olisi jäsenenä johtoryhmässä. Jos hiippa olisi JJOA niin JYEV olisi ”varahiippa” jne. Hiippa ja alueen/piirin muut johtavat kokoontuisivat säännöllisesti, jotta asioita voitaisiin käsitellä yhdessä ja tieto kulkisi johdolta/johdolle ja johtoryhmästä/johtoryhmään.

Itä-Suomen aluehallintoviraston maistraattien ohjaus- ja kehittämisyksikkö lausui, että mikäli oikeusapu- ja edunvalvonta-alueet määräytyisivät nykyisten oikeusapu- ja edunvalvontapiirien alueiden mukaisesti, aiheuttaisi tämä vähemmän muutoksia holhousasioiden rekisteriin ja sitä kautta Väestötietojärjestelmään. Muutokset olisi toteutettavissa nopeammin ja pienemmin kustannuksin.

Julkiset oikeusavustajat ry huomautti, että viimeisin rakenneuudistus piirien osalta tuli voimaan lokakuussa 2016. Mitään tarvetta supistaa alueorganisaatiota näin nopeasti ei ole, jos alueorganisaatiot ylipäätään säilytetään. Syyttäjälaitoksen neljä ja ulosottolaitoksen viisi alueyksikköä kertovat siitä, että sopiva määrä riippuu toiminnan tarpeista, ei kaavamaisesti lukumäärästä.

Turun hovioikeus ehdotti perustettavaksi 6 oikeusapu- ja edunvalvontapiiriä perustettavan viraston ja toimistojen väliportaaksi jääviysongelmien hallitsemiseksi.

SAK ry katsoi, että lähtökohtaisesti nykyistä järjestelmää tulisi kehittää.

Suomen Lakimiesliitto ei nähnyt tarvetta alueorganisaation supistamiselle.

3.2.4 Oma ehdotus toimialueiksi

Seuraavilla lausunnonantajilla oli oma ehdotus toimialueiksi:

Ahvenanmaan oikeusapu- ja edunvalvontatoimisto esitti kantanaan seuraavan:

Förslag 1: 5 distrikt likt åklagarmyndigheterna, där Åland är egen distrikt.

Förslag 2: 8 distrikt, där därtill Intressebevakningsbyråerna skapar 3 skilda distrikt.

Landskapet Åland är enspråkigt svenskspråkigt. Åland bör utgöra ett eget distrikt, detta med beaktande av Ålands särställning, geografiska läge, språkförhållanden och den special lagstiftning som tillämpas på Åland. 5 distrikt föreslås, som skulle vara samma som åklagarmyndigheternas tillkommande områden. Likt inom Åklagarmyndigheterna, Fogdeväsendet och Tingsrättsreformen så utgör Åland egen skild byrå/region/ämbetsverk inom central väsendet. 8 distrikt föreslås, ifall intressebevakningsbyråer erhåller skilda distrikt.

- i. 1 distrikt utgörs av Åland, omfattande både rättshjälp- och intressebevakningsverksamheten samt ekonomi- och skuldrådgivningen i regionen Åland.
- ii. 4 distrikt utgörs av rättshjälpsbyråer i riket. Detta så att det motsvarar åklagarsväsendets organisation i riket.
- iii. 3 distrikt utgörs av intressebevakningsbyråer i riket. Detta enligt magistraten och de nya landskapen i riket:
  1. Norra Finland (Lappland, Norra Österbotten, Österbotten, Södra Österbotten och Kajanaland).
  2. Mellersta Finland (Norra Savolax, Norra Karelen, Södra Savolax, Mellersta Finland, Birkaland och Satakunta).
  3. Södra Finland (Egentliga Finland, Egentliga Tavastland, Päijänne-Tavastland, Kymmenedalen och Nyland).

JUKO ry katsoi oikeaksi määräksi 5 tai 6 aluetta. JUKO ei nähnyt tarvetta supistaa alueorganisaatiota, mikäli alueorganisaatiot ylipäätään säilytetään. Syyttäjälaitoksen

neljä ja ulosottolaitoksen viisi alueyksikköä kertovat siitä, että sopiva määrä riippuu toiminnan tarpeista, ei kaavamaisesti lukumäärästä.

OHK ry kannatti organisaatiota, jossa oikeusapu- ja edunvalvontavirasto johtaisi nykyisiä oikeusaputoimistoja ja edunvalvontavirastoja suoraan ilman alueorganisaatiota viraston ja toimistojen välillä tai vaihtoehtoisesti 6 aluetta, jolloin toimialueet vastaisivat nykyisten oikeusapu- ja edunvalvontapiirien alueita.

OHK ry huomautti, että oikeusapu- ja edunvalvontapuolta on viimeksi järjestelty oikeusministeriön linjauksen mukaisesti 1.10.2016, jolloin on perustettu kuusi virastona toimivaa oikeusapu- ja edunvalvontapiiriä. Lausumapyyynnön kohteena olevasta selvityksestä ei käy ilmi, onko nykyisen järjestelmän toimivuudesta olemassa jotain tutkimustulosta, josta johtuen alueiden määrää tulisi jälleen pienen ajan sisällä muuttaa ja etenkin juuri nyt, kun talous- ja velkaneuvonta on liitetty osaksi olemassa olevaa toimintaa. Tiettyjen isompien tehtäväkokonaisuuksien siirto ministeriöstä keskusvirastolle sinällään tuskin edellyttää yksin aluemuutoksia. Toisaalta myös esitettyjen perustelujen valossa herää kysymys, mikä onkaan alueorganisaation tarpeellisuus tulevassa? Huomioiden kuitenkin edellisen uudistuksen läheisyys ja että uudistuksen vaikutuksista ei ole esitetty aineistoa, kannatti OHK ry tässä vaiheessa olevaa piirijakoa.

3.2.5 Ei kantaa

Seuraavat lausunnonantajat eivät ottaneet kantaa alueiden lukumäärään: Etelä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri, Etelä-Karjalan kärjäoikeus, Kymenlaakson kärjäoikeus, Hämeenlinnan hallinto-oikeus, Itä-Suomen hallinto-oikeus, STTK ry, Suomen Asianajajaliitto, Suomen tuomariliitto ja Valtakunnansyyttäjänvirasto.

Etelä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri katsoi, että kannanotto edellyttäisi tarkempaa ja laaja-alaisempaa pohdintaa hyödyistä ja haitoista sekä erityisesti oikeusapu- ja edunvalvontaviraston kanslian ja alueiden välisten tehtävien ja vastuiden selkeämpää määrittelyä. Etelä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri piti kuitenkin tärkeänä organisaation rakenteellista keveyttä, minkä johdosta esitetyistä vaihtoehdoista 4 aluetta olisi kannatettavin.

Hämeenlinnan hallinto-oikeus totesi, että eivät tuomioistuimen edustajana tunne oikeusapua- ja edunvalvontaa siinä määrin, että pystyisivät arvioimaan alueiden määrää toiminnallisista lähtökohdista. Luontevimmin kuin syyttäjälaitokseen, oikeusapu ja edunvalvonta kytkeytyy tuomioistuinlaitokseen, joten siltä kannalta 5 aluetta hovioikeuksien tuomiopiirien mukaisesti voisi olla perusteltu. Hallinnon ja johtamisen kan-

nalta lienee kuitenkin tarkoituksenmukaisinta pitäytyä mahdollisimman harvoissa toimialueissa, joten jos neljä yksikköä on riittävä toiminnallisesti hyvään ratkaisuun, sitä voidaan tästä lähtökohdasta pitää kannatettavana.

Suomen Asianajaliitto kannatti 4–6 toimialueen yksiköitä. Tarkempaan lukumäärään ei tässä vaiheessa otettu kantaa.

3.3 Ahvenanmaan sijoittuminen

Selvityksessä ehdotetaan, että Ahvenanmaa kuuluisi vaihtoehtoisesti joko Lounais-Suomen tai Länsi-Suomen oikeusapu- ja edunvalvonta-alueeseen. Ehdotetusti kannatti seitsemän lausunnonantajaa ja kolmella lausunnonantajalla oli oma ehdotus.

3.3.1 Ehdotusta kannattivat

Seuraavat lausunnonantajat kannattivat ehdotusta: Etelä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri, Lounais-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri, Länsi- ja Sisä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri, Itä-Suomen aluehallintoviraston maistraattien ohjaus- ja kehittämissyksikkö, Oikeusrekisterikeskus, Rovaniemen hovioikeus ja Hämeenlinnan hallinto-oikeus.

Lounais-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri katsoi, että maantieteellisen sekä kielellisen erityisasemansa vuoksi Ahvenanmaa soveltuisi olemaan oma itsenäinen alueensa, mutta n. viiden viran alue sopii huonosti ajateltuun organisaatiomalliin. Luontevimmin Ahvenanmaa kuuluisi ehdotetusti Lounais- tai Länsi-Suomen alueeseen.

Itä-Suomen aluehallintoviraston maistraattien ohjaus- ja kehittämissyksikkö katsoi, että Ahvenanmaalle ei ole tarpeen perustaa omaa oikeusapu- ja edunvalvonta-aluetta.

Oikeusrekisterikeskus piti luontevimpana ratkaisuna, että Ahvenanmaan oikeusapu- ja edunvalvontatoimisto kuuluisi maantieteellisesti lähinnä sijaitsevaan oikeusapu- ja edunvalvonta-alueeseen.

Hämeenlinnan hallinto-oikeus lausui, että mikäli Ahvenanmaalla olisi oma alueensa, se muodostuisi huomattavan pieneksi verrattuna muihin alueisiin. Tosin toimialueita

muodostettaessa on otettava huomioon Ahvenanmaan erityisluonne lainsäädännöllisesti, hallinnollisesti ja kielellisesti ja tältä osin Länsi-Suomen oikeusapu- ja edunvalvonta-alueella tulisi olla riittävä asiantuntemus.

3.3.2 Oma ehdotus

Ahvenanmaan oikeusapu- ja edunvalvontatoimisto ehdotti, että Ahvenanmaa muodostaisi oman alueensa.

- a. Sydvästra eller västra Finlands distrikt kan vara tvåspråkiga distrikt i teorin, men defacto är de i verkligheten enspråkigt finskspråkiga distrikt, vars arbetsspråk är enkom finska. Distriktets möten såsom ledningsgruppens möten går på finska.
- b. Landskapet Åland är enspråkigt svenskspråkigt. Åland bör utgöra ett eget distrikt, detta med beaktande av Ålands särställning, geografiska läge, språkförhållanden och den special lagstiftning som tillämpas på Åland. Enligt Ålands självstyrelselag bör arbetsspråket fortsättningsvis vara svenska. (jmf tilltänkta åklagarväsendets organisation).
- c. Ålands rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt. I stadganden bör stadgas om organiseringen av rättshjälps- och intressebevakning i landskapet Åland. Ålands verksamhetsområde skulle vara landskapet Åland, och dess verksamhetsplats skulle vara i Mariehamn. Med beaktande av Ålands särställning, geografiska läge, språkförhållanden och den special lagstiftning som tillämpas på Åland, bör i stadgandet finnas en särstadgande om Åland. I stadganden bör även hänvisas till Ålandssjälvstyrelselagens stadganden om i landskapet befintliga statliga byråers ämbetsspråk samt personalens språkkunskaper. (jmf tilltänkta åklagarväsendets stadganden).

Myös **Turun hovioikeus** ja **Vaasan hovioikeus** ehdottivat, että vaihtoehtoisesti Ahvenanmaa voisi muodostaa oman alueensa. Turun hovioikeuden käsityksen mukaan Ahvenanmaan kielellisistä oikeuksista huolehtiminen on nykyorganisaatiossa osoittautunut haasteelliseksi.

3.3.3 Ei kantaa

Seuraavat lausunnonantajat eivät ottaneet kantaa asiaan: Poliisihallitus, Kaakkois-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri, Pohjois-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri, Länsi-Uudenmaan oikeusaputoimiston talous- ja velkaneuvonta, Itä-Suomen hovioikeus, Itä-Suomen hallinto-oikeus, Etelä-Karjalan kärjäoikeus, Etelä-Savon kärjäoikeus, Kymenlaakson kärjäoikeus, Pirkanmaan kärjäoikeus, JHL ry, JUKO ry,

Julkiset oikeusavustajat ry, OHK ry, SAK ry, STTK ry, Suomen Asianajajaliitto, Suomen Lakimiesliitto, Suomen tuomariliitto ja Valtakunnansyyttäjänvirasto.

Pohjois-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri katsoi, että Ahvenanmaan asema aluejaossa tulee selvittää vielä erikseen, ottaen huomioon Ahvenanmaan itsehallinnon vaatimukset julkisessa palveluntuotannossa.

Julkiset oikeusavustajat ry:llä ei ole varsinaisesti kantaa tähän asiaan. Yhdistyksen näkemyksen mukaan ruotsin kielen asema ja kielelliset oikeudet on joka tapauksessa turvattava.

Suomen Lakimiesliiton näkökulmasta olennaisinta on, että kielelliset oikeudet tulevat turvatuiksi.

3.4 Oikeusaputoimistojen ja edunvalvontatoimistojen määrä

Selvityksessä ehdotetaan oikeusaputoimistojen määräksi 15 ja edunvalvontatoimistojen määräksi 14, joiden lisäksi olisi Ahvenanmaan oikeusapu- ja edunvalvontatoimisto. Kuusi lausunnonantajaa kannatti ehdotusta. Kahdeksan lausunnonantajaa katsoi, että nykyinen toimistomäärä (22+22) tulisi säilyttää.

3.4.1 Ehdotusta kannattavat

Lausunnonantajista Poliisihallitus, Kaakkois-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri, Lounais-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri, Pohjois-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri, Oikeusrekisterikeskus ja Rovaniemen hovioikeus kannattivat selvityksessä ehdotettua toimistojen lukumäärää.

Poliisihallituksen näkemyksen mukaan toimistojen lukumäärän säilyttäminen silmänsä on tarpeen riittävän laajan avun saatavuuden turvaamiseksi, eikä poliisilla ole tämän asian suhteen mitään tarpeita huomioon otettavaksi.

Kaakkois-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri katsoi toimistojen koon kasvattamisen olevan perusteltua. Suuremmissa toimistoissa haavoittuvuus on pienempää ja toimintamallit ja sitä kautta kansalaisten yhdenvertainen kohtelu on helpommin järjestettävissä. Toimistojen koon kasvattaminen ei kuitenkaan saisi johtaa uuteen esi-

miesväliportaaseen. Toimistojen koot pitäisi siten pitää sellaisina, että ne olisivat yhden esimiehen hallittavissa. Toimistojen yhdistäminen pitäisi kuitenkin tehdä vasta viraston perustamisen jälkeen.

Myös **Lounais-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri** katsoi toimistojen koon kasvattamisen hallintoa yhdistämällä olevan perusteltua. Toimipaikkaverkoston tulee kuitenkin jatkossakin olla kattava. Lisäksi Ahvenanmaan mallin mukaisten yhdistettyjen oikeusapu- ja edunvalvontatoimistojen mahdollisuutta tulisi selvittää. Tällöin yhdistettyjen toimistojen lukumäärä voisi olla suurempi kuin 14 tai 15.

Pohjois-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiirin näkemyksen mukaan ehdotettu henkilöstömitoitus on hyvä riittävien voimavarojen sekä toiminnan järjestelyn ja toimintojen yhdenmukaisuuden kannalta. Selvityksen mukaan tulevien oikeusaputoimistojen henkilöstömäärä olisi vähintään 20 ja edunvalvontatoimistojen 30. Toimipaikkojen riittävä määrä ja alueellinen kattavuus ovat keskeisiä palvelun saatavuuden kannalta. Toimistokoon kasvaessa on kuitenkin huolehdittava kunkin toimipaikan käytännön johtamisesta. Tarvittaessa toimipaikassa tulee olla lähiesimies.

Oikeusrekisterikeskuksen mielestä esitetty oikeusapu- ja edunvalvontatoimistojen määrä toimipaikkaverkostoineen riittäisi kattamaan maantieteellisesti kansalaisten palvelutarpeen. Toimistojen henkilöstömäärät ovat kohtuulliset, mikä vähentää riskiä toiminnan haavoittuvuuteen esim. äkillisten yhtäaikaisten sairauslomien aikana.

3.4.2 Oma ehdotus

Länsi- ja Sisä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri, Ahvenanmaan oikeusapu- ja edunvalvontatoimisto, Turun hovioikeus, Vaasan hovioikeus, JUKO ry, Julkiset oikeusavustajat ry, OHK ry, SAK ry ja Suomen Lakimiesliitto esittivät oman ehdotuksensa oikeusaputoimistojen ja edunvalvontatoimistojen määräksi.

Nykyistä määrää eli 22 oikeusaputoimistoa ja 22 edunvalvontatoimistoa kannattivat Länsi- ja Sisä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri, Turun hovioikeus, Vaasan hovioikeus, JUKO ry, Julkiset oikeusavustajat ry, OHK ry, SAK ry ja Suomen Lakimiesliitto. Ahvenanmaan oikeusapu- ja edunvalvontatoimisto esitti, että oikeusaputoimistoja tulisi olla nykyinen määrä, mutta edunvalvontatoimistojen määräksi Manner-Suomessa riittäisi 9 toimistoa.

Länsi- ja Sisä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri katsoi, että ei ole syytä tehdä muutoksia toimistojen määrään vielä tässä vaiheessa. Ensin tulee perustaa keskusvirasto ja käynnistää sen toiminta ja vasta sen jälkeen pohtia toimistoverkos-

toon tehtäviä muutoksia. Näin voidaan varmistaa, että sekä oikeusavun (mukaan lukien talous- ja velkaneuvonta), että edunvalvonnan perustehtävä tulee turvatuksi muutosvaiheessa.

Ahvenanmaan oikeusapu- ja edunvalvontatoimisto esitti, että oikeusaputoimistoja tulisi olla nykyinen määrä. Edunvalvontatoimistojen määrän Manner-Suomessa voi vähentää 9 toimistoon.

Antalet rättshjälpsbyråer bör ej minskas pga jävsproblematiken som skulle öka med färre antal rättshjälpsbyråer. Antalet intressebevakningsbyråer kan minskas till 9 då samma jävsproblematik förhinder finns inte till detta. På Åland behöver finnas skild verksamhet med beaktande av Ålands särställning, geografiska läge, språkförhållanden och den special lagstiftning som tillämpas på Åland

Turun hovioikeus kannatti nykyistä määrää uusien esteellisyytilanteiden välttämiseksi. Lisääntyvät esteellisyytapaukset lisäävät lähtökohtaisesti oikeusavun kustannuksia. Turun hovioikeuden käsityksen mukaan edunvalvontaan ei liity jääviysoongelmia samaan tapaan kuin oikeusapuun. Siinä, kun oikeusapu edellyttää riittävän monen oikeusaputoimiston verkoston jääviysongelmien hallitsemiseksi, edunvalvontaan organisaation yksikkökoko voi olla suurempi.

Vaasan hovioikeus kannatti uusien esteellisyytilanteiden välttämiseksi oikeusaputoimistojen osalta nykyistä lukumäärää eli 22 oikeusaputoimistoa. Käräjäoikeuksien lukumäärän vähentyminen voi ajan myötä vaikeuttaa asianajopalveluiden saantia ainakin pienillä paikkakunnilla. Mikäli oikeusaputoimistojen lukumäärää vähennetään on mahdollista, että esteellisyydet ainakin jossain määrin tulevat lisääntymään. Oikeusaputoimistojen määrän vähentäminen voi siten heikentää entisestään asianajopalveluiden saantia pienillä paikkakunnilla tai ainakin pidentää asiointimatkoja.

JUKO ry ehdotti määräksi nykyistä eli 22 oikeusaputoimistoa ja 22 edunvalvontatoimistoa sekä Ahvenanmaan toimisto. Oikeusaputoimi eroaa merkittävästi esimerkiksi syyttäjälaitoksesta, sillä oikeusaputoimessa suurin osa hoidettavista asioista on huomattavasti lähempänä tavallisen lainkuuliaisen kansalaisen arkipäivää kuin syyttäjälaitoksessa. Tämä puoltaa toimistojen määrän säilyttämistä ennallaan. Toimistojen rajua yhdistäminen johtaisi palvelujen eriarvoiseen saatavuuteen eri puolilla maata, sillä varsinkin pienissä maakuntakeskuksissa oikeusaputoimiston merkitys palveluntarjoajana on keskeinen ja esteellisyytilanteiden kasvaessa yksityistä toimijaa ei ole välttämättä kyseisillä paikkakunnilla lainkaan saatavilla. Pohjois-Suomessa tulisi olla vähintään kaksi tasavahvaa toimistoa: Oulun oikeusaputoimisto ja Lapin oikeusaputoimisto. Jos Ylivieskan ja Kainuun oikeusaputoimistot yhdistetään toisiin oikeusaputoimistoihin, harkittavaksi tulee, että ne yhdistetään toisiin piireihin, jotta Oulun oikeusaputoimisto ei paisuisi liikaa.

Julkiset oikeusavustajat ry piti kannatettavana määränä nykyistä määrää eli 22 oikeusaputoimistoa ja 22 edunvalvontatoimistoa sekä Ahvenanmaan toimistoa.

Oikeusaputoimi eroaa merkittävästi esimerkiksi syyttäjälaitoksesta, sillä oikeusaputoimissa suurin osa hoidettavista asioista on huomattavasti lähempänä tavallisen lainkuuliaisien kansalaisten arkipäivää kuin syyttäjälaitoksessa. Tämä puoltaa toimistojen määrän säilyttämistä ennallaan. Toimistojen raju yhdistäminen johtaisi palvelujen eriarvoiseen saatavuuteen eri puolilla maata, sillä varsinkin pienissä maakuntakeskuksissa oikeusaputoimiston merkitys palveluntarjoajana on keskeinen ja esteellisyys-tilanteiden kasvaessa yksityistä toimijaa ei ole välttämättä kyseisillä paikkakunnilla lainkaan saatavilla.

Esimerkiksi Pohjois-Suomessa tulisi olla vähintään kaksi tasavahvaa toimistoa: Oulun oikeusaputoimisto ja Lapin oikeusaputoimisto. Jos Ylivieskan ja Kainuun oikeusaputoimistot yhdistetään toisiin oikeusaputoimistoihin, harkittavaksi tulee, että ne yhdistetään toisiin piireihin, jotta Oulun oikeusaputoimisto ei paisuisi liikaa. Toisena esimerkkinä voidaan mainita Itä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiirin alue, jossa toimistojen yhdistäminen ei olisi yhdistyksen näkemyksen mukaan järkevää, eikä sillä saavutettaisi taloudellisia säästöjä tai muitakaan hyötyjä.

OHK ry kannatti toimistojen määrän pysyttämistä nykyisellään. Oikeusapu- ja edunvalvontapuolen edustamat palvelut ovat ministeriön hallinnonaloista ulosotto mukaan lukien nimenomaisesti sellaisia, joiden puitteissa asioidaan konkreettisesti toimitoissa. Asiakaskunnassa on paljon sellaisia, joilla ei ole tai eivät pysty/kykene/hallitse sähköisiä palvelumuotoja. Asiakaskunnalla voi olla myös erilaisia taloudellisia rajoitteita, mikäli asiointia pitäisi suorittaa pitkien matkojen päähän (esimerkiksi Pohjois-Suomi). Toimintojen uudelleen järjestelyissä on otettava huomioon myös verkoston supistamisesta suurella todennäköisyydellä aiheutuvat lisääntyvät esteellisyystilanteet. Kun uudistusta perustellaan toiminnallisella tehostumisella ja sitä kautta saavutettavilla säästöillä, toimeksiantojen lisääntyvä välittäminen yksityisten toimijoiden hoidettavaksi yleisen elämäkokemuksen mukaan tuskin aiheuttaa kulurakenteen pienentymistä - päinvastoin. Lisäksi toimeksiantojen kasvava suuntaaminen yksityisille toimijoille tuskin lisäänee toimintojen yhdenmukaistumistavoitteen toteutumista.

Myös **Suomen Lakimiesliitto** kannatti nykyisen toimistomäärän ja rakenteen säilyttämistä. Oikeusavun alueellinen saatavuus tulee turvata tasapuolisesti. Ehdotettu toimistojen määrä johtaisi väistämättä alueelliseen epätasa-arvoisuuteen ja esteellisyys-tilanteiden aiheuttamiin ongelmiin etenkin pienimmillä paikkakunnilla. Oikeusavun tulee olla kaikkien kansalaisten saavutettavissa asuinpaikasta riippumatta, sillä se on yksi keskeisistä oikeusturvan takeista.

3.4.3 Ei kantaa

Seuraavat lausunnonantajat eivät ottaneet kantaa asiaan: Etelä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri, Länsi-Uudenmaan oikeusaputoimiston talous- ja velkaneuvonta, Itä-Suomen aluehallintoviraston maistraattien ohjaus- ja kehittämissyksikkö, Itä-Suomen hovioikeus, Hämeenlinnan hallinto-oikeus, Itä-Suomen hallinto-oikeus, Etelä-Savon kärjäoikeus, Etelä-Karjalan kärjäoikeus, Etelä-Savon kärjäoikeus, Kymenlaakson kärjäoikeus, Pirkanmaan kärjäoikeus, JHL ry, STTK ry, Suomen Asianajajaliitto, Suomen tuomariliitto ja Valtakunnansyyttäjänvirasto.

Etelä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri katsoi, että viraston kannanotto myös toimistorakenteen osalta edellyttäisi tarkempaa ja laaja-alaisempaa pohdintaa muutoksen hyödyistä ja haitoista.

Etelä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri huomautti, että piirin osalta esitys toimistojen koosta on virheellinen. Piirin oikeusaputoimistoista kaikki ovat suurempia kuin 20 henkilötyövuotta, joten tältä osin esitys ei toisi muutoksia Etelä-Suomen alueen toimistorakenteeseen. Sen sijaan edunvalvontatoimistoista vain Helsingin edunvalvontatoimisto on suurempi kuin 30 henkilötyövuotta. Etelä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri ei nähnyt perustetta toimistokoon eriävälle määrittelylle toimialojen välillä. Sen sijaan toimistorakenteen osalta piiri katsoi, ettei rakenteen tarvitse olla toimialoittain samanlainen.

Etelä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri katsoi, että toimistorakennetta tulisi pohtia monipuolisesti ja laaja-alaisesti mm. palvelujen alueellisen saatavuuden, esteellisuuden, esimiestyön ja johtamisen näkökulmista. Lisäksi rakennetta pohdittaessa tulisi huomioida myös väestönkehityksen muutokset ja sen vaikutukset toimistojen kokoon.

Etelä-Savon kärjäoikeus huomautti, että toimistojen lukumäärän vähentäminen ei saa vaikeuttaa vähävaraisten mahdollisuutta saada oikeusapua.

Suomen Asianajajaliitto huomautti, että toimistojen vähentämistä tulee arvioida tarkasti esteellisuuden ja oikeusaputoimistojen ydintehtävien kannalta. Etelä-Suomessa olisi vain kolme (3) toimistoa, jolloin on odotettavissa, että esteellisyystilanteitakin tulee olemaan huomattava määrä. Jo tehdyt yhdistymiset aiheuttivat ja aiheuttavat jatkossa todennäköisesti arvioitua enemmän esteellisyystilanteita, ja tämä on asian mahdollisessa jatkovalmistelussa huolellisesti arvioitava, myös tietohallintajärjestelmien ja toimitilojen näkökulmasta. Myös yhteisten hallinnollisten palvelujen käyttö mahdollisen esteellisuuden muodostajana on otettava arvioinnissa huomioon.

Esteellisyytilanteet ovat ikäviä asiakkaiden kannalta, erityisesti silloin, kun esteellisyys muodostuu toimistojen yhdistymisen seurauksena kesken asian hoitamisen.

Asiakkaiden kannalta on kohtuutonta, jos heidät ohjataan toiseen oikeusaputoimistoon pitkän matkan päähän. Erityisesti jako ulkoprosessuaalisiin ja tuomioistuinasioihin on johtanut siihen, että asiakkaita on jouduttu siirtämään, koska ohjaus yksityiselle ei ulkoprosessuaalisessa asiassa ole ollut mahdollista tai valitun linjan mukaista.

Oikeusapua on oltava saatavilla tasapuolisesti ja yhdenvertaisesti. Asianajajaliitto katsoi, että viraston perustamisen yhteydessä julkisen oikeusavun tulee ulottua myös asianajajien tarjoamaan ensivaiheen oikeudelliseen neuvontaan ja ulkoprosessuaaliin kysymyksiin. Monesti ulkoprosessuaaliset asiat ovat huomattavan aikaa vieviä. Jos toimistoja vähennetään, ulkoprosessuaalisten asioiden siirrettävyyttä tulisi mahdollistaa paremmin.

Suomen tuomariliitto muistutti, että palvelujen alueellisesta saatavuudesta on pidettävä huolta. Asiakaspalvelua ei useinkaan voida tehokkaasti ja asiakkaan oikeusturvan takaavasti hoitaa esimerkiksi etäyhteyksillä. Toimistoverkon tulee olla sen verran tiheä, ettei palvelujen tosiasiallinen tavoitettavuus vaarannu. Toimistojen lukumäärän tulee olla sellainen, ettei esteellisyytilanteita tarpeettomasti synny.

3.5 Oikeusapu- ja edunvalvontaviraston kanslian henkilötyövuosimäärä

Oikeusapu- ja edunvalvontaviraston kanslian edellyttämäksi henkilötyövuosimääräksi arvioidaan selvityksessä noin 38–40 henkilötyövuotta. Suurin osa lausunnonantajista ei ottanut kantaa asiaan.

3.5.1 Resurssiehdotus on riittävä

Seuraavat lausunnonantajat pitivät resurssiehdotusta riittävänä: Pohjois-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri, Ahvenanmaan oikeusapu- ja edunvalvontatoimisto, Oikeusrekisterikeskus ja Etelä-Savon käräjäoikeus.

Pohjois-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri katsoi, että selvityksen mukainen arvio on riittävä käytännön kannalta. Yhteistyötä Palkeiden kanssa tulee kehittää.

Oikeusrekisterikeskuksen mielestä arvioitu henkilötyövuosien määrä vastaa osapuulleen sitä henkilötyövuosien määrää, joka voimassa olevassa organisaatiossa käytetään oikeusapu- ja edunvalvontavirastoon siirtyviin tehtäviin.

Etelä-Savon kärjäoikeus piti esitystä riittävänä selvityksessä esitetyin perustein.

3.5.2 Resurssiehdotus on riittämätön

Seuraavat lausunnonantajat pitivät resurssiehdotusta riittämättömänä: Länsi-Uudenmaan oikeusaputoimiston talous- ja velkaneuvonta, JUKO ry, Julkiset oikeusavustajat ry, OHK ry, SAK ry ja Suomen Lakimiesliitto.

JUKO ry katsoi, että ilman lisäresursseja toiminnan taso ei paranisi, kun verrataan nykyiseen huonoon henkilöstöhallinnon tilanteeseen.

Julkiset oikeusavustajat ry ei uskonut, että ilman lisäresursseja toiminnan taso paranisi, kun verrataan nykyiseen huonoon henkilöstöhallinnon tilanteeseen.

OHK ry piti lukumäärää riittämättömänä ennemminkin kuin riittävänä. Lukumäärää on tietysti vaikea arvioida ennen tarkkoja tehtäväjakoja ministeriön, viraston ja kentältä kenties siirtyvien asioiden tultua selvitetynksi. Henkilökunnan määrän tulee luonnollisesti olla riittävä, jotta virasto voisi täyttää sille asetettavat tavoitteet. Henkilöstömäärää lienee paras arvioida säännöllisesti (ja myös kriittisesti) viraston ja mahdollisten alueiden organisaation selkiytyttyä.

SAK ry lausui, että resursseja tulee lisätä merkittävästi. Nykyiset jonot ja työmäärät sekä henkilöstön määrä on selvitettävä suhteessa lähitulevaisuuden lisääntyviin tarpeisiin, jonka jälkeen henkilöstön määrää ja koulutusta on lisättävä merkittävällä lisärahoituksella. Henkilöstö ja henkilöstöedustajat on otettava mukaan selvitykseen ja laatimaan lisäresurssointeja.

Suomen Lakimiesliiton näkemyksen mukaan ilman lisäresursseja toiminnan tason paraneminen nykyisestä on varsin epätodennäköistä.

3.5.3 Ei kantaa

Seuraavat lausunnonantajat eivät ottaneet kantaa asiaan: Poliisihallitus, Etelä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri, Kaakkois-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri, Lounais-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri, Länsi- ja Sisä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri, Itä-Suomen aluehallintoviraston maistraattien ohjaus- ja kehittämisyksikkö, Itä-Suomen hovioikeus, Rovaniemen hovioikeus, Turun hovioikeus,

Vaasan hovioikeus, Itä-Suomen hallinto-oikeus, Hämeenlinnan hallinto-oikeus, Etelä-Karjalan kärjäoikeus, Kymenlaakson kärjäoikeus, Pirkanmaan kärjäoikeus, JHL ry, STTK ry, Suomen Asianajajaliitto, Suomen tuomariliitto ja Valtakunnansyyttäjänvirasto.

Poliisihallitus totesi, että asiaan on vaikea ottaa kantaa tietämättä todellista työmäärää, mutta tehdyn arvioinnin perusteella määrä vaikuttaisi sopivalta.

Etelä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri katsoi, että kannanotto viraston kanslian henkilötövuosimäärään edellyttäisi oikeusministeriön, oikeusapu- ja edunvalvontaviraston kanslian ja alueiden välisten tehtävien ja vastuiden selkeämpää määrittelyä. Etelä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri totesi kuitenkin yleisellä tasolla, että tukitoimintojen riittävään resurssointiin ja hyvään organisointiin tulisi kiinnittää huomiota.

Länsi- ja Sisä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri lausui, että keskusviraston tehtävät ja työnjako sekä mahdollinen alueorganisaatio sekä alustava arvio toimistojen määrästä tulee pohtia ensin. Vasta sen jälkeen on mahdollista arvioida keskusviraston henkilöstöressurssien tarvetta sekä virkajakaumaa. Resurssien mitoituksessa tulee huomioida myös työmenetelmien kehittyminen (digitalisaatio sekä palveluiden osto hallinnolle).

Keskusvirastolla tulee olla vahvaa hankintaosaamista, jotta loppukäyttäjille saadaan toimivia ratkaisuja: tilaratkaisut, ict-tekniikka ja ohjelmistot yms. Virastossa tulisi olla myös työsuojelupäällikkö ja viestintäjohtaja. Työsuojeluvaltuutettu/työsuojeluvaltuutetut toimisivat alueella.

JHL ry:n näkemyksen mukaan htv-määrä riippuu kanslian ja alueiden keskinäisestä tehtävienjaosta.

STTK ry huomautti, että organisaatiomuutoksen ja keskittämisen myötä on varmistettava riittävät resurssit.

Suomen tuomariliitto huomautti, että mikäli virasto perustetaan, sille on kuitenkin taattava toiminnan asianmukaisen hoitamisen vaatimat resurssit.

3.6 Oikeusministeriöön jäävien tehtävien edellyttämä henkilötyövuosimäärä

Oikeusministeriöön jäävien tehtävien hoitamisen arvioidaan selvityksessä edellyttävän 2–3 henkilötyövuotta. Suurin osa lausunnonantajista ei ottanut kantaa asiaan.

3.6.1 Resurssiehdotus on riittävä

Resurssiehdotusta pitivät riittävänä Ahvenanmaan oikeusapu- ja edunvalvontatoimisto, Oikeusrekisterikeskus, Etelä-Savon kärjäoikeus, Hämeenlinnan hallinto-oikeus, Julkiset oikeusavustajat ry ja Suomen Lakimiesliitto.

Etelä-Savon kärjäoikeus ja **Oikeusrekisterikeskus** pitivät resurssiehdotusta riittävänä selvityksessä esitetyin perustein.

Hämeenlinnan hallinto-oikeus totesi pitävänsä henkilötyövuosia sinänsä määrällisesti riittävinä, mutta että htv:n määrää tärkeämpää on taata ministeriölle jääviin tehtäviin, kuten lainvalmisteluun ja strategiaan tehtäviin sekä kv-yhteistyöhön liittyvä asiantuntemus.

Julkiset oikeusavustajat ry totesi ehdotettujen tehtävien hoitamiseen riittävän kaksi ahkeraa työntekijää.

3.6.2 Resurssiehdotus on riittämätön

Poliisihallitus piti resurssiehdotusta riittämättömänä. Ministeriön tehtäviksi on määritelty lainvalmistelut, valtioneuvoston tai tasavallan presidentin ratkaistavaksi kuuluvien asioiden valmistelu, oikeusapua ja edunvalvontaa koskevat strategiset linjaukset sekä tärkeimmät EU ja kansainvälisen yhteistyön asiat, sekä lisäksi kehys- ja talousarviovalmistelut valtioneuvostolle ja tulosneuvotteluiden käynti oikeusapu- ja edunvalvontaviraston kanssa. On vaikea uskoa, että ajateltu resurssiehdotus riittäisi näiden kaikkien tehtävien hoitamiseen huomioiden myös luonnolliset henkilöpoistumat sairas- ja vuosilomineen. Resurssien arviointi 2–3 henkilötyövuotta näihin tehtäviin ei vaikuta realistiselta. Toki asiaa helpottaa, jos tehtäviä yhdistetään tai jaetaan ministeriössä muiden osastojen kesken tai niitä tehdään muutoin keskitetysti.

Pohjois-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri piti resurssiehdotusta riittämättömänä ja katsoi, että tehtävien laajuus ja vaativuus edellyttäisivät selvityksen mukaista suurempaa henkilöstöä.

3.6.3 Ei kantaa

Seuraavilla lausunnonantajilla ei ollut kantaa asiaan: Kaakkois-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri, Lounais-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri, Länsi- ja Sisä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri, Länsi-Uudenmaan oikeusaputoimiston talous- ja velkaneuvonta, Itä-Suomen aluehallintoviraston maistraattien ohjaus- ja kehittämissyksikkö, Itä-Suomen hovioikeus, Rovaniemen hovioikeus, Turun hovioikeus, Vaasan hovioikeus, Itä-Suomen hallinto-oikeus, Etelä-Karjalan kärjäoikeus, Kymenlaakson kärjäoikeus, Pirkanmaan kärjäoikeus, JHL ry, JUKO ry, OHK ry, SAK ry, STTK ry, Suomen Asianajajaliitto, Suomen tuomariliitto ja Valtakunnansyyttäjänvirasto.

Etelä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri katsoi, että kannanotto oikeusministeriön jäävien tehtävien hoitamisen edellyttämään henkilötövuosimäärään edellyttäisi oikeusministeriön, oikeusapu- ja edunvalvontaviraston kanslian ja alueiden välisten tehtävien ja vastuiden selkeämpää määrittelyä. Yleisellä tasolla lausunnossa todettiin, että myös oikeusministeriön jäävien tehtävien riittävään resurssointiin ja hyvään organisointiin tulisi kiinnittää huomiota.

3.7 Viraston ja alueiden johto

Selvityksessä ehdotetaan, että oikeusapu- ja edunvalvontavirastoa johtaisi ylijohtaja apunaan hallintojohtaja sekä oikeusavun ja edunvalvonnan yhteinen toimialajohtaja. Oikeusapu- ja edunvalvonta-alueita johtaisi oikeusapu- ja edunvalvonta-alueen johtaja. Virkoihin nimitettäisiin 5-vuoden määräajaksi.

Lausunnonantajista 11 kannatti ehdotusta, yksi vastusti ja kahdeksalla oli oma ehdotus.

3.7.1 Ehdotusta kannattivat

Poliisihallitus, sisäministeriö, Pohjois-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri, Oikeusrekisterikeskus, Itä-Suomen hovioikeus, Rovaniemen hovioikeus, Turun hovioikeus, Vaasan hovioikeus, Kymenlaakson kärjäoikeus, Julkiset oikeusavustajat ry ja Suomen tuomariliitto kannattivat ehdotusta.

Poliisihallitus totesi esitettyjen johtajavirkojen vaikuttavan perustelluilta ja riittävilta sekä johdonmukaiselta linjaukselta huomioiden nykyiset linjaukset tietyn tason johta-

jien 5-vuoden määräaikaisuuksista viroissa. Poliisissa 5-vuoden määräaikaiset virkaan nimitykset ovat käytössä poliisiylijohtajalla, Poliisihallituksen poliisijohtajilla sekä poliisilaitoksen päälliköillä.

Sisäministeriön näkemyksen mukaan oikeusapu- ja edunvalvontaviraston tehtäväksi kaavaillulla toiminnan ohjauksella ja kehittämisellä on paremmat onnistumisen edellytykset, jos sen johtamisjänne noudattaisi selvityksessä ensisijaisesti ehdotettua oikeusapu- ja edunvalvonta-alueiden mallia. Tällöin oikeusapu- ja edunvalvontavirasto johtaisi alueiden johtajia, jotka puolestaan osallistuisivat johtoryhmätyöhön. Edellä mainitulla mallilla johtoryhmän henkilömäärä pysyisi maltillisena ajatellen valtakunnallista johtamista ja käytännön kokoustyöskentelyä.

Pohjois-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri katsoi, että johdon määräaikaisuus on perusteltua toiminnan kehittämisen kannalta.

Oikeusrekisterikeskus katsoi, että viraston ylin johto on riittävän pieni, tiivis ydinryhmä oikeusavun- ja edunvalvonnan strategiseen johtamiseen ja toiminnan kehittämiseen. Määräaikaiset virat varmistavat sekä ylijohtajan että oikeusapu- ja edunvalvonta-alueiden johtajien tuloksellisen toiminnan.

Itä-Suomen hovioikeus lausui määräaikaisen nimittämisen olevan nykyisin melko yleinen suuntaus.

Kymenlaakson käräjäoikeus kannatti ehdotusta selvityksessä esitetyin perustein.

Ammattiliitto Pro katsoi, että päällikköjen nimittäminen 5-vuoden määräajaksi vastaa viime vuosina omaksuttua nimittämiskäytäntöä.

Julkiset oikeusavustajat ry:n näkemyksen mukaan määräaikaisuus toisaalta vähentää merkittävästi varsinaisten ammattijohtajien siirtymistä yksityiseltä sektorilta, sillä käytännössä edellytyksenä määräaikaisen viran vastaanottamiselle on taustavirka.

Suomen tuomariliitto totesi ehdotuksen vastaavan esimerkiksi Tuomioistuinviraston ylijohtajan viran määräaika. Määräaikaisuus antaa mahdollisuuden johtajan vaihtamiseen kohtuullisessa ajassa, mikäli häneen asetetut odotukset eivät täyty.

3.7.2 Ehdotusta vastustivat

Länsi-Uudenmaan oikeusaputoimiston talous- ja velkaneuvonta vastusti ehdotusta.

Lausunnossa todettiin, että jatkuvuuden ja pitkäjänteisen kehittämisen kannalta tulisi vakavasti harkita määräaikaisia nimityksiä. Lausunnonantajan käsityksen mukaan vakituisen viran muuttaminen ei liene mahdollista, etenkin kun kaikilla nykyisillä johtavilla ei ole lainkaan taustavirkaa. Heidän asemansa tulee turvata organisaatiouudistuksen yhteydessä samoin kuin talous- ja velkaneuvonnan yksikkövastaavien asema. Toimistot ovat suuria ja työntekijöiden oikeus lähiesimiestukeen tulee taata operatiivista johtamista ja henkilöstön työhyvinvointia ajatellen.

Lausunnonantaja huomautti vielä, että selvityksen sivulla 39 on todettu, että aluejohtajat tulisivat todennäköisesti nimetyiksi julkisista oikeusavustajista tai yleisistä edunvalvojista. Luonnollisestikaan mitään henkilöstöryhmää ei tulisi sulkea pois valinnoista vaan tietenkin valinta voisi osua myös talous- ja velkaneuvojiin.

3.7.3 Oma ehdotus

Valtiovarainministeriö, Kaakkois-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri, Lounais-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri, Ahvenanmaan oikeusapu- ja edunvalvontatoimisto, Hämeenlinnan hallinto-oikeus, Etelä-Savon käräjäoikeus, JHL ry ja OHK ry kannattivat selvityksessä ehdotettua osittain.

Valtiovarainministeriö totesi, että vaikka alueiden johtajien valinnat tosiasiallisesti saattavat selvityksessä mainitusti kohdistua oikeusavustajiin tai edunvalvojiin, päätömisinä virkoina ne tulee asettaa julkisesti haettaviksi. Ehdotusten perusteella johtajan tehtävästä muodostuisi entistä ammattimaisempi ja pääasiallinen toimi, jolla ei esimerkiksi ohjattaisi käytännön oikeusavustamista, koska oikeusavustajat ja edunvalvojat toimivat itsenäisesti ja riippumattomasti. Tähän nähden erityiseksi valintaperusteeksi olisi ongelmallista asettaa sanottua taustaa, vaan pikemminkin tulisi pyrkiä laajentamaan ja lisäämään viraston johtamisen ammattimaista osaamis- ja kokemuspohjaa.

Valtion virkamieslain (750/1994) 9a §:n mukaan lain 26 §:n soveltamisalan piiriin kuuluvan viraston päällikön virkaan nimitetään viiden vuoden määräajaksi. Selvityksessä todetaan, että johtajien johtamistehtävässä onnistumista tulisi arvioida määräajoin ja että määräajaksi täytettävä virka antaa tähän parhaimmat mahdollisuudet. Sinänsä määräajaksi virkaan nimittäminen on valtionhallinnossa mahdollista myös keskijohdossa. Valtion virkamieslain mukaan virkaan voidaan nimittää määräajaksi, jos siihen on viran luonteeseen tai viraston toimintaan liittyvä perusteltu syy (9 §:n 2 momentti). Johtamistehtävät ovat luonteeltaan niitä, joissa määräaikaisuutta on pidetty perusteltuna.

Keskijohdon osalta käytetään yleisesti myös tehtävään määräämistä, jolloin virkamiestä ei nimitetä esimies- tai muuhun johdon tehtävään, vaan hänet määrätään siihen pääsääntöisesti määrääjäksi. Tehtävään määräämisestä ei ole säännöksiä virkamieslaissa (lukuun ottamatta 57 §:ssä säädettyä). Valtiovarainministeriön ohjeen mukaan (Ohje virantäytössä noudatettavista periaatteista) tehtävään määräysmenettelystä on syytä määrätä viraston työjärjestyksessä.

Kaakkois-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri piti ylimmän johdon määräaikaaisuutta perusteltuna ja valtiohallinnon linjan mukaisena. Kesto voisi olla myös yli 5 vuotta. Muutoin johtotehtävissä virkojen määräaikaisuus ei ole perusteltua. Alemman johdon virkojen määräaikaisuus aiheuttaa helposti pakastevirkojen ylläpitämisen ja sitä kautta sijaisuuksien ja määräaikaaisuuksien lisääntymisen hallinnonalalla. Määräaikaaisuudet saattavat myös vähentää hyviä valtionhallinnon ulkopuolisia hakijoita, joilla ei pakastevirkoihin ole vastaavaa mahdollisuutta. Lisäksi, jos organisaatioon tulee aluejohtajat, toimialajohtajan tarpeellisuus on kyseenalaista.

Lounais-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri lausui, että mikäli oikeusapu ja edunvalvonta jatkossakin hoidetaan erillisissä toimistoissa, tulisi harkita erillisiä toimialajohtajia.

Ahvenanmaan oikeusapu- ja edunvalvontatoimisto katsoi, että kaikilla toimialoilla eli yleisellä edunvalvonnalla, julkisella oikeusavulla ja talous- ja velkaneuvonnalla tulisi olla oma toimialajohtaja eli toimialajohtajia tulisi olla 2–3.

Utöver överdirektör och förvaltningschef, skulle det behövas skilda rättshjälpsverksamhetschef samt intressebevakningsverksamhetschef, samt eventuellt ekonomi- och skuldrådgivningsverksamhetschef, vars uppgifter skulle även vara att utveckla verksamheten inom sina områden. Detta bl.a. med tanke på verksamhetens olikheter och olika behov till utveckling av dataprogram och personalutbildning.

i. Detta ifall man vill att allmänna intressebevakningen erhåller tillräckliga resurser för att utvecklas strategiskt och långsiktigt såsom en egen verksamhetsområde.

ii. Detta ifall man vill att allmänna intressebevakningen erhåller tillräckliga resurser för att utvecklas strategiskt och långsiktigt såsom en egen verksamhetsområde.

iii. Detta ifall man vill att ekonomi- och skuldrådgivningen erhåller tillräckliga resurser för att utvecklas strategiskt och långsiktigt såsom en egen verksamhetsområde.

Hämeenlinnan hallinto-oikeus esitti harkittavaksi myös hieman pidempää 7 vuoden määräaika, koska viisi vuotta voi olla liian lyhyt aika esim. organisaatiossa tarvittavien muutosten läpivientiin ja vakiinnuttamiseen. Johtamisesta voi tulla myös sirpaleista, mikäli johtaja vaihtuu liian tiheästi.

Etelä-Savon käräjäoikeus katsoi, että hallintojohtajan sekä oikeusavun ja edunvalvonnan yhteisen toimialajohtajan tehtävien tulisi olla vakinaisia. Se, että ylijohdaja sekä oikeusapu- ja edunvalvonta-alueiden johtajien tehtävät olisivat määräaikaisia on linjassa sen kanssa, että myös tulevan tuomioistuinviraston ylijohdajan tehtävä on määräaikainen. Viraston jatkuvuuden kannalta ei ole kuitenkaan järkevää, että kaikki ylimpien virkamiesten tehtävät ovat määräaikaisia. Edellä mainitusta saattaisi seurata, että kaikki johtajat vaihtuisivat samaan aikaan tai hyvin lyhyen ajan sisällä.

JHL ry katsoi, että erilaisten luonteiden vuoksi oikeusavulla ja edunvalvonnalla tulisi olla omat toimialajohtajat, jotka tuntevat oman toimialansa.

Myös **OHK ry** katsoi, että esitetyn lisäksi virastoon tulisi perustaa erilliset toimialajohtajat oikeusapuun ja edunvalvontaan. OHK ry näkisi ehdottamassaan mallissa aineksia selkeään organisaation johtamismalliin.

3.7.4 Ei kantaa

Etelä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri, Länsi- ja Sisä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri, Itä-Suomen aluehallintoviraston maistraattien ohjaus- ja kehittämissyksikkö, Itä-Suomen hallinto-oikeus, Etelä-Karjalan käräjäoikeus, Pirkanmaan käräjäoikeus, JUKO ry, SAK ry, STTK ry, Suomen Asianajajaliitto, Suomen Lakimiesliitto ja Valtakunnansyyttäjänvirasto eivät ottaneet kantaa asiaan.

Etelä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri katsoi, että kannanotto edellyttäisi oikeusministeriön, oikeusapu- ja edunvalvontaviraston kanslian ja alueiden välisten tehtävien ja vastuiden selkeämpää määrittelyä.

Lausunnonantaja totesi kuitenkin yleisellä tasolla, että sekä johtamisrakenteen että tukitoimintojen johtamisen rakenteen tulisi olla selkeä ja vastuiden selvästi määritellyt sekä piti tärkeänä ammattimaisen johtamisen vaatimusten turvaamista oikeusapu- ja edunvalvontavirastossa. Julkinen johtaminen rakentuu vahvalle yhteiselle arvopohjalle. Siinä korostuvat sekä perinteiset hyvän hallinnon periaatteet että ammattimaisen johtamisen vaatimukset. Hyvä ja kokonaisvaltainen toiminnan johtaminen edellyttää muun muassa toimeenpano- ja palvelukykyä, esimerkillistä henkilöstöjohtamista ja hyvän hallinnon toteutumista. Hyvä esimiestyö ja toimiva hallinto vaikuttavat keskeisesti viraston tulokselliseen toimintaan. Esimiestyön ja johtamisen vaatimukset lisääntyvät

ja muuttuvat jatkuvasti hallinnon ja toimintaympäristön muutosten myötä. Johtajilta ja esimiehiltä odotetaan tahtoa kantaa vastuuta osana valtioyhteisöä ja halua määrätietoisesti kehittyä johtajana. Hyvää johtamista saadaan kehittämällä hyviä johtajia ja antamalla heille hyvät onnistumisen edellytykset. Mielekkäät tehtäväkokonaisuudet ja ammattimainen suoriutumisen johtaminen tukevat johtamistehtävissä onnistumista. Johtajien ja esimiesten suoriutumista ja onnistumista edistää tarkoituksenmukainen virka- ja tehtävarakenne.

Julkisen oikeusavun, talous- ja velkaneuvonnan ja yleisen edunvalvonnan tarvetta lisäävät kansainvälistyminen ja monikulttuuristuminen, perus- ja ihmisoikeuksien sekä EU-oikeuden merkitys, sovellettavien oikeuslähteiden monimuotoistuminen ja käsiteltävien oikeussuhteiden monimutkaistuminen, väestön ikääntyminen ja heikko taloudellinen tilanne. Palvelujen kasvava tarve edellyttää henkilöstövoimavarojen ja resursien suunnitelmallista käyttöä ja oikeaa kohdentamista sekä toiminnan jatkuvaa ja vahvaa kehittämistä ja uudistamista. Henkilöstöressurssien allokointi todellisen kysynnän mukaan on tärkeää ja uusien menetelmien ja toimintatapojen käyttöönotto sekä prosessien kehittäminen välttämätöntä. Organisaation toiminnan edellytyksenä oleva osaaminen on ihmisten osaamista, jonka vuoksi henkilöstön kehittämiseen on panostettava merkittävästi nykyistä enemmän.

Etelä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri suhtautui myönteisesti virkoihin nimittämiseen määräaikaisesti sekä piti toimialajohtajan tehtävän perustamista kannatettavana ydintoimintojen kehittämisen turvaamiseksi, mutta esitti harkittavaksi toimialajohtajien nimeämistä sekä oikeusavun että edunvalvonnan toimialalle. Oikeusavun toimialajohtajalta tulisi edellyttää myös talous- ja velkaneuvonnan tuntemusta.

Länsi- ja Sisä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri huomautti, että selvityksessä ei ole arvioitu talous- ja velkaneuvontaa, mikä tulisi huomioida myös keskusviraston virkarakenteessa.

Mikäli alueorganisaatio toteutetaan ”hiippa mallin” mukaan, ei olisi aluejohtajia vaan alueiden edustus tulisi keskusvirastoon hiippojen välityksellä. Keskusvirastossa tulisi olla ylijohtajan ja toimialajohtajan/toimialajohtajien lisäksi hallintojohtaja sekä henkilöstöjohtaja. Lisäksi olisi hyvä olla toimitila- ja ict-johtaja (elleivät nämä tehtävät jää OM:n hoidettavaksi.)

SAK ry huomautti, että johtajanimityksissä tulee huolehtia, että oikeusavun johtamisesta vastaa sitä tunteva henkilö, jolla on tosiasiallinen päätäntävalta johtamisen osalta. Resurssointia oikeusavun ja muun toiminnan osalta ei ole toimintojen läpinäkyvyyden ja seurannan osalta järkevää sekoittaa keskenään.

Suomen Asianajaliitto kannatti määräaikaista johtajan virkoja. Johtamisen on tarkoitus tulevaisuudessa olla entistä ammattimaisempaa eikä johtajan virkaan voida liiton näkemyksen mukaan edellyttää pätevyysvaatimuksena julkisen oikeusavustajan virkaa. Valittavalta henkilöltä ei ylipäätään tule edellyttää aikaisempaa virkaa vaan tulee pyrkiä siihen, että johtajanvirat houkuttelevat laajasti päteviä osaajia, myös yksityiseltä sektorilta.

Suomen Lakimiesliitto ei lähtökohtaisesti vastustanut ylimpien johtajien virkojen määräaikaaisuutta, kunhan huolta kiinnitetään siihen, ettei määräaikaaisuuksia ketjuteta tarpeettomasti. Lisäksi on turvattava se, että määräaikaisuuden päätyttyä johtajalla on taustavirka, johon hän voi palata. Hallintojohtajalta tulee edellyttää hallinto-osaamisen lisäksi riittävää substanssiosaamista sektorilta.

3.8 Apulaisjohtajan virat

Selvityksen mukaan johtavan julkisen oikeusavustajan ja johtavan yleisen edunvalvojan virat muutettaisiin apulaisjohtajan (tai apulaispäällikön/toimistopäällikön) viroiksi. Virkoihin nimitettäisiin 5-vuoden määräajaksi.

Lausunnonantajista yhdeksän kannatti ehdotusta, seitsemän vastusti ja kahdella oli oma ehdotus.

3.8.1 Ehdotusta kannattivat

Ehdotusta kannattivat Lounais-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri, Pohjois-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri, Itä-Suomen hovioikeus, Rovaniemen hovioikeus, Hämeenlinnan hallinto-oikeus, JHL ry, Julkiset oikeusavustajat ry, OHK ry ja Suomen tuomariliitto.

Lounais-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri katsoi, että johtajien virat on hyvä pitää määräaikaisina ja viisi vuotta on riittävän pitkä aika.

Pohjois-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri totesi myös toimistotasolla johtamistehtävän muuttamisen määräaikaiseksi olevan paikallaan toiminnan kehittämisen kannalta.

Itä-Suomen hovioikeus lausui määräaikaisen nimittämisen olevan nykyisin melko yleinen suuntaus.

JHL ry katsoi, että virkojen määräaikaisuus on erittäin hyvä asia ja tukee tehtävän tulo- ja kassallista hoitamista.

Julkiset oikeusavustajat ry:n näkemyksen mukaan määräaikaisuuden jälkeen voidaan harkita johtajien kyvyt ja tarvittaessa vaihtaa uusia pätevämpiä tilalle.

OHK ry:n mielestä viiden vuoden määräaikaisuus on tätä aikaa. Mikäli johtaja todella haluaa tehtävässään menestyä ja jatkaa siinä, määräaikaisuuden olettaisi osaltaan motivoivan. Toisaalta määräaikaisuus mahdollistaa kohtuullisessa ajassa keskusvirastolle mahdollisuuden puuttua johtamiseen, jos aihetta siihen ilmenee.

Suomen tuomariliitto totesi ehdotuksen vastaavan esimerkiksi Tuomioistuinviraston ylijohdajan viran määräaikaa. Määräaikaisuus antaa mahdollisuuden johtajan vaihtamiseen kohtuullisessa ajassa, mikäli häneen asetetut odotukset eivät täyty.

3.8.2 Ehdotusta vastustivat

Lausunnonantajista Poliisihallitus, Kaakkois-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri, Länsi- ja Sisä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri, Ahvenanmaan oikeusapu- ja edunvalvontatoimisto, Länsi-Uudenmaan oikeusaputoimiston talous- ja velkaneuvonta, Etelä-Savon käräjäoikeus ja Suomen Lakimiesliitto vastustivat ehdotusta.

Poliisihallitus katsoi, että määräaikaisten virkanimitysten ei tulisi olla itsetarkoitus. Niiden käyttö kannattaa rajata tiettyyn pisteeseen, sillä määräaikaisilla nimityksillä on myös kääntöpuolensa, kun henkilöt liikkuvat: vaihtavat virkaa, ottavat virkavapautta jne., jolloin määräaikaiset nimitykset tuovat haasteensa virkojen ja viranhaltijoiden hallittavuuteen muun muassa pitkällä ja useilla viranhaltijoiden ketjutuksilla. Ehdotetun mukaiset apulaisjohtajat tms. eivät virkana ole ehkä enää niin korkealla, että näitä virkoja ja niiden hallittavuutta tai tulosohjausta kannattaisi hallita tekemällä nimityksistä määräaikaisia. Määräaikainen nimitys vaikuttaa myös tehtävän hoidon puolueettomuuteen sekä itsenäisyyteen.

Kaakkois-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri lausui ylimmän johdon määräaikaisuuden olevan perusteltua ja valtiosuhteellisen linjan mukaista. Alemman johdon virkojen määräaikaisuus aiheuttaa helposti pakastevirkojen ylläpitämisen ja sitä kautta sijaisuuksien ja määräaikaisuuksien lisääntymisen hallinnonalalla. Määräaikaisuudet saattavat myös vähentää hyviä valtiosuhteellisen ulkopuolisia hakijoita, joilla ei pakastevirkoihin ole mahdollisuutta.

Länsi- ja Sisä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri katsoi, että tässä vaiheessa ei tulisi tehdä muutoksia toimistojen lukumääriin eikä organisaatorakenteeseen. Nykyiset tehtäväkuvat eli johtava julkinen oikeusavustaja ja johtava yleinen edunvalvoja tulisi säilyttää. Toimiston johtavien tulisi toimia jatkossakin lähellä kenttää lähiesimiehinä, joten johtavien tehtävien tulisi olla jatkossakin vakinaisia virkoja, koska henkilöstöjohtamisen tulee olla pitkäjänteistä. Myös substanssin johtaminen edellyttää pitkäjänteistä ja syvällistä perehtymistä tehtäväalueeseen.

Ahvenanmaan oikeusapu- ja edunvalvontatoimisto katsoi, että nykyiset nimitykset ovat selkeitä sekä paljon selvempiä kuin ehdotetut uudet nimitykset. Ajankohtaista ei myöskään ole muuttaa vakinaisia virkoja määräaikaisiksi viroiksi.

Länsi-Uudenmaan oikeusaputoimiston talous- ja velkaneuvonta katsoi, ettei nimikkeitä ole tarpeen muuttaa ainakaan johtavien julkisten oikeusavustajien osalta. Apulaisjohtajan nimike on vanhahtava ja kansalaisten näkökulmasta epämääräinen.

Jatkuvuuden ja pitkäjänteisen kehittämisen kannalta tulisi vakavasti harkita määräaikaisia nimityksiä. Esityksestä ei selkeästi ilmene, mikä olisi nykyisten johtavien julkisten oikeusavustajien asema etenkin, kun heidän tehtävänsä olisi määräaikainen. Perustetta apulaisjohtajien määräaikaisuuksista ei myöskään esitetä, erityisesti jos työnkuvaan kuuluu myös normaali substanssityö. Lausunnonantajan käsityksen mukaan vakituisen viran muuttaminen ei liene mahdollista, etenkin kun kaikilla nykyisillä johtavilla ei ole lainkaan taustavirkaa. Heidän asemansa tulee turvata organisaatiouudistuksen yhteydessä samoin kuin talous- ja velkaneuvonnan yksikkövastaavien asema.

Etelä-Savon käräjäoikeus ilmoitti kantanaan, että virastojen johtamisen kannalta ei ole hyvä, että johtajat vaihtuvat varsin lyhyen ajan jälkeen. Viisi vuotta on joka tapauksessa liian lyhyt aika.

Suomen Lakimiesliitto vastusti lähtökohtaisesti perusteettomia määräaikaisuuksia muiden kuin ylimpään johtoon kuuluvien virkamiesten osalta. Huolta tulee kiinnittää siihen, ettei määräaikaisuuksia ketjuteta tarpeettomasti. Lisäksi on turvattava se, että määräaikaisuuden päätyttyä johtajalla on taustavirka, johon hän voi palata.

3.8.3 Oma ehdotus

Valtiovarainministeriö totesi, että sinänsä määräajaksi virkaan nimittäminen on valtioturvallisuudessa mahdollista myös keskijohdossa. Valtion virkamieslain mukaan virkaan voidaan nimittää määräajaksi, jos siihen on viran luonteeseen tai viraston toimintaan liittyvä perusteltu syy (9 §:n 2 momentti). Johtamistehtävät ovat luonteeltaan niitä, joissa määräaikaisuutta on pidetty perusteltuna.

Keskijohdon osalta käytetään yleisesti myös tehtävään määräämistä, jolloin virkamiestä ei nimitetä esimies- tai muuhun johdon tehtävään, vaan hänet määrätään siihen pääsääntöisesti määrääjäksi. Tehtävään määräämisestä ei ole säännöksiä virkamieslaissa (lukuun ottamatta 57 §:ssä säädettyä). Valtiovarainministeriön ohjeen mukaan (Ohje virantäytössä noudatettavista periaatteista) tehtävään määräysmenettelystä on syytä määrätä viraston työjärjestyksessä.

Hämeenlinnan hallinto-oikeus esitti, että apulaisjohtajan viran määräaika olisi 7 vuotta, koska viisi vuotta voi olla liian lyhyt aika esim. organisaatiossa tarvittavien muutosten läpivientiin ja vakiinnuttamiseen. Johtamisesta voi tulla myös sirpaleista, mikäli johtaja vaihtuu liian tiheästi.

3.8.4 Ei kantaa

Etelä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri, Itä-Suomen aluehallintoviraston maistraattien ohjaus- ja kehittämissyksikkö, Oikeusrekisterikeskus, Turun hovioikeus, Vaasan hovioikeus, Itä-Suomen hallinto-oikeus, Etelä-Karjalan kärjäoikeus, Pirkanmaan kärjäoikeus, JUKO ry, SAK ry, STTK ry, Suomen Asianajajaliitto ja Valtakunnansyyttäjänvirasto eivät ottaneet kantaa asiaan.

Etelä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri katsoi, että kannanotto edellyttäisi oikeusministeriön, oikeusapu- ja edunvalvontaviraston kanslian ja alueiden välisten tehtävien ja vastuiden selkeämpää määrittelyä. Lausunnonantaja totesi kuitenkin yleisellä tasolla, että johtamisrakenteen tulisi olla selkeä ja vastuiden selvästi määritellyt sekä piti tärkeänä ammattimaisen johtamisen vaatimusten turvaamista oikeusapu- ja edunvalvontavirastossa. Julkinen johtaminen rakentuu vahvalle yhteiselle arvopohjalle. Siinä korostuvat sekä perinteiset hyvän hallinnon periaatteet että ammattimaisen johtamisen vaatimukset. Hyvä ja kokonaisvaltainen toiminnan johtaminen edellyttää muun muassa toimeenpano- ja palvelukykyä, esimerkiksi henkilöstöjohtamista ja hyvän hallinnon toteutumista. Hyvä esimiestyö ja toimiva hallinto vaikuttavat keskeisesti viraston tulokselliseen toimintaan. Esimiestyön ja johtamisen vaatimukset lisääntyvät ja muuttuvat jatkuvasti hallinnon ja toimintaympäristön muutosten myötä. Johtajilta ja esimiehiltä odotetaan tahtoa kantaa vastuuta osana valtioyhteisöä ja halua määrätietoisesti kehittyä johtajana. Hyvää johtamista saadaan kehittämällä hyviä johtajia ja antamalla heille hyvät onnistumisen edellytykset. Mielekkäät tehtäväkokonaisuudet ja ammattimainen suoriutumisen johtaminen tukevat johtamistehtävissä onnistumista. Johtajien ja esimiesten suoriutumista ja onnistumista edistää tarkoituksenmukainen virka- ja tehtävarakenne.

Julkisen oikeusavun, talous- ja velkaneuvonnan ja yleisen edunvalvonnan tarvetta lisäävät kansainvälistyminen ja monikulttuuristuminen, perus- ja ihmisoikeuksien sekä

EU-oikeuden merkitys, sovellettavien oikeuslähteiden monimuotoistuminen ja käsiteltävien oikeussuhteiden monimutkaistuminen, väestön ikääntyminen ja heikko taloudellinen tilanne. Palvelujen kasvava tarve edellyttää henkilöstövoimavarojen ja resursien suunnitelmallista käyttöä ja oikeaa kohdentamista sekä toiminnan jatkuvaa ja vahvaa kehittämistä ja uudistamista. Henkilöstöressurssien allokointi todellisen kysynnän mukaan on tärkeää ja uusien menetelmien ja toimintatapojen käyttöönotto sekä prosessien kehittäminen välttämätöntä. Organisaation toiminnan edellytyksenä oleva osaaminen on ihmisten osaamista, jonka vuoksi henkilöstön kehittämiseen on panostettava merkittävästi nykyistä enemmän.

Etelä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri suhtautui myönteisesti virkoihin nimittämiseen määräaikaisesti.

Oikeusrekisterikeskuksen mielestä määräaikaiset virat varmistavat apulaisjohtajien tuloksellisen toiminnan tehtävissään. Määräaikaiset virkasuhteet ovat valtionhallinnossa yleistyneet nopeasti. Ehkä kuitenkin on niin, että apulaisjohtajien virat eivät olisi määräaikaisia. Virat ovat kuitenkin vasta kolmannella tasolla viraston hierarkiassa. Toistaiseksi voimassaolevat virkasuhteet loisivat toimistoihin jatkuvuutta.

3.9 Johtoryhmä

Selvityksessä ehdotetaan, että oikeusapu- ja edunvalvontavirastolla olisi johtoryhmä, johon kuuluisivat ylijohtaja, hallintojohtaja, toimialajohtaja sekä oikeusapu- ja edunvalvonta-alueiden johtajat. Ehdotusta kannatti 13 lausunnonantajaa ja vastaavasti 13 lausunnonantajaa ehdotti kokoonpanoa muutettavaksi. Kahdeksassa lausunnossa ehdotettiin johtoryhmän kokoonpanoa muutettavaksi siten, että johtoryhmässä olisi mukana myös henkilöstön edustaja.

3.9.1 Ehdotusta kannattivat

Selvityksessä ehdotettua johtoryhmän kokoonpanoa kannattivat Poliisihallitus, Lounais-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri, Pohjois-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri, Itä-Suomen aluehallintoviraston maistraattien ohjaus- ja kehittämissyksikkö, Oikeusrekisterikeskus, Itä-Suomen hovioikeus, Rovaniemen hovioikeus, Hämeenlinnan hallinto-oikeus, Etelä-Karjalan kärjäoikeus, Etelä-Savon kärjäoikeus, Kymenlaakson kärjäoikeus, Pirkanmaan kärjäoikeus ja Suomen Asianajajaliitto.

Poliisihallitus katsoi johtoryhmän kokoonpanon vaikuttavan loogiselta ja toimivalta. Liian iso johtoryhmä ei ole aidosti toimiva, joten sen pitäminen riittävän suppeana on

kannattavaa. Johtoryhmän tehtävät vaikuttivat esityksen mukaisena hyvältä. Johtoryhmän tehtävä ja asema ratkaistavissa asioissa kannattaa pitää selvänä, kuten muikin ratkaisuvallalta viraston sisällä.

Lounais-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri katsoi, että johtoryhmän kokoonpano voi olla muikin päätettävään organisaatiomalliin sopiva. Johtoryhmässä tulee olla kattava edustus johdosta ja toimialoilta, mutta sen tulee samalla olla riittävän suppea ollakseen toimintakykyinen.

Pohjois-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri piti selvityksen mukaista johtoryhmää lukumäärältään (7) sopivana toimivaan johtoryhmätyöskentelyyn.

Oikeusrekisterikeskus lausui johtoryhmän kokoonpanon olevan riittävän tiivis strategiseen johtamiseen ja toiminnan kehittämiseen. Alueiden johtajien mukanaolo virastokokonaisuuden johtamisessa varmistaa tiedonkulun alueilta ja alueille.

Suomen Asianajajaliitto kannatti johtoryhmän ehdotettua kokoonpanoa ja katsoi lisäksi, että johtoryhmässä olisi hyvä olla myös julkinen oikeusavustaja, joka on myös asianajaja. Henkilövalinnoissa pääpainon tulisi kohdistua henkilön johtamisosaamiseen ja -taitoihin. Sinänsä johtoryhmässä on tärkeää säilyttää riittävä toimintaympäristön ja käytäntöjen tunteminen.

3.9.2 Oma ehdotus

Muutosta selvityksessä ehdotettuun johtoryhmän kokoonpanoon ehdottivat Etelä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri, Kaakkois-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri, Länsi- ja Sisä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri, Ahvenanmaan oikeusapu- ja edunvalvontatoimisto, Länsi-Uudenmaan oikeusaputoimiston talous- ja velkaneuvonta, Turun hovioikeus, Ammattiliitto Pro, JHL ry, JUKO ry, Julkiset oikeusavustajat ry, OHK ry, SAK ry ja Suomen Lakimiesliitto.

Etelä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri katsoi, että kannanotto edellyttäisi oikeusministeriön, oikeusapu- ja edunvalvontaviraston kanslian ja alueiden välisten tehtävien ja vastuiden selkeämpää määrittelyä. Piiri piti alueiden edustusta kannatettavana johtoryhmässä ja esitti harkittavaksi myös henkilöstön edustajan jäsenyyttä johtoryhmässä.

Kaakkois-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri piti toimialajohtajan tehtävää turhana ja päällekkäisenä aluejohtajan tehtävien kanssa ja ehdotti siksi johtoryhmää ilman toimialajohtajaa.

Länsi- ja Sisä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri ehdotti johtoryhmän kokoonpanoksi ylijohtaja, hallintojohtaja, toimialajohtaja/toimialajohtajat; oikeusapu, talous- ja velkaneuvonta ja edunvalvonta, ja kuuden alueen osalta ”hiipat”. Johtoryhmän lisäksi tulisi olla myös pysyvät toimialaryhmät, joihin kuuluisivat hiipat tai varahiipat sekä toimialajohtaja; näissä ryhmissä käsiteltäisiin toimialakohtaisesti toiminnan kehittämistä ja linjauksia. Esitys mahdollistaisi kentällä olevan tiedon ja arkitodellisuuden paremman tiedostamisen päätöksentekotasolla eli keskusvirastossa. Johtoryhmän koko pysyisi toimivana.

Ahvenanmaan oikeusapu- ja edunvalvontatoimisto ehdotti johtoryhmän kokoonpanoa muutettavaksi siten, että johtoryhmään kuuluisivat ylijohtaja, hallintojohtaja sekä 3 toimialajohtajaa ja oikeusapu- ja edunvalvonta-alueiden johtajat mukaan lukien Ahvenanmaan alueen johtaja.

Det finns tre olika verksamheter som samtliga behöver både separat och gemensam styrning, annars uupmärksammas inte deras särart och olika behov. Samma gäller berörande Åland med beaktande av Ålands särställning, geografiska läge, språkförhållanden och den special lagstiftning som tillämpas på Åland.

Länsi-Uudenmaan oikeusaputoimiston talous- ja velkaneuvonta huomautti, että talous- ja velkaneuvonnan johtaminen tarvitsee oman huomionsa myös johtoryhmissä.

Turun hovioikeus ehdotti, että johtoryhmään kuuluisivat alueiden johtajien sijaan piirien johtajat.

Etelä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiirin lisäksi myös **Ammattiliitto Pro, JHL ry, JUKO ry, Julkiset oikeusavustajat ry, OHK ry, SAK ry** ja **Suomen Lakimiesliitto** ehdottivat johtoryhmän kokoonpanoa muutettavaksi siten, että johtoryhmässä olisi mukana myös henkilöstön edustaja.

Ammattiliitto Pro totesi henkilöstön edustuksen johtoryhmässä olevan modernissa valtionhallinnossa jo vakiintunut käytäntö.

JHL ry totesi vielä, että nykyisessä organisaatiossa henkilöstö kokee, ettei pääse riittävän aikaisessa vaiheessa vaikuttamaan valmisteilla oleviin asioihin.

JUKO ry ja **Julkiset oikeusavustajat ry** lausuiivat lisäksi, että johtoryhmään tulisi lisätä apulaisjohtajat, jos oikeusaputoimistojen kokoa kasvatetaan merkittävästi ehdotuksen mukaisesti. Johtava julkinen oikeusavustaja olisi tällöin käytännössä pelkätään hallintojohtaja, varsinaiseen asianajotyöhön ei jäisi lainkaan aikaa.

OHK ry muistutti, että ehdotetun johtoryhmän edustajista huomattava osa tulisi keskusvirastosta ja mahdolliset aluejohtajat pitkälti alueidensa hallinnollisista tehtävistä. Näin ollen varsinaisen niin sanotun suorittajaportaan näkemyksen esille tuomisen merkitystä ei voi liiaksi korostaa.

3.10 Tehtävänjako

Selvityksessä ehdotetaan, että valtakunnallisen oikeusapu- ja edunvalvontaviraston tehtävänä olisi huolehtia siitä, että laadukkaita oikeusavun ja edunvalvonnan sekä talous- ja velkaneuvonnan palveluja olisi saatavissa riittävästi ja yhdenvertaisesti koko maassa. Viraston kanslia toimisi operatiivisten hallintotehtävien lisäksi toimintaa ohjaavana ja kehittäväenä yksikkönä. Kaikki oikeusavun ja edunvalvonnan substanssitehtävät tehtäisiin oikeusapu- ja edunvalvonta-alueilla.

Oikeusministeriö vastaisi valtioneuvostotason tehtävistä kuten lainvalmistelusta, valtioneuvoston tai tasavallan presidentin ratkaistavaksi kuuluvien asioiden valmistelusta, oikeusapua ja edunvalvontaa koskevista strategisista linjauksista sekä tärkeimmistä EU- ja kansainvälisen yhteistyön asioista. Ministeriö vastaisi myös kehys- ja talousarviovalmistelusta valtioneuvostolle ja kävisi tulosneuvottelut oikeusapu- ja edunvalvontaviraston kanssa.

Lausunnonantajista 21 kannatti ehdotusta.

3.10.1 Ehdotusta kannattivat

Selvityksessä ehdotettua työnjakoa kannattivat Poliisihallitus, sisäministeriö, Etelä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri, Kaakkois-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri, Lounais-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri, Länsi- ja Sisä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri, Pohjois-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri, Ahvenanmaan oikeusapu- ja edunvalvontatoimisto, Länsi-Uudenmaan oikeusaputoimiston talous- ja velkaneuvonta, Itä-Suomen aluehallintoviraston maistraattien ohjaus- ja kehittämissyksikkö, Oikeusrekisterikeskus, Itä-Suomen hovioikeus, Turun hovioikeus, Vaasan hovioikeus, Hämeenlinnan hallinto-oikeus, Etelä-Savon käräjäoikeus, JHL ry, Julkiset oikeusavustajat ry, OHK ry, Suomen Lakimiesliitto ja Suomen tuomariliitto.

Poliisihallitus piti tehtäväjakoja loogisena ja yhdenmukaisena.

Sisäministeriön näkemyksen mukaan kaikkien oikeusapu- ja edunvalvontatehtävien hoitaminen perustettavaksi ehdotetuilla alueilla on perusteltu ratkaisu. Ratkaisu huomioisi jatkossakin yhtäältä oikeusapu- ja edunvalvonta-asioiden riippumattoman ratkaisuvallan sekä mahdollisimman lähellä paikallistasoa säilyvän asiantuntemuksen ja toisaalta loisi oikeusapu- ja edunvalvontavirastolle riittävän asiallisen etäisyyden sille kaavailtuun laillisuusvalvontarooliin.

Selvityksessä oikeusministeriöltä siirrettäväksi ehdotetut tehtävät sopisivat sisällöltään luontevasti oikeusapu- ja edunvalvontavirastolle kaavailtuun rooliin muun muassa kulltajariitalautakunnan tulohajauksessa. Oikeusministeriölle jäivät tehtävät olisivat valtioneuvostotasoisia ja sopisivat sille ministeriönä kuuluvaan strategisen tason ohjaukseen ja yhteistyöhön.

Pohjois-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri lausui selvityksen mukaisen työnjaon olevan hyvä. Tässä korostetaan oikeusapu- ja edunvalvontaviraston tehtävää huolehtia palvelujen laadun kehittämisestä sen lisäksi että turvataan palvelujen määrällinen ja yhdenvertainen saatavuus. Tehtävässä yhteistyö eri toimistojen kanssa on keskeistä.

JHL ry kannatti osittain ehdotettua työnjakoa, mutta huomautti, että kanslia ei voi toimia toimintaa ohjaavana ja kehittäväenä yksikkönä substanssin osalta ilman alueiden henkilöstön asiantuntemusta.

Suomen tuomariliitto katsoi ehdotetun työnjaon viraston ja ministeriön välillä vastaavan olennaisesti työnjakoa Tuomioistuinviraston ja ministeriön välillä.

3.10.2 Ei kantaa

Seuraavat lausunnonantajat eivät ottaneet asiaan kantaa: Rovaniemen hovioikeus, Itä-Suomen hallinto-oikeus, Etelä-Karjalan kärjäoikeus, Kymenlaakson kärjäoikeus, Pirkanmaan kärjäoikeus, JUKO ry, SAK ry, STTK ry, Suomen Asianajajaliitto ja Valtakunnansyyttäjänvirasto.

3.11 Eräiden tehtävien valtakunnallinen keskittäminen

Selvityksessä pyydettiin ottamaan kantaa siihen, mitkä seuraavista tehtävistä tulisi keskittää valtakunnallisesti:

Henkilöstöhallinnon tehtävät (ns. Heha-tiimi)
 Taloushallinnon tehtävät (ns. Taha-tiimi)
 Työajanseuranta
 Kaikki oikeusapupäätökset
 Yksityisille oikeusavustajille tehtävät oikeusapupäätökset
 Valtakunnallinen ajanvarauspalvelu
 Edunvalvonnan yksi postilaatikko
 Edunvalvonnan palkkioiden periminen
 Chat-palveluiden yksikkö
 Valtakunnallinen etäpalveluyksikkö
 Talous- ja velkaneuvonnan valtakunnallinen neuvontapalvelu

Kaikkien ehdotettujen tehtävien valtakunnallinen keskittäminen sai kannatusta. Eniten kannatettiin henkilöstöhallinnon (ns. Heha-tiimi) ja talous- ja velkaneuvonnan neuvontapalvelun keskittämistä sekä chat-palveluiden yksikön perustamista. Muutamassa lausunnossa vastustettiin oikeusaputoimiston omien oikeusapupäätösten valtakunnallista keskittämistä.

Poliisihallitus piti tietyjen toimintojen valtakunnallista keskittämistä järkevänä ja mahdollisena. Ottaen kuitenkin huomioon viraston ja alueiden tehtäväjako, ei ole välttämättä järkevää keskittää ainakaan keskusvirastoon substanssitehtäviä. Tällaisia keskitettäviä tehtäviä voisi kuitenkin olla kaikki oikeusapupäätökset, yksityisille oikeusavustajille tehtävät oikeusapupäätökset, valtakunnallinen ajanvarauspalvelu, edunvalvonnan palkkioiden periminen, chat-palveluiden yksikkö, valtakunnallinen etäpalveluyksikkö ja talous- ja velkaneuvonnan valtakunnallinen neuvontapalvelu. Muut ehdotetut toiminnot ovat sellaisia, että ne tulisi pitää lähellä toimintaa, jotta niitä voidaan aidosti ja riittäväillä tiedoilla hoitaa, seurata ja valvoa. Toki tietyt henkilöstöhallinnon ja taloushallinnon tehtävät voitaisiin keskittää, mutta mitkä tehtävät ne olisi, tulisi arvioida tarkemmin.

Etelä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiirin näkemyksen mukaan kaikki mainitut toiminnot olisi keskitettävissä ja lisäksi tulisi selvittää myös muiden toimintojen keskittämistä sekä automatisaation ja robotiikan hyödyntämistä. Keskittäminen edellyttää huolellista selvitystä ja suunnittelua.

Kaakkois-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri katsoi, että kaikki toiminnot voidaan keskittää, kunhan keskittämiseen lähdetään vasta hyvän ja perusteellisen suunnittelun kautta.

Lounais-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri lausui kantanaan, että kaikkien mainittujen toimintojen sekä mahdollisesti myös muiden toimintojen keskittämismahdollisuus tulee selvittää.

Länsi- ja Sisä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri näki, että chat yleisellä tasolla, kuten oikeusavussa, toimisi myös edunvalvonnassa.

Pohjois-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri katsoi, että valtakunnallisesti keskitettäviä tehtäviä olisivat henkilöstöhallinnon tehtävät, taloushallinnon tehtävät ja työajanseurannan valtakunnalliset toiminnot, joissa saavutetaan tehokkuus- ja yhdenmukaisuusetuja. Ydintoiminnoissa kaikkien oikeusapupäätösten keskitetty teko on perusteltua. Oikeusavun taloudelliset kriteerit on säännelty yhdenmukaisesti ja jatkossa esimerkiksi valtakunnallinen tulorekisteri helpottaa päätösten tekoa. Oikeusavun asiaedellytysten arviointi voidaan tehdä myös keskitetysti. Talous- ja velkaneuvonnan valtakunnallinen neuvontapalvelu on perusteltua keskittää.

Sen sijaan etäpalvelut ja chat ovat osa tavanomaista toimintaa, joka tehdään kussakin toimistossa. Myös ajanvaraus ja viestiliikenne (posti) ovat kunkin toimiston hoidettavia asioita. Edunvalvonnan palkkioiden määrittäminen on kiinteä osa kunkin edunvalvontatoimiston tehtäviä. Perintää voidaan keskittää.

Itä-Suomen aluehallintoviraston maistraattien ohjaus- ja kehittämissyksikkö kannatti periaatteessa tehtävien keskittämistä joko yhteen paikkaan tai useammalla paikkakunnalla toimivalle tiimille. Jos edunvalvonnalla on yksi postilaatikko, virastolla tulisi ilmeisesti olemaan myös yksi (yhdellä tai useammalla paikkakunnalla toimiva) kirjaamo. Yhteisen kirjaamon toimintaa on jatkovalmistelussa tarpeen selvittää tarkemmin.

Oikeusrekisterikeskus lausui kantanaan, että mitä voimakkaammin toiminnot voidaan keskittää, sitä kustannustehokkaammin ne voidaan tuottaa. Samalla toimintojen vaatima erityisosaaminen voidaan keskittää yhteen paikkaan. Toimintojen hajauttamisen tulee aina perustua erityisiin syihin (joita niitäkin varmaan on).

Itä-Suomen hallinto-oikeus katsoi yksityisille oikeusavustajille tehtävien oikeusapupäätösten keskittämisen valtakunnallisesti olevan perusteltua, koska tältä osin toiminnan voi nähdä tehostuvan ja yhdenmukaistuvan. Myös esteellisyystilanteet voisivat olla paremmin vältettävissä. Keskitettäessä olisi kuitenkin selkeästi säädettävä, miten ratkaisupyynnöt ohjautuvat tuomioistuimeen (ohjautuminen nykyisin sattumanvaraista ja epäyhtenäistä).

Kaikkien oikeusapupäätösten keskittämistä ei nähty tarpeellisena, koska oikeusavustajien olisi pystyttävä joustavasti tekemään omiin toimeksiantoihinsa liittyvät oikeusapupäätökset. Etäpalvelun käyttämisestä olisi hyvä myös säätää selkeästi muun muassa siitä, onko etäpalvelun käyttäminen ensisijaista yksityisen avustajan määräämiseen nähden ja mikä taho etäpalveluun liittyen tekee oikeusapupäätöksen.

Hämeenlinnan hallinto-oikeus katsoi, että kaikki ehdotetut toiminnot sinänsä sopivat keskitettäviksi, kunhan taataan asiakkaille asiointin helppous sähköisesti tai muilla keinoin. Keskittämisessä on yleensä kuitenkin aina se pulma, että myös muissa yksiköissä kuin siinä, jonne toiminto on keskitetty, on oltava jonkin verran esim. henkilöstöhallinnon ja taloushallinnon tietämystä. Keskittämistä on vaikea hoitaa puhtaasti, koska aina nousee esille yllättäviä käytännön pulmia, jotka vaativat pikaista reagointia, eivätkä asiat niissä tilanteissa aina etene riittävän ripeästi keskitetysti toimintaa hoitavan normaalissa työjonossa.

JHL ry lausui talous- ja henkilöstöhallinnon sekä työajanseurannan keskittämisen palvelevan henkilöstöä paremmin. Lisäksi joidenkin substanssiasioiden osalta keskittämisen etuja voitaisiin selvittää. Valtorista saatava tuki ohjelmien käytössä koetaan henkilöstön keskuudessa riittämättömäksi ja toimistojen ict-, Kieku- ym. tukihenkilöt eivät ole saaneet tehtäviinsä riittävää koulutusta. Tästä syystä esitetään myös tämän tukitoiminnan keskittämistä.

JUKO ry kannatti ehdotettujen toimintojen keskittämistä lukuun ottamatta toimiston omien asiakkaiden oikeusapupäätöksiä.

Oikeusapupäätöksen tekeminen toimiston omien asiakkaiden osalta kuuluu elimellisesti itse toimeksiannon varsinaiseen hoitamiseen. Tätä julkiselle oikeusavustajalle kuuluvaa itsenäistä harkintavaltaa ei voida antaa virastolle muuttamatta koko oikeusapujärjestelmää toiseksi. Nykyisin asiakkaan käyttövarat selvitetään puhelimitse ja asiakkaalle varataan aika oikeusavustajalle. Vasta julkinen oikeusavustaja päättää, onko asiassa edellytykset oikeusavun myöntämiselle.

Oikeusapuasia itsessään hahmottuu neuvottelussa ja esimerkiksi lapsen huoltoasiana kirjattu juttu saattaa muuttua puhtaaksi elatusapuasiaksi, jossa asianosainen on vanhemman sijasta lapsi. Jos tässä tapauksessa julkisen oikeusavustajan olisi tehtävä asiakkaan puolesta uusi hakemus ja odotettava sen ratkaisua kuten yksityisen avustajan, tulisi virkatyön tekeminen hyvin vaikeaksi. Romeo-järjestelmä luo nykyisellään välittömästi toimeksiannon oikeusavun myöntämisellä. Jos oikeusapu myönnettäisiin ennen kuin asiakkaan kanssa on neuvoteltu, olisi toimeksiannon syntyminen nurinkurinen. Ei ole lainkaan tavatonta, että asiakas ei saavu lainkaan neuvotteluun ja toimeksiantoa ei tosiasiallisesti koskaan synny. Myös neuvottelun kuluessa voidaan havaita, ettei toimeksiantoa synny. Olisi kummallista, että toimeksianto tulisi päättää, vaikka sellaista ei ole syntynyt. Yksityisellä avustajalla on sen sijaan nimenomaan aina toimeksianto, ennen kuin hän tekee päämiehensä puolesta oikeusapuhakemuksen.

JUKO ry ei kannattanut ajanvarauksen valtakunnallista keskittämistä, sen sijaan sähköisen ajanvarauksen kehittämiseen tulisi lausunnon mukaan jatkossa panostaa.

Julkiset oikeusavustajat ry kannatti ehdotettujen toimintojen keskittämistä lukuun ottamatta toimiston omien asiakkaiden oikeusapupäätöksiä.

Oikeusapupäätöksen tekeminen toimiston omien asiakkaiden osalta kuuluu elimellisesti itse toimeksiannon varsinaiseen hoitamiseen. Tätä julkiselle oikeusavustajalle kuuluvaa itsenäistä harkintavaltaa ei voida antaa virastolle muuttamatta koko oikeusapujärjestelmää toiseksi. Nykyisin asiakkaan käyttövarat selvitetään puhelimitse ja asiakkaalle varataan aika oikeusavustajalle. Vasta julkinen oikeusavustaja päättää, onko asiassa edellytykset oikeusavun myöntämiselle.

Valitettavan usein asia näyttäytyy vasta ensimmäisessä neuvottelussa sellaisena, että siinä ei ole lainkaan oikeusavun tarvetta ja oikeusapua ei myönnetä oikeusapulain 1 §:n perusteella. Jos asiakas tulisi valmiin oikeusapupäätöksen kanssa neuvotteluun ja julkinen oikeusavustaja olisi eri mieltä asiassa vaadittavasta oikeudellisen avun tarpeesta, olisi julkisen oikeusavustajan vedottava hyvän asianajajatavan luopumisperusteisiin ja tilanne olisi kättelyssä asiakkaan kannalta ristiriitainen.

Toisaalta asiakkailta ei voi mitenkään vaatia mitään kirjallista selvitystä kaikissa asioissa etukäteen, sillä lain mukaan neuvontaa annetaan, vaikka edellytyksiä varsinaiselle oikeudelliselle oikeusavulle ei ole. Yksityiset avustajathan hakevat oikeusapua käytännössä vain tuomioistuinasioihin, joissa selvityksenä tulisi aina olla esittää vähintään haastehakemusluonnos tai kanne ja vastausluonnos taikka rikosasiassa syyte, esitutkintapöytäkirja ja vahingonkorvausvaatimukset. Siten asetelma oikeusaputoimistoissa on täysin erilainen, eikä oikeusapupäätösten tekoa toimiston omissa asioissa voida antaa muille kuin toimeksiannon hoitavalle julkiselle oikeusavustajalle, joka ottaa asiakkaan neuvottelutilassa vastaan.

Oikeusapuasiana itsessään hahmottuu vasta neuvottelussa ja esimerkiksi lapsen huoltoasiana kirjattu juttu saattaa muuttua puhtaaksi elatusapuasiaksi, jossa asianosainen on vanhemman sijasta lapsi. Jos tässä tapauksessa julkisen oikeusavustajan olisi tehtävä asiakkaan puolesta uusi hakemus ja odotettava sen ratkaisua kuten yksityisen avustajan, tulisi virkatyön tekeminen hyvin vaikeaksi.

Romeo-järjestelmä luo nykyisellään välittömästi toimeksiannon oikeusavun myöntämisellä. Jos oikeusapu myönnettäisiin ennen kuin asiakkaan kanssa on neuvoteltu olisi toimeksiannon syntyminen nurinkurinen. Ei ole lainkaan tavatonta, että asiakas ei saavu lainkaan neuvotteluun ja toimeksianto ei tosiasiallisesti koskaan synny. Myös neuvottelun kuluessa voidaan tulla siihen johtopäätökseen, ettei toimeksianto synny. Olisi kummallista, että toimeksianto tulisi päättää, vaikka sellaista ei ole syntynytkään. Yksityisellä avustajalla on sen sijaan nimenomaan aina toimeksianto, ennen kuin hän tekee päämiehensä puolesta oikeusapuhakemuksen.

Julkiset oikeusavustajat ry ei kannattanut ajanvarauksen valtakunnallista keskittämistä, sen sijaan sähköisen ajanvarauksen kehittämiseen tulisi jatkossa panostaa.

OHK ry huomautti oikeusapupäätösprosessin muodostavan käytännössä pohjan toimeksiannolle. Menettelyyn liittyy poikkeuksetta esiselvitystä ja neuvotteluja, joiden perusteella ratkeaa toimeksiannon todellinen syntyminen tai peruuntuminen. Tässä kohdassa keskittäminen todennäköisesti johtaisi useasti toimeksiantojen hoitamisen aloituksen viivästymisiin. Luettelossa on mainittu joukko muutoin yhdistämiskelpoisia asioita, joiden toimintojen käynnistämiseksi riittänee työtä joksikin aikaa toimivien lopputuloksien saavuttamiseksi.

SAK ry ei kannattanut oikeusapupäätösten käytännön valmistelun ja palvelun keskittämistä valtakunnallisesti. Ajanvarauspalvelujenkin osalta alueellisuus saattaa toimia paremmin. Ajanvaraus ja asioiden kirjaaminen asiakkaiden moninaisten/epäselvien tarpeiden vuoksi toimii paremmin paikallisesti ja tieto asiakkaiden tarpeista saavuttaa paremmin oikeusapuhenkilöstön. Velkaneuvonta ja tämän tyyppiset asiat puoltavat myös paikallisuutta enemmän kuin valtakunnallista lähestymistapaa.

Suomen Asianajajaliitto lausui omana näkemyksenään, että yhteinen ajanvarausjärjestelmä sekä oikeusapupäätösjärjestelmä saattavat vaarantaa esteettömyyttä ja siksi nämä kysymykset on vielä perusteellisesti arvioitava käytännön kannalta. Oikeusapuhakemuksissa voi olla liitteenä esimerkiksi haastehakemuksia tai muita tietoja, jotka voivat aiheuttaa esteellisyyksiä. Asianajajaliitto ei siksi voi kannattaa keskitettyä järjestelmää tältä osin. Myös chat-palveluiden mahdolliset esteellisyytilanteet tulee selvittää tarkemmin. Esityksen mukaan chat-palvelussa ei annettaisi yksityiskohtaista neuvontaa eikä tarkastettaisi nimiä. Asianajajaliitto on kuitenkin saanut chat-palvelua hoitaneilta myös toisenlaista tietoa. Asianajajaliiton käsityksen mukaan palvelussa saatetaan antaa yksityiskohtaista neuvontaa. (Katso lisäksi vastaus kohdassa ”3.14 Muuta lausuttavaa selvityksen johdosta”, s.70)

Suomen Lakimiesliitto huomautti, että virastolle tulee keskittää ne toiminnot, jotka ovat tarkoituksenmukaisia. Esimerkiksi neuvontapalvelut voidaan keskittää. Tällöinkin tulee kiinnittää erityistä huomiota siihen, ettei synny esteellisyytilanteita.

Suomen tuomariliiton näkemyksen mukaan valtakunnallisesti keskitettäviksi sopivat kaikki ehdotetut toiminnot lukuun ottamatta toimiston omien asiakkaiden oikeusapupäätöksiä. Oikeusavun myöntämisen edellytysten täytyminen selviää tietyissä tilanteissa vasta alkuneuvottelussa. Tuomariliitto viittaa tältä osin Julkiset Oikeusavustajat ry:n hyvin perusteltuun lausuntoon.

3.12 Esteellisyystilanteiden vaikutus toimeksiantojen määriin

Selvityksessä arvioitiin, että esteellisyystilanteiden mahdollinen kasvu organisaatiouudistuksen vuoksi ei aiheuttaisi oikeusaputoimistojen hoitamien toimeksiantojen kokonaismäärissä huomattavia vähennyksiä.

Lausunnonantajista neljä katsoi, että huomattavia vähennyksiä ei aiheutuisi ja kahdeksan katsoi, että vähennyksiä aiheutuisi.

3.12.1 Ei aiheuttaisi huomattavia vähennyksiä

Lounais-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri, Kaakkois-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri, Pohjois-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri ja Oikeusrekisterikeskus katsoivat, että esteellisyystilanteiden mahdollinen kasvu organisaatiouudistuksen vuoksi ei aiheuttaisi oikeusaputoimistojen hoitamien toimeksiantojen kokonaismäärissä huomattavia vähennyksiä.

Pohjois-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri ilmoitti käytännön kokemusten oikeusaputoimistojen yhdistämisestä olevan saman suuntaisia. Esteellisyystilanteissa käytetään ensisijaisesti toisen oikeusaputoimiston etäpalvelua.

Oikeusrekisterikeskus totesi olevan varmasti niin, että esteellisyystilanteisiin tulee jonkinlainen piikki oikeusaputoimistojen määrän vähetessä. Ajan myötä tilanne kuitenkin tasoittuu (kuten aikaisemminkin toimistoja yhdistettäessä).

3.12.2 Aiheuttaisi vähennyksiä

Ahvenanmaan oikeusapu- ja edunvalvontatoimisto, Turun hovioikeus, Etelä-Savon käräjäoikeus, JUKO ry, Julkiset oikeusavustajat ry, OHK ry, SAK ry ja Suomen Lakimiesliitto katsoivat, että esteellisyystilanteiden mahdollinen kasvu organisaatiouudistuksen vuoksi voisi aiheuttaa oikeusaputoimistojen hoitamien toimeksiantojen kokonaismäärissä huomattavia vähennyksiä.

Ahvenanmaan oikeusapu- ja edunvalvontatoimisto totesi esteellisyystilanteita olevan lähes kaikissa tapauksissa, joissa on useampia osapuolia.

Minskning av byråernas antal innebär ökning av avstånd mellan byråerna, samt då flertal saknar möjlighet att resa längre sträckor, så innebär detta att förtal hamnar söka rättshjälps hos privata byråerna.

Turun hovioikeus katsoi työryhmän laskelmien osoittavan, että uusia esteellisyystapaauksia syntyy merkittävässä määrin ja että mietinnöstä puuttuu laskelmat uusien esteellisyystapausten aiheuttamista kustannuksista.

Etelä-Savon käräjäoikeus katsoi, että mahdollisten esteellisyystilanteiden kasvua ei ole riittävästi selvitetty.

JUKO ry ja **Julkiset oikeusavustajat ry** lausuiivat nykyisellään asiakkaita ohjattavan ottamaan yhteyttä yksityiseen asianajajaan pääasiassa sen vuoksi, että avustajan tarve on tuomioistuinasiasissa hyvin pikainen ja julkisella oikeusavustajalla on jo kalenteri täynnä muita istuntoja taikka asiakastapaamisia kyseisen asian istuntopäivänä. Varsinaisen esteellisyyslisääntyminen ei lisää millään tavoin resursseja ottaa vastaan lisää asiakkaita. Selvityksessä esitetty ajatuskulku on keinotekoinen.

OHK ry lausui, että esitetty uudistus tuskin muuttanee sitä tosiasiaa, miten toimeksiantoja nykyiselläänkin joudutaan oikeusavustajien työtilanteesta johtuen ohjaamaan asianajajille – päinvastoin. OHK ry katsoi toimipaikkaverkoston vähentämisen lisäävän esteellisyystapaauksia.

SAK ry katsoi muutoksella tavoiteltavan kustannussäästöjä pitkällä aikajänteellä.

Suomen Lakimiesliitto katsoi, että esteellisyystilanteiden lukumäärän kasvu merkitsee välitöntä oikeusavun saatavuuden heikennystä, ellei julkisen oikeusavun rinnalla kehitetä yksityisen oikeusavun saatavuutta.

3.12.3 Ei kantaa

Seuravilla lausunnonantajilla ei ollut kantaa asiaa: Poliisihallitus, Etelä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri, Länsi- ja Sisä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri, Länsi-Uudenmaan oikeusaputoimiston talous- ja velkaneuvonta, Itä-Suomen aluehallintoviraston maistraattien ohjaus- ja kehittämissyksikkö, Itä-Suomen hovioikeus, Rovaniemen hovioikeus, Vaasan hovioikeus, Hämeenlinnan hallinto-oikeus, Itä-Suomen hallinto-oikeus, Etelä-Karjalan käräjäoikeus, Kymenlaakson käräjäoikeus, Pirkanmaan käräjäoikeus, JHL ry, STTK ry, Suomen Asianajajaliitto, Suomen tuomari-liitto ja Valtakunnansyyttäjänvirasto.

Etelä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri muistutti, että toimistorakenteen mahdollisten muutosten vaikutukset palvelujen alueelliseen saatavuuteen on kuitenkin huomioitava.

Länsi- ja Sisä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri katsoi, että organisaatiomuutoksen toteuttamistapa vaikuttaa mahdollisten esteellisyyksien määrään. Mikäli nykyinen organisaatorakenne toimistotasolla säilytetään esteellisyyksien määrässä ei tule merkittävää eroa nykyiseen.

Vaasan hovioikeuden näkemyksen mukaan asia riippuu organisaatiomuutoksen toteuttamistavasta ja siitä missä määrin oikeusaputoimistoja tullaan vähentämään.

Hämeenlinnan hallinto-oikeus totesi tätä olevan erittäin vaikea arvioida ennen kuin asiasta on käytännön kokemusta.

Suomen Asianajajaliiton asiantuntijaryhmän arvion mukaan esteellisyytilanteet tulisivat yleistymään ja juttuja siirrettäisiin oikeusaputoimistoista yksityisille avustajille hoitettavaksi.

Suomen tuomariliitto totesi olevan vaikea nähdä, että esteellisyytilanteiden lisääntyminen ainakaan mahdollistaisi lisäresurssien kohdentamista varsinaiseen asiakkaiden oikeusasioden hoitamiseen.

3.13 Asiankäsittelyjärjestelmä Romeo

Lausuntopyyntöissä tiedusteltiin, tulisiko oikeusavun asiankäsittelyjärjestelmän Romeon olla toimistokohtainen vai toimipaikkakohtainen. Lausunnonantajista 15 katsoi, että järjestelmän tulisi olla toimistokohtainen ja kolme kannatti toimipaikkakohtaista järjestelmää.

3.13.1 Toimistokohtainen

Toimistokohtaista asiankäsittelyjärjestelmää kannattivat seuraavat lausunnonantajat: Etelä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri, Kaakkois-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri, Lounais-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri, Länsi- ja Sisä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri, Pohjois-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri, Ahvenanmaan oikeusapu- ja edunvalvontatoimisto, Vaasan hovioikeus, Etelä-Savon käräjäoikeus, JUKO ry, Julkiset oikeusavustajat ry, OHK ry, SAK ry, Suomen Asianajajaliitto, Suomen Lakimiesliitto ja Suomen tuomariliitto.

Kaakkois-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri viittasi Länsi- ja Sisä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiirin lausuntoon.

Länsi- ja Sisä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri lausui, että henkilöstö voi työskennellä useassa toimipaikassa ja että Romeossa toimeksiannot ovat ensisijaisesti avustajakohtaisia. Näin ollen olisi teknisesti vaikea jakaa toimeksiannot toimipaikkakohtaisiksi. Esteettömyys toimipaikkojen välillä ei olisi siten muutoksen kautta saavutettavissa. Tämä hankaloittaisi erityisesti monitoimipaikkaisten toimistojen toimintaa. Ajatuksenahan on, että monitoimipaikkainen toimisto toimii tehokkaasti yhtenä kokonaisuutena, jolloin resursseja voidaan tarvittaessa joustavasti siirrellä. Toimipaikkakohtainen Romeo tekisi tämän erittäin hankalaksi ja veisi hyödyn monitoimipaikkaisen toimiston tarjoamasta suuremmasta henkilömäärästä.

Pohjois-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri katsoi, että toimistokohtaisuus on tarpeen, jotta toimiston johtava voi suorittaa sitä johto- ja valvontatehtävää, joka hänellä asiantuntijaorganisaatiossa on.

Vaasan hovioikeus perusteli toimistokohtaista asiankäsitteilyjärjestelmää tarpeella tarkistaa esteellisyyksiä.

JUKO ry piti nykyistä järjestelmää hyvänä, sillä jos avustajaa joudutaan vaihtamaan esimerkiksi istuntoon kiireellisesti, niin tällöin toimeksiannon hoitamisen vaatimat asiakirjat ovat saatavilla välittömästi Romeosta. Nykyiselläänkin Romeo tekee lokimerkinnot tietoja katsoneista käyttäjistä ja niiden perusteella voidaan asiaa selvittää tarvittaessa.

Julkiset oikeusavustajat ry totesi, että Romeosta tulee kyetä tarkistamaan esteellisyys joka tapauksessa. Jos toimeksiannot eivät millään tavoin tässä tarkoituksessa näy, niin ongelmat ovat taattuja. Nykyinen järjestelmä on hyvä, sillä jos avustajaa joudutaan vaihtamaan esimerkiksi istuntoon kiireellisesti, niin tällöin toimeksiannon hoitamisen vaatimat asiakirjat ovat saatavilla välittömästi Romeosta. Nykyiselläänkin Romeo tekee loki -merkinnät tietoja katsoneista käyttäjistä ja niiden perusteella voidaan asiaa selvittää tarvittaessa.

Suomen tuomariliitto viittasi tältä osin Julkiset Oikeusavustajat ry:n hyvin perusteltuun lausuntoon.

OHK ry katsoi, että toimistokohtaisessa muun muassa kalenteritoiminnot olisivat paremmin nähtävillä ja esteellisyyksien tarkistaminen olisi toimiston sisäisessä järjestelmässä helpompaa. Toimipaikkakohtaisuudessa pitäisi aina selvittää kaikki toimipaikat ennen toimenpiteitä.

Suomen Asianajaliitto katsoi, että asiankäsittelyjärjestelmän tulee olla toimistokohtainen esteellisyysyistä. Romeon käyttöoikeuksien tulee olla hyvin rajatut ja mahdollisimman pieneen yksikköön. Pääsyä naapuritoimiston tietoihin ei tule mahdollistaa.

Suomen Lakimiesliitto lausui, että Romeo-asiankäsittelyjärjestelmän käyttöoikeus ei voi olla liian laaja esteellisyysyistä. Toimistokohtaisuus on kuitenkin perusteltua, jotta esimerkiksi avustajan vaihtuessa kiireellisesti asiakirjat ovat välittömästi saatavilla.

3.13.2 Toimipaikkakohtainen

Toimipaikkakohtaista asiankäsittelyjärjestelmää kannattivat Oikeusrekisterikeskus, Turun hovioikeus ja JHL ry.

Oikeusrekisterikeskus kannatti toimipaikkakohtaista asiankäsittelyjärjestelmää asiakkaiden tietosuojan varmistamisen ja esteellisyysilanteiden vähentämisen näkökulmista. Mikäli Romeo-asiankäsittelyjärjestelmästä valitaan toimipaikkakohtainen vaihtoehto, on jatkosuunnittelussa huomioitava vaadittavat muutokset tietojärjestelmään. Hankalia tilanteita saattaa syntyä silloin, kun/jos oikeusavustaja toimii kahdessa toimipaikassa.

Turun hovioikeus katsoi, että asiankäsittelyjärjestelmän tulisi olla toimipaikkakohtainen esteellisyysilanteiden välttämiseksi.

3.13.3 Ei kantaa

Seuraavilla lausunnonantajilla ei ollut kantaa asiaan: Poliisihallitus, Länsi-Uudenmaan oikeusaputoimiston talous- ja velkaneuvonta, Itä-Suomen aluehallintoviraston maistraattien ohjaus- ja kehittämissyksikkö, Itä-Suomen hovioikeus, Rovaniemen hovioikeus, Itä-Suomen hallinto-oikeus, Hämeenlinnan hallinto-oikeus, Etelä-Karjalan kärjäoikeus, Kymenlaakson kärjäoikeus, Pirkanmaan kärjäoikeus, STTK ry ja Valta-kunnansyyttäjänvirasto.

Poliisihallitus ei pystynyt ottamaan kantaa tietämättä tarkemmin järjestelmän toimivuudesta. Poliisissa järjestelmien oikeuksia on rajattu mm. poliisiyksikkökohtaisesti, yksikkö- ja vastuualuekohtaisesti ym. sekä henkilöittäin, mutta järjestelmät ovat valtakunnallisia. Tällöin on mahdollista tarvittaessa antaa myös yli "rajojen" oikeus katsoa tiettyä asiaa, kun se on katsottu perustelluksi. Tätä tapaa ja toimintamallia voidaan suositella muillekin viranomaisille.

3.14 Asiankäsittelyjärjestelmä Edvard

Lausuntopyynnössä tiedusteltiin, tulisiko edunvalvonnan asiankäsittelyjärjestelmän Edvardin olla toimistokohtainen vai toimipaikkakohtainen. Lausunnonantajista yhdeksän katsoi, että järjestelmän tulisi olla toimistokohtainen ja kaksi kannatti toimipaikkakohtaista järjestelmää.

3.14.1 Toimistokohtainen

Toimistokohtaista järjestelmää kannattivat Etelä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri, Kaakkois-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri, Lounais-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri, Länsi- ja Sisä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri, Pohjois-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri, Ahvenanmaan oikeusapu- ja edunvalvontatoimisto, Etelä-Savon käräjäoikeus, OHK ry ja Suomen Asianajajaliitto.

Länsi- ja Sisä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri sekä **Kaakkois-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri** katsoivat, että esimerkiksi sijaistamisen, puhelinpalvelun ja postin kulun kannalta Edvardin tulee olla toimistokohtainen.

Pohjois-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri katsoi, että toimistokohtaisuus on tarpeen, jotta toimiston johtava voi suorittaa sitä johto- ja valvontatehtävää, joka hänellä asiantuntijaorganisaatiossa on.

Suomen Asianajajaliitto katsoi, että asiankäsittelyjärjestelmän tulee olla toimistokohtainen esteellisyyssyistä. Mahdollisimman pieni yksikkö, huomioitava myös mahdolliset esteellisyydet edunvalvonnan ja oikeusavun välillä.

3.14.2 Toimipaikkakohtainen

Toimipaikkakohtaista asiankäsittelyjärjestelmää kannattivat Oikeusrekisterikeskus ja JHL ry.

Oikeusrekisterikeskus piti toimipaikkakohtaista asiankäsittelyjärjestelmää tärkeänä asiakkaiden tietosuojan varmistamisen kannalta. Mikäli Edvard-asiankäsittelyjärjestelmästä valitaan toimipaikkakohtainen vaihtoehto, on jatkosuunnittelussa huomioitava vaadittavat tietojärjestelmämuutokset. Hankalia tilanteita saattaa syntyä kun/jos edunvalvoja toimii kahdessa toimipaikassa.

JHL ry piti toimipaikkakohtaista järjestelmää tärkeänä ottaen huomioon päämiesten tasapuolisen kohtelun esim. sijaistusten vuoksi.

3.14.3 Ei kantaa

Seuraavilla lausunnonantajilla ei ollut kantaa asiaan: Poliisihallitus, Itä-Suomen aluehallintoviraston maistraattien ohjaus- ja kehittämissyksikkö, Itä-Suomen hovioikeus, Turun hovioikeus, Rovaniemen hovioikeus, Vaasan hovioikeus, Itä-Suomen hallinto-oikeus, Hämeenlinnan hallinto-oikeus, Etelä-Karjalan kärjäoikeus, Kymenlaakson kärjäoikeus, Pirkanmaan kärjäoikeus, JUKO ry, Julkiset oikeusavustajat ry, SAK ry, STTK ry, Suomen Lakimiesliitto, Suomen tuomariliitto ja Valtakunnansyyttäjänvirasto.

Poliisihallitus ei pystynyt ottamaan kantaa tietämättä tarkemmin järjestelmän toimivuudesta. Poliisissa järjestelmien oikeuksia on rajattu mm. poliisiyksikkökohtaisesti, yksikkö- ja vastuualuekohtaisesti ym. sekä henkilöittäin, mutta järjestelmät ovat valtakunnallisia. Tällöin on mahdollista tarvittaessa antaa myös yli "rajojen" oikeus katsoa tiettyä asiaa, kun se on katsottu perustelluksi. Tätä tapaa ja toimintamallia voidaan suositella muillekin viranomaisille.

Itä-Suomen aluehallintoviraston maistraattien ohjaus- ja kehittämissyksiköllä ei ole kantaa asiaan, mutta Edvard-järjestelmän kehittämisen ja tulevalle Digi- ja väestötietovirastolle uutta järjestelmää rakentavan VAAKA-hankkeen yhteistyö on tärkeää ja siihen tulee lähitulevaisuudessa panostaa. Järjestelmien väliset yhteydet tulee rakentaa toimiviksi riippumatta siitä, käytetäänkö Edvard-järjestelmää toimisto- tai toimipaikkakohtaisesti. Digi- ja väestötietoviraston käyttöön tuleva järjestelmä tulee olemaan valtakunnallinen ja monia toimintoja tullaan järjestämään todennäköisesti siten, että niitä hoitaa valtakunnallinen tiimi.

3.15 Muuta lausuttavaa selvityksen johdosta

Poliisihallitus huomautti keskusviraston toimintaan kuuluvan luontevasti myös oikeusapu- ja edunvalvontatoiminnan valvonnan, mikä on hyvä huomioida virastoa ja sen virkoja perustettaessa.

Valtiovarainministeriö huomautti ehdotetun aluejaon osalta, että asian jatkovalmistelussa on tarpeen ottaa huomioon maakuntajakolain (1159/1997) 1 §:n 3 momentti, jonka mukaan valtion aluehallintoviranomaisten toimialueiden tulee, jollei erityisistä syistä muuta johdu, perustua maakuntajakoon niin, että toimialue muodostuu yhdestä tai useammasta maakunnasta. Vastaavan sisältöinen säännös on myös maakunta- ja soteuudistusta koskevaan hallituksen esitykseen (HE 15/2017 vp) sisältyvän uuden maakuntajakolain 3 §:ssä.

Ehdotuksen taloudellisten vaikutusten osalta valtiovarainministeriö totesi, että selvityksessä ehdotetut muutokset on arvioitu lähes kustannusneutraaleiksi. Selvitykseen ei sisälly yksilöityjä arvioita siinä tarkoitettujen muutosten aiheuttamista uusista kustannuksista, mutta lisämenoja arvioidaan aiheutuvan ainakin uuden viraston kanslian toimitiloista, sen uuden henkilöstön palkkaamisesta sekä muista palkkausjärjestelyistä. Ministeriö piti keskeisenä, että uudistuksen mahdollisessa jatkovalmistelussa selvitetään yksityiskohtaisesti sen taloudelliset vaikutukset osana arviota uudistuksen perusteltavuudesta ja sillä mahdollisesti saavutettavista hyödyistä. Tämä tarkastelu tulee tehdä ottaen erityisesti huomioon myös oikeusministeriön hallinnonalaan koskevat säästötavoitteet sekä oikeudenhoidon uudistamiseen liittyvät, toimintojen rationalisointia koskevat linjaukset.

Uuden viraston perustamisesta ja toiminnasta aiheutuvat menot olisi katettava valtiontalouden kehyspäätösten ja valtion talousarvioiden mukaisten määrärahojen ja henkilövuosimäärien puitteissa.

Esteellisyyskysymyksen osalta valtiovarainministeriö totesi, että oikeusavun järjestämisessä tulisi arvioida esteellisyyskysymyksiä uudelleen, jotta nämä eivät johtaisi keinokeinoisiin rakenteellisiin ratkaisuihin. Ministeriön näkemyksen mukaan viranomaistoimintaan istuu lähtökohtaisesti huonosti asianajotoiminnassa käytetty esteellisyysmäärittely, jossa samassa toimistossa työskentely aiheuttaa automaattisen esteellisyyden. Asianajotoiminnassa toimistokohtaisen esteellisyys taustalla voidaan usein nähdä liittymiä, joita viranomaistoiminnassa ei samalla tavalla ole nähtävissä, kuten toimiston taloudelliset edut. Ministeriön näkemyksen mukaan erilaisilla organisatorisilla ja käytännön järjestelyillä voidaan ehkäistä ja ratkaista esteellisyytilanteita esimerkiksi siten, että samalla paikkakunnalla toimii eri yksiköihin sijoittuneita oikeusavustajia. Oikeusapua on mahdollista järjestää ”oikeusapupooli”-tyyppisillä ratkaisuilla, joissa poolit eivät ole sidottuja fyysiseen toimiston sijaintiin. Mikäli esteellisyys perustuu merkityksellisiltä osin mahdollisuuksiin käyttää vastapuolen edustajan hallussa olevia salassa pidettäviä tietoja, tulisi tällainen tietojen suojaus joka tapauksessa järjestää tietoteknisin keinoin avustajien organisatorisesta asemasta riippumatta. Salassapitosääntelyä ja sen edellyttämiä suojatoimenpiteitä on noudatettava myös saman organisaation sisällä toimivien virkamiesten kesken. Esteellisyyksiä on tulevaisuudessa mahdollista ratkaista myös entistä helpommin tietoteknisin järjestelyin tai etäyhteyksin annettavilla palveluilla.

Edellä kuvattu malli voisi olla omiaan vähentämään myös yksityisille avustajille maksettavista korvauksista aiheutuvia kustannuksia. Ratkaisut voivat olla tilaratkaisujen mukaisesti paikkakuntaakohtaisia, mutta kohdistuessaan merkittävien asiakas- ja toimintavolyymien alueille niillä voi olla huomionarvoinen kustannusvaikutus. Organisoitumisen tarkemmat ratkaisut tulisi jättää toimivalle johdolle. Ministeriö piti tärkeänä,

että ratkaisuvaihtoehtojen taloudelliset vaikutukset selvitetään tältäkin osin tarkemmin asian mahdollisessa jatkovalmistelussa.

Länsi- ja Sisä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri ehdotti jatkotyöryhmän asettamista miettimään tarkemmin organisaatorakennetta ja resurssien kohdentamista organisaation eri tasoille. Talous- ja velkaneuvonnan myötä oikeusapu- ja edunvalvontapiireillä on nykyisin kolme toimialaa; oikeusapu, talous- ja velkaneuvonta sekä edunvalvonta, joiden osalta kehittämisvastuu tulisi huomioida keskusviraston ja ”alueiden” organisaatioissa. Toimistojen määrä ja niiden virkarakenne sekä henkilöstömitoitustulee toteuttaa siten, että hyvä henkilöstöjohtaminen ja samalla myös työyhteisön hyvinvointi toteutuu. Tämä turvaa palveluiden laadun ja riittävän resurssoinnin asiakaskuntaan nähden.

Jatkotyöryhmässä olisi hyvä tarkemmin arvioida sitä, kuinka piirihallinnon nykyinen sihteerihenkilöstö eli talous- ja henkilöstösihteerit sekä hallintosihteerit sijoittuvat tulevaan organisaatorakenteeseen, kuten taha- ja heha-tiimeihin/vastaaviin muihin tiimeihin sekä sitä, tuleeko tehtävänkuvia muuttaa nykyisestä keskusvirastorakenteen vuoksi.

Länsi-Uudenmaan oikeusaputoimiston talous- ja velkaneuvonta oudoksui ehdotusta, että virat tulisivat perustettaviksi virastoon eivätkä esimerkiksi alueille.

Itä-Suomen aluehallintoviraston maistraattien ohjaus- ja kehittämissyksikkö huomautti, että hankkeessa on tärkeää ajoissa ottaa huomioon muutoksen merkitys holhousasioiden rekisteriin sekä sitä kautta Väestötietojärjestelmään. Järjestelmämuutoksille tulee varata riittävästi aikaa. Järjestelmämuutosten toteuttamista varten tulee varata myös erillinen määräraha Digi- ja väestötietovirastolle.

Hämeenlinnan hallinto-oikeus ilmoitti toiveenaan, että isompien yksiköiden, toimintojen ja hallinnon keskittämisen sekä laajempien erikoistumismahdollisuuksien kautta voidaan taata entistäkin asiantuntevamat palvelut, jotka osaltaan tukevat myös tuomioistuinten työskentelyä oikeudellisesti yhä monimutkaistuvassa maailmassa.

Etelä-Savon käräjäoikeus katsoi, että selvityksessä ei ole riittävästi selvitetty toimistojen välille mahdollisesti muodostuvaa esteellisyyttä yhden viraston mallissa.

JHL ry muistutti, että erillisen viraston perustaminen tai muut organisaatiomuutokset eivät saa lisätä turhaa byrokratiaa, vähentää tehokkuutta tai lisätä substanssiasioita hoitavien henkilöiden työkuormaa. Tulevassa organisaatioissa pitäisi ottaa paremmin huomioon henkilöstön vaikutusmahdollisuudet, koska nykyisessä organisaatioissa

henkilöstö kokee, ettei pysty vaikuttamaan heitä koskeviin asioihin. Uudistuksen toteutuksessa toivotaan otettavan huomioon, että hyvinvoiva henkilöstö on myös tuottava ja tehokas.

JUKO ry totesi yhden viraston mallissa huolta henkilöstön näkökulmasta herättävän kysymyksen siitä, millaisin edellytyksin työnantaja voisi määrätä toimistojen henkilöstöä siirtymään toimipaikasta toiseen. Juko ry korosti kannattavansa mahdollisessa uudistuksessa nykyisten oikeusaputoimistojen lukumäärän ja toimipaikkaverkoston säilyttämistä. Toimistojen yhdistäminen johtaa väistämättä esteellisyyksien lisääntymiseen, mikä puolestaan johtaa toimeksiantojen ohjaamiseen yksityisille avustajille. Toimeksiantojen asianmukainen hoitaminen saattaa edellyttää myös henkilökohtaisia tapaamisia päämiesten kanssa ja tällöin välimatkoilla on merkitystä. Toimistojen yhdistäminen johtaa JUKOn näkemyksen mukaan väistämättä oikeusavun kustannusten lisääntymiseen. Tältä osin selvitystä voidaan pitää virheellisenä ja jopa harhaanjohtavana.

Julkiset oikeusavustajat ry ei uskonut selvityksessä viitattuun julkisten oikeusavustajien erikoistumismahdollisuuksiin. Julkiset oikeusavustajat hoitavat lähtökohtaisesti kaikenlaisia yksityisten henkilöiden oikeudellisia asioita. Tiettyyn asiaryhmään erikoistuminen ei lähtökohtaisesti kuulu työluonteeseen eikä usein ole käytännön työssä mahdollistakaan. Yhden viraston mallissa huolta henkilöstön näkökulmasta herättänee myös se, millaisin edellytyksin työnantaja voisi määrätä toimistojen henkilöstöä siirtymään toimipaikasta tai toimistosta toiseen.

Julkiset oikeusavustajat ry edellytti mahdollisessa uudistuksessa nykyisten oikeusaputoimistojen lukumäärän ja toimipaikkaverkoston säilyttämistä. Toimistojen yhdistäminen johtaa väistämättä esteellisyyksien lisääntymiseen, mikä puolestaan johtaa toimeksiantojen ohjaamiseen yksityisille avustajille, sillä kaikkien asioiden ohjaaminen toiseen oikeusaputoimistoon ei ole aina mahdollista esimerkiksi pitkistä välimatkoista johtuen. Toimeksiantojen asianmukainen hoitaminen edellyttää usein myös henkilökohtaisia tapaamisia päämiesten kanssa. Näin ollen toimistojen yhdistäminen johtaa yhdistyksen näkemyksen mukaan väistämättä oikeusavun kustannusten lisääntymiseen. Tältä osin selvitystä voidaan pitää virheellisenä ja jopa harhaanjohtavana.

OHK ry:n näkemyksen mukaan nyt lausuttavana oleva selvitys on hyvin suurpiirteinen ainakin toimistohenkilöstön tehtävien ja työnjaon osalta, sijoittumisesta puhumattakaan. Näiden asioiden jatkovalmistelun tulee tapahtua oikeusministeriön arvojen mukaan hyvää henkilöstöpolitiikkaa noudattaen yhteistyössä asianosaisen henkilöstöryhmän kanssa etupainotteisesti.

Suomen Asianajaliitto lausui vielä, että valtion tarjoaman oikeusavun tulee tasoittaa oikeudellisten palveluiden saatavuudessa olevia eroja. Tällä hetkellä julkiset oikeusaputoimistot ottavat hoitaakseen asiakkaita, jotka eivät ole tulojensa vuoksi oikeutettuja oikeusapuun. Asianajaliiton näkemyksen mukaan oikeusaputoimistojen ei tulisi ottaa hoitaakseen ns. itse maksavien asiakkaiden asioita, koska oikeusaputoimistojen nykyinen toiminta vääristää kilpailua etenkin niissä tapauksissa, joissa palveluista laskutettava hinta on yksityisten toimistojen hinnoittelua edullisempi.

Ehdotetun viraston ja oikeusaputoimistojen määrän vähentäminen johtaa julkisten oikeusavustajien esteellisyytilanteiden määrän kasvuun. Näin ollen asiakkaiden siirtäminen toisten oikeusaputoimistojen ohella myös yksityisten toimistojen hoidettavaksi tulee kasvamaan. Tässä yhteydessä onkin syytä tarkastella asiantuntevan oikeusavun saatavuutta sekä julkisella että yksityisellä puolella kokonaisuutena. Asianajaliitto huomautti, että valtion varoista yksityisille oikeusavustajille maksettavat palkkiot ovat jääneet huomattavasti jälkeen muiden oikeudellisten asioiden hoitamiseen verrattavista tuntihinnoista. Näin ollen palkkioita on korotettava palveluiden korkean laadun ja saatavuuden takaamiseksi.

Esityksen osalta mahdolliset esteellisyytilanteet on vielä huolellisesti selvitettävä. Pelkästään käyttöoikeuksien rajoittamisella ei voida ratkaista kaikkia esteellisyyteen mahdollisesti liittyviä ongelmatilanteita. Esteellisyyksymykset on huomioitava toimintaratkaisuihin, arkistoissa, asiakaspalvelussa, diaarioissa jne. Asianajaliiton tietoon on tullut, että tällä hetkellä asiakastapaamisia pidetään oikeusaputoimistoissa sopimattomissa tiloissa, joista normaali puhe kuuluu viereisten huoneitten lisäksi odotustiloihin. Asianajaliitto on mm. suhtautunut kriittisesti oikeusavun ja edunvalvonnan yhteisiin toimitiloihin, joiden vuoksi sekä salassapito että esteellisyys saattavat vaarantua. Myös yhteinen ajanvarausjärjestelmä sekä oikeusapupäätösjärjestelmä saattavat vaarantaa esteettömyyttä ja siksi nämä kysymykset on vielä perusteellisesti arvioitava käytännön kannalta.

Oikeusapuhakemuksissa voi olla liitteenä esimerkiksi haastehakemuksia tai muita tietoja, jotka voivat aiheuttaa esteellisyyksiä. Liitto ei voi kannattaa keskitettyä järjestelmää tältä osin. Myös chat-palveluiden mahdolliset esteellisyytilanteet tulee selvittää vielä tarkemmin.

Ratkaisu siitä, tuleeko oikeusavustaja esteelliseksi, ei kuulu selvitysmiesten tai oikeusministeriön toimivaltaan. Ratkaisun tästä tekee valvontalautakunta tai viime kädessä hovioikeus. Selvitysmiehet eivät voi asiaa ratkaista eikä heidän kannanotoillaan esteellisyydestä tai esteettömyydestä ole merkitystä. Selvityksessä puhutaan julkisten oikeusavustajien siirtelymahdollisuudesta tarpeiden mukaan ja mahdollisesti yhteisestä Romeo-järjestelmästä toimistojen yhdistyessä. Tämäkin voi synnyttää lisää esteellisyytilanteita aiempaan verrattuna.

Oikeusavustajat tulevat organisaatiouudistuksen myötä useammin esteellisiksi. Tämä tuo lisää toimeksiantoja yksityisille oikeusavustajille. Oikeusapua on oltava saatavilla tasapuolisesti ja yhdenvertaisesti. Julkisen oikeusavun tulee ulottua myös yksityisten asianajajien tarjoamaan ensivaiheen oikeudelliseen neuvontaan ja ulkoprosessuaaliin kysymyksiin.

Esityksen myönteiset vaikutukset ovat merkittävimmät valtion oikeusaputoimistoissa työskentelevien asianajajien kannalta; ideaalitulanteessa heidän mahdollisuutensa erikoistua ja saada erityisalansa syventävää koulutusta paranisivat. Toimistojen ammatillisempi johtaminen olisi omiaan kohentamaan työskentelyolosuhteita.

Suomen Lakimiesliitto totesi selvityksessä otetun kantaa esteellisyyskysymyksiin varsin pintapuolisesti. Kyse on kuitenkin perustavaa laatua olevasta oikeusturvaseikasta, johon tulee mahdollisessa jatkovalmistelussa kiinnittää erityistä huomiota. Jos muutos aiheuttaa lisääntyviä esteellisyystilanteita, vaihtoehtoina ovat asiakkaan jääminen vaille oikeusapua tai hänen ohjaamisensa yksityisen oikeusavun piiriin. Jälkimmäinen on tällä hetkellä pääosin mahdollista vain prosessuaalisissa asioissa. Jos tämä ei muutu, oikeusavun saajien piiri kaventuu entisestään, vaikka oikeudenhoidollisen tavoitteen tulee olla päinvastainen. Organisaation muuttuminen ei saa ainakaan heikentää oikeusavun saatavuutta nykytilanteesta asiakkaiden kannalta.

Valtakunnansyyttäjänvirastolla ei ollut huomautettavaa puolesta tai vastaan sen suhteen, miten oikeusapu- ja edunvalvonta-asioiden hoitaminen järjestetään. Selvitysmiesten esittämä keskittäminen vastaa sitä, miten muunkin valtionhallinnon osalta hallintoa on pyritty järjestämään. Syyttäjän toiminnan näkökulmasta olennaista on, että oikeusapu valitussa organisaatiomallissa toimii.

Yleisesti voi todeta, että organisaatiouudistuksissa tulisi aina olla johtoajatuksena toimintalähtöiset syyt kuten esimerkiksi toiminnan yhtenäisyyden ja ammattitaidon edistäminen niin substanssityössä kuin johtamisessa. Myös hallinto- ja tukitoimien mahdollisimman laaja keskittäminen on toiminnan tehostamisen kannalta järkevää. Mikäli uudistaminen edistää toiminnan ohjausta sekä resurssien joustavaa käyttöä ja resurssestävyyttä, on suunta oikea.

Yhden viraston mallin ja/tai mahdollisen toimistojen alenevan määrän ei tulisi johtaa esteellisyysongelmien hallitsemattomaan kasvamiseen. Selvityksessään selvitysmiehet lausuvat käsityksensä, ettei esteellisyydestä tulisi esitetystä organisaatiomallista merkityksellistä ongelmaa. Valtakunnansyyttäjänvirastolla ei ollut perustetta kyseenalaistaa tätä käsitystä. Esteellisyyssasiat tulee kuitenkin ottaa tulevassa lainsäädännössä huomioon siten, ettei ongelmaa pääse syntymään.

4 Liitteet

4.1 Lausuntopyyntö

Kohti laadukkaampaa ja tehokkaampaa palvelua - Selvitys oikeusapu- ja edunvalvontaviraston perustamisesta

1. Selvityksessä ehdotetaan oikeusapu- ja edunvalvontaviraston perustamista. Kannatatteko yhden viraston perustamista?

Kannatamme ehdotusta

Vastustamme ehdotusta

Ei kantaa

Perustelut kannallenne:

1. a) Mikäli vastustatte ehdotusta viraston perustamisesta, katsotteko kuitenkin jonkinlaisen organisaatiouudistuksen olevan tarpeen? Millaisen?

2. Oikeusapu- ja edunvalvontaviraston yksiköiden eli oikeusapu- ja edunvalvonta-alueiden lukumääräksi kannatamme

4 aluetta, jolloin toimialueet voisivat olla Syyttäjälaitoksen tulevat toimialueet

5 aluetta, jolloin toimialueet vastaisivat nykyisten hovioikeuksien tuomiopiirejä

6 aluetta, jolloin toimialueet vastaisivat nykyisten oikeusapu- ja edunvalvontapiirien alueita

Oma ehdotus toimialueiksi:

Kannatamme organisaatiota, jossa oikeusapu- ja edunvalvontavirasto johtaisi nykyisiä oikeusaputoimistoja ja edunvalvontatoimistoja suoraan ilman alueorganisaatiota viraston ja toimistojen välillä

Ei kantaa

Perustelut kannallenne

3. Selvityksessä ehdotetaan, että Ahvenanmaa kuuluisi Lounais-Suomen / Länsi-Suomen oikeusapu- ja edunvalvonta-alueeseen.

Kannatamme ehdotusta

Oma ehdotus:

Ei kantaa

Perustelut kannallenne:

4. Selvityksessä ehdotetaan oikeusaputoimistojen määräksi 15 ja edunvalvontatoimistojen määräksi 14, joiden lisäksi olisi Ahvenanmaan oikeusapu- ja edunvalvontatoimisto.

Kannatamme ehdotusta

Oma ehdotus toimistojen lukumääräksi:

Ei kantaa

Perustelut kannallenne:

5. Oikeusapu- ja edunvalvontaviraston kanslian edellyttämäksi henkilötyövuosimääräksi arvioidaan noin 38–40 henkilötyövuotta.

Pidämme resurssiehdotusta riittävänä

Pidämme resurssiehdotusta riittämättömänä

Ei kantaa

Perustelut kannallenne:

6. Oikeusministeriöön jäävien tehtävien hoitamisen arvioidaan edellyttävän 2–3 henkilötyövuotta.

Pidämme resurssiehdotusta riittävänä

Pidämme resurssiehdotusta riittämättömänä

Ei kantaa

Perustelut kannallenne:

7. Oikeusapu- ja edunvalvontavirastoa johtaisi ylijohtaja apunaan hallintojohtaja sekä oikeusavun ja edunvalvonnan yhteinen toimialajohtaja. Oikeusapu- ja edunvalvonta-aluetta johtaisi oikeusapu- ja edunvalvonta-alueen johtaja. Virkoihin nimitettäisiin 5-vuoden määräajaksi.

Kannatamme ehdotusta.

Kannatamme ehdotusta osittain, jolloin oma ehdotuksemme on:

Vastustamme ehdotusta

Ei kantaa

Perustelut kannallenne:

8. Nykyiset oikeusaputoimistojen johtavan julkisen oikeusavustajan ja edunvalvontatoimistojen johtavan yleisen edunvalvojan virat muuttuisivat apulaisjohtajan (tai apulaispäällikön/toimistopäällikön) viroiksi. Virkoihin nimitettäisiin 5-vuoden määräajaksi.

Kannatamme ehdotusta

Kannatamme ehdotusta osittain, jolloin oma ehdotuksemme on:

Vastustamme ehdotusta

Ei kantaa

Perustelut kannallenne:

9. Oikeusapu- ja edunvalvontavirastolla olisi johtoryhmä, johon kuuluisivat ylijohtaja, hallintojohtaja, toimialajohtaja sekä oikeusapu- ja edunvalvonta-alueiden johtajat.

o Kannatamme johtoryhmän ehdotettua kokoonpanoa

o Ehdotamme johtoryhmän kokoonpanoa muutettavaksi seuraavasti:

Perustelut kannallenne sekä muut huomionne johtoryhmää ja sen tehtäviä koskien:

10. Valtakunnallisen oikeusapu- ja edunvalvontaviraston tehtävänä olisi huolehtia siitä, että laadukkaita oikeusavun ja edunvalvonnan sekä talous- ja velkaneuvonnan palveluja olisi saatavissa riittävästi ja yhdenvertaisesti koko maassa. Viraston kanslia toimisi operatiivisten hallintotehtävien lisäksi toimintaa ohjavana ja kehittäjänä yksikkönä.

Kaikki oikeusavun ja edunvalvonnan substanssitehtävät tehtäisiin oikeusapu- ja edunvalvonta-alueilla.

Oikeusministeriö vastaisi valtioneuvostotason tehtävistä kuten lainvalmistelusta, valtioneuvoston tai tasavallan presidentin ratkaistavaksi kuuluvien asioiden valmistelusta, oikeusapua ja edunvalvontaa koskevista strategisista linjauksista sekä tärkeimmistä EU- ja kansainvälisen yhteistyön asioista. Ministeriö vastaisi myös kehys- ja talousarviovalmistelusta valtioneuvostolle ja kävisi tulosneuvottelut oikeusapu- ja edunvalvontaviraston kanssa.

o Kannatamme ehdotettua työnjakoa

o Kannatamme osittain ehdotettua työnjakoa, jolloin ehdotuksemme työnjaoksi on:

o Vastustamme ehdotettua työnjakoa

o Ei kantaa

Muut huomionne koskien eri tahojen tehtäviä:

11. Selvityksessä ehdotetaan tiettyjen toimintojen (ei henkilöiden) valtakunnallista keskittämistä. Valitkaa seuraavista toiminnoista ne, joiden keskittämistä kannatatte:

- Henkilöstöhallinnon tehtävät (ns. Heha-tiimi)
- Taloushallinnon tehtävät (ns. Taha-tiimi)
- Työajanseuranta
- Kaikki oikeusapupäätökset
- Yksityisille oikeusavustajille tehtävät oikeusapupäätökset
- Valtakunnallinen ajanvarauspalvelu
- Edunvalvonnan yksi postilaatikko
- Edunvalvonnan palkkioiden periminen
- Chat-palveluiden yksikkö
- Valtakunnallinen etäpalveluyksikkö
- Talous- ja velkaneuvonnan valtakunnallinen neuvontapalvelu
- Muu toiminto; mikä:

Perustelut kannallenne:

12. Selvityksessä arvioidaan, että esteellisyystilanteiden mahdollinen kasvu organisaatiouudistuksen vuoksi ei aiheuttaisi oikeusaputoimistojen hoitamien toimeksiantojen kokonaismäärissä huomattavia vähennyksiä.

- Samaa mieltä
- Eri mieltä
- Ei kantaa

Perustelut kannallenne:

13. Katsotteko, että oikeusavun Romeo-asiankäsittelyjärjestelmän tulisi olla

toimistokohtainen

toimipaikkakohtainen

oma ehdotus:

ei kantaa

Perustelut kannallenne:

14. Katsotteko, että edunvalvonnan Edvard-asiankäsittelyjärjestelmän tulisi olla

toimistokohtainen

toimipaikkakohtainen

oma ehdotus:

ei kantaa

Perustelut kannallenne:

15. Muuta, mitä haluatte selvityksen johdosta lausua:

4.2 Begäran om utlåtande

Mot bättre och mer effektiv service - Utredning om möjligheterna att inrätta en rätts-
hjälp- och intressebevakningsmyndighet

**1. I utredningen föreslås att det inrättas en rättshjälps- och intressebevaknings-
myndighet. Understöder ni förslaget om att inrätta en enda myndighet?**

Ja

Nej

Ingen åsikt

Motivering:

1. a) Om ni inte understöder förslaget, anser ni ändå att det behövs någon slags orga-
nisationsreform? Hurdan?

**2. Hur många rättshjälps- och intressebevakningsområden, det vill säga en-
heter, anser ni att myndigheten ska vara indelad i?**

4, så att verksamhetsområdena motsvarar åklagarmyndighetens kommande verk-
samtetsområden

5, så att verksamhetsområdena motsvarar hovrätternas nuvarande domkretsar

6, så att verksamhetsområdena motsvarar områdena för de nuvarande rättshjälps-
och intressebevakningsdistrikten

Eget förslag till verksamhetsområden:

Vi understöder en organisation där rättshjälps- och intressebevakningsmyndigheten
leder de nuvarande rättshjälpsbyråerna och intressebevakningsbyråerna utan att det
finns någon regional organisation mellan myndigheten och byråerna.

Ingen åsikt

Motivering:

3. I utredningen föreslås att Åland ska höra till Sydvästra Finlands /Västra Finlands rättshjälps- och intressebevakningsområde.

Förslaget kan understöd

Eget förslag:

Ingen åsikt

Motivering:

4. I utredningen föreslås att det ska finnas 15 rättshjälpsbyråer och 14 intressebevakningsbyråer och utöver dem Ålands rättshjälps- och intressebevakningsbyrå.

Förslaget kan understöd

Eget förslag till antalet byråer:

Ingen åsikt

Motivering:

5. Personalbehovet vid rättshjälps- och intressebevakningsmyndighetens kansli uppskattas vara cirka 38–40 årsverke.

De föreslagna personalresurserna räcker till

De föreslagna personalresurserna räcker inte till

Ingen åsikt

Motivering:

6. Skötseln av de uppgifter som blir kvar vid justitieministeriet uppskattas kräva 2–3 årsverke.

- De föreslagna personalresurserna räcker till
- De föreslagna personalresurserna räcker inte till
- Ingen åsikt

Motivering:

7. Rättshjälps- och intressebevakningsmyndigheten ska ledas av en överdirektör som bistås av en förvaltningsdirektör och en gemensam chef för rättshjälps- och intressebevakningssektorn. Vart och ett rättshjälps- och intressebevakningsområde ska ledas av en direktör för rättshjälps- och intressebevakningsområdet. Tjänsterna ska tillsättas för en period på fem år.

- Förslaget kan understödats
- Förslaget kan delvis understödats, men vi föreslår att:
- Förslaget kan inte understödats
- Ingen åsikt

Motivering:

8. De nuvarande tjänsterna som ledande offentligt rättsbiträde vid rättshjälpsbyråerna och som ledande allmän intressebevakare vid intressebevakningsbyråerna ska ändras till tjänster som biträdande direktör (eller biträdande chef/byråchef). Tjänsterna ska tillsättas för en period på fem år.

- Förslaget kan understödats
- Förslaget kan delvis understödats, men vi föreslår att:
- Förslaget kan inte understödats
- Ingen åsikt

Motivering:

9. Rättshjälps- och intressebevakningsmyndigheten ska ha en styrgrupp som består av överdirektören, förvaltningsdirektören, sektorschefen samt direktörerna för rättshjälps- och intressebevakningsområdena.

o Den föreslagna sammansättningen kan understödats

o Vi föreslår att styrgruppens sammansättning ändras på följande sätt:

Motivering och andra kommentarer som gäller styrgruppen och dess uppgifter:

10. Den riksomfattande rättshjälps- och intressebevakningsmyndighet ska ha till uppgift att se till att det finns jämlik tillgång till tillräckliga och högklassiga rättshjälps- och intressebevakningstjänster samt ekonomiska rådgivningstjänster och skuldrådgivningstjänster i hela landet. Myndighetens kansli ska vid sidan om sina operativa förvaltningsuppgifter vara en enhet som styr och utvecklar verksamheten.

Alla rättshjälpens och intressebevakningens substansuppgifter ska skötas inom rättshjälps- och intressebevakningsområdena.

Justitieministeriet ska svara för uppgifterna på statsrådsnivå såsom lagberedning, beredningen av ärenden som ska föras till statsrådet eller republikens president för avgörande, strategiska riktlinjer som gäller rättshjälp och intressebevakning samt de viktigaste frågorna som omfattas av EU-samarbete och internationellt samarbete. Ministeriet ska också svara för ram- och budgetberedningen för statsrådet och föra resultatförhandlingarna med rättshjälps- och intressebevakningsmyndigheten.

o Den föreslagna arbetsfördelningen kan understödats

o Den föreslagna arbetsfördelningen kan delvis understödats, men vi föreslår att:

o Den föreslagna arbetsfördelningen kan inte understödats

o Ingen åsikt

Andra kommentarer som gäller de olika instansernas uppgifter:

11. I utredningen föreslås att vissa funktioner (inte personer) centraliseras på riksnivå. Välj av de följande vilka funktioner som enligt er åsikt kan centraliseras:

- Personaladministrationens uppgifter (s.k. Heha-teamet)
- Ekonomiförvaltningens uppgifter (s.k. Taha-teamet)
- Uppföljning av arbetstid
- Alla rättshjälpsbeslut
- Rättshjälpsbeslut för privata rättsbiträden
- Ett riksomfattande tidsbokningssystem
- En gemensam postlåda för intressebevakningen
- Debitering av intressebevakningsarvoden
- En enhet för chatt-tjänster
- En riksomfattande enhet för distansservice
- En riksomfattande tjänst för ekonomisk rådgivning och skuldrådgivning
- Någon annan funktion, vilken:

Motivering:

12. I utredningen bedöms att den eventuella ökningen i antalet jävsituationer till följd av organisationsreformen inte i någon större grad minskar det totala antalet uppdrag som sköts vid rättshjälpsbyråerna.

- Av samma åsikt
- Av annan åsikt
- Ingen åsikt

Motivering:

13. Tycker ni att rättshjälpens ärendehanteringssystem Romeo ska användas för att registrera ärenden inom

en byrå

ett verksamhetsställe

eget förslag:

Ingen åsikt

Motivering:

14. Tycker ni att intressebevakningens ärendehanteringssystem Edvard ska användas för att registrera ärenden inom

en byrå

ett verksamhetsställe

eget förslag:

ingen åsikt

Motivering:

15. Andra kommentarer som gäller utredningen:

Oikeusministeriö
PL 25
00023 Valtioneuvosto
www.oikeusministerio.fi

Justitieministeriet
PB 25
00023 Statsrådet
www.justitieministeriet.fi

ISSN 2490-1172 (PDF)
ISBN 978-952-259-746-5 (PDF)